

GÖRÖGKATOLIKUS SZEMLELET

⊕ HIT ⊕ LÉLEK ⊕ ÉRTÉK A GÖRÖGKATOLIKUS SZEMLE MAGAZINJA

GÖRÖGKATOLIKUS
SZEMLELET
SZERKESZTŐSÉGE
XI. ÉVFOLYAM 2. szám
2024. Nyár

Ára: 800 Ft

JÚLIUS

1. H	✦ Kozma és Damján ingy. orv. vtk.
2. K	☉ Az Istenszülő köntösének elhelyezése
3. Sz	Jácint vt., Anatoliosz fp.
4. Cs	András fp.
5. P	☉ Áthoszi Atanáz és Lampász szé. atyák
6. Szo	Sziszoeusz szé.
7. V	☉ Pünkösöd u. 7. vasárnap – Cirill és Metód fpk. – (Tamás és Ákos szé. atyák, Kirjaka nvtnő) – 6. hang
8. H	☉ Prokóp nvt.
9. K	Pongrácz fszvt.
10. Sz	A nikápolyi 45 vt., Barlanglakó Antal szé.
11. Cs	☉ Eufémia nvtnő
12. P	Proklosz és Hiláron vtk.
13. Szo	☉ Gábor főangyal, István szé. fp.
14. V	Pünkösöd u. 8. vas. – Az első hat egyetemes zsinat igazhitű atyáinak emléke – (Akvilász ap., József szé.) – 7. hang
15. H	Cirjác és Julitta vtk.
16. K	Athenogenész fszvt.
17. Sz	✦ Boldog Gojdicz Pál fszvt. – (Marina nvtnő)
18. Cs	Emilián vt.
19. P	Makrina sza., Diosz szé.
20. Szo	✦ Illés próféta
21. V	Pünkösöd u. 9. vas. – Simeon és János szé. atyák – 8. hang
22. H	☉ Mária Magdolna társap., sza.
23. K	Fókász fszvt. ereklyéi, Ezekiel pr.
24. Sz	Krisztina nvtnő
25. Cs	☉ Anna elhunyt
26. P	✦ Magyar Mózes szé. – (Hermolaosz fszvt. és tsai., Piroska vtnő)
27. Szo	✦ Panteleimon ingy. orv. nvt.
28. V	Pünkösöd u. 10. vasárnap – Prokhorosz és tsai. apk. – 1. h.
29. H	Kallinikosz nvt., Teodóté vtnő
30. K	Szilás és Szilvánusz apk.
31. Sz	A Szent Kereszt körülhordozásának eü., Evdokimosz szé.

AUGUSZTUS

1. Cs	☉ A Szent Kereszt körülhordozása, Makkabeus vtk. – Nagyboldogasszony bünb. időszak kezdete
2. P	✦ István első vt. ereklyéinek átvitele
3. Szo	Izsák, Dalmátosz és Fausztosz szé. atyák
4. V	Pünkösöd u. 11. vasárnap – Az efezusi hét vt. – (Eudokia vtnő) – 2. hang
5. H	Úrszínváltás eü. – Euszigniosz vt.
6. K	☉ Úrszínváltás
7. Sz	Uü. – Dometiosz vt.
8. Cs	Uü. – Emilián hv. fp.
9. P	☉ Mátyás ap. – Uü.
10. Szo	Uü. – Lőrinc vt.
11. V	Pünkösöd u. 12. vasárnap – Uü. – Euplosz vt. – 3. hang
12. H	Uü. – Fótiusz és Anikétoz vtk., Maximosz szé. ereklyéi
13. K	☉ Úrszínváltás ün.
14. Sz	Nagyboldogasszony eü., Mikeás pr.
15. Cs	☉ Az Istenszülő elszenderülése (Nagyboldogasszony)
16. P	Uü. – ☉ Jézus képe – Diomédész vt.

17. Szo	Uü. – Miron vt.
18. V	Pünkösöd u. 13. vasárnap – Uü. – Flórusz és Laurusz vtk. – (Sámuel pr.) – 4. hang
19. H	Uü. – András és tsai. vtk.
20. K	☉ István apostoli király, Hierotheosz fp. – Uü. – <i>Nemzeti ünnep</i>
21. Sz	Uü. – Tádé ap., Vassza vtnő
22. Cs	Uü. – Agathonikosz és tsai. vtk., Farkas vt.
23. P	☉ Nagyboldogasszony ün.
24. Szo	Eutik fszvt.
25. V	☉ Pünkösöd u. 14. vas. – Bertalan és Titusz apk. – 5. hang
26. H	Adorján és Natália vtk.
27. K	Poimén szé.
28. Sz	Mózes rem.
29. Cs	✦ Keresztelő János pr. fejevétele – Böjti nap
30. P	Ünz. – Sándor, János és Pál fpk.
31. Szo	☉ Az Istenszülő övének elhelyezése

SEPTEMBER

1. V	✦ Pünkösöd u. 15. vasárnap – Az egyházi év kezdete (Indiktion) – Oszlopos Simeon szé. – 6. hang – <i>(Teremtésvédelmi imánap)</i>
2. H	Mamász vt., János fp.
3. K	✦ (X.) Piusz fp. – (Antimosz fszvt., Teoktisztoz szé.)
4. Sz	Babilasz fszvt., Mózes pr.
5. Cs	Zakariás pr.
6. P	☉ Mihály arkangyal kolosszei csodája
7. Szo	Keresztfelm. e. szombat – Kisboldogasszony eü. – Szózon vt. – (Himnuszsköltő Kassziáni)
8. V	☉ Pünkösöd u. 16. (Ker. felm. e.) vasárnap – Az Istenszülő születése (Kisboldogasszony) – 7. hang
9. H	Uü. – Joákim és Anna istenösök – (Szeveriános vt.)
10. K	Uü. – Minodóra, Mitrodóra és Nimfodóra vtnők
11. Sz	Uü. – Teodóra sza., Autonomosz fszvt.
12. Cs	☉ Kisboldogasszony ün.
13. P	☉ A Feltámadás templomának felszent. – Eü. – Kornél fszvt.
14. Szo	☉ A Szent Kereszt felmagasztalása – Böjti nap
15. V	Pünkösöd u. 17. (Ker. felm. u.) vasárnap – Uü. – Nikétász nvt. – 8. hang
16. H	Uü. – Eufémia nvtnő
17. K	Uü. – Zsófia és leányai: Hit, Remény, Szeretet vtnők
18. Sz	Uü. – Eumeniosz fp.
19. Cs	Uü. – Trofimosz, Szavvátiosz és Dorimedón vtk.
20. P	Uü. – Eusztáthiosz nvt. és felesége, Theopiszta, és két fiuk: Agapiosz és Theopisztoz
21. Szo	☉ Keresztfelmagasztalás ün. – Keresztfelm. u. szombat
22. V	Pünkösöd u. 18. vas. – Kodrátosz ap., Fókász fszvt. – 1. h.
23. H	☉ Ker. János pr. fogantatása
24. K	Tekla nvtnő
25. Sz	Eufrozina sza.
26. Cs	✦ János ap., evta. elhunyt
27. P	Kallisztrátosz és tsai. vtk.
28. Szo	☉ Karitón szé.
29. V	Pünkösöd u. 19. vasárnap – Cirjék rem. – 2. hang
30. H	Gergely fszvt.

KONCZ ATTILA

Itt van a nyár, itt van újra!

Akár Petőfi is írhatta volna a fenti címet, de – mint tudjuk – ő inkább az őszt szerette. Mi viszont, akik szülőként vártuk az iskolaév végét, már jó ideje a másodperceket számoltuk az áhított vakációig, ami végre elérkezett. Cseberből vederbe – mondhatnák, akik mindenben inkább a rosszat látják, hiszen bár a teljesítményényszerrel járó stressznek átmenetileg vége, viszont ott marad a kérdés: hogyan töltsük el a szeptemberig tartó időt egyszerre pihentetően és hasznosan, izgalmasan és értelmesen.

Ami talán a legjobb ilyenkor, ha útra kelhetünk családostul, és közösen fedezhetjük föl a világ valamely közeli vagy távolabbi szegletét. Kimozdulni a megszokott környezetből, megismerkedni más tájakkal, nyelvekkel, kultúrákkal és nem utolsósorban konyhákkal mindig jó kaland. Nem is feltétlenül kell messzire mennünk ehhez, hiszen Magyarország, a Kárpát-medence vagy a Balkán számtalan élményt kínál a kíváncsi utazónak. Egy a lényeg: nyitott szemmel és szívvel járjunk, bármerre vesszük az irányt.

Ez a nyár a sportesemények tekintetében is elkényeztet minket: labdarúgó-Európa-bajnokság és olimpia egyaránt szerepel a programban, amit sokan várnak izgalommal. Ráadásul mindkettőben érdekeltnek vagyunk, saját csapatunkért szurkolhatunk Németországban és Párizsban egyaránt. A fotelben ülve persze könnyű lelkesedni mások teljesítményéért, de ennél sokkal fontosabb lenne, hogy mi magunk is kedvet kapjunk a mozgáshoz, amire a nyári szabadság szintén kiváló alkalom. Ki tudja, ha most elkezdjük, talán később sem múlik el a lelkesedésünk...

A művészetekre ugyancsak több idő jut ilyenkor. Legyen szó egy jó könyvről, érdekes múzeumból, izgalmas filmről vagy nyáresti koncertről, esetleg színházi előadásról, mind-mind segít abban, hogy ne csak testünket, hanem lelkünket is feltöltsük azzal a sajátos szellemi vitaminnal, ami aztán később, a szürke hétköznapi napokban fejti ki igazán áldásos hatását. Ne spóroljuk meg ezeket az élményeket se, mert talán mindennél jobban segítenek kilépni abból a virtuális valóságból, ami egyre nagyobb teret követel magának mindannyiunk életében.

Ha pedig mindezek után mégis valami hiányérzet maradna bennünk, ne csodálkozzunk. Furcsa paradoxon, hogy a templomok látogatottsága épp akkor kisebb a statisztikák szerint, amikor a legtöbb szabadidőnk van. Pedig a nyári pihenés időszakára is szolgálna, hogy a családjunk mellett Istennel is több időt töltsünk, liturgikus keretek között és a személyes imádságban egyaránt. Egy rövid fohász vagy némi csendes szemlélődés könnyen beépülhet a vakációs napok rendjébe akár otthon, akár idegen helyen töltjük őket – ráadásul a kánikulában fizikailag is jólesik megmártózni a templomok hűvösében.

Friss lapszámunkat azzal a szándékkal állítottuk össze, hogy igényes és élvezetes útitársa legyen minden olvasónknak az előttünk álló szabadságszezonban földön, vízen, levegőben egyaránt. Kívánjuk, hogy meghallják és kövessék Üdvöztőnk szavát, aki egy alkalommal így szólt küldetésükben megfáradt tanítványaihoz:

**„Gyertek velem
külön valamilyen csendes helyre,
és pihenjetelek egy kicsit!” (Mk 6,31)**

- 1 KONCZ ATTILA: **Itt van a nyár, itt van újra!**
- 4 **Ferenc pápa üzenete**
a tömegtájékoztatás 58. világnapja alkalmából
- 8 GALAMBVÁRI PÉTER: **A miskolctapolcai Akropolisz épületének jogi háttere**
- 12 TÓTHNÉ ESPÁN MARGARÉTA: **Újszentelt papjaink első szolgálati éve** – Pásztor Richárd
- 16 KONCZ ATTILA: **Az egyház szolgálatában, sorsközösségben a nemzettel** – Mérföldkövek a jubiláló Szent István Társulat történetében
- 21 VARGA-JUHÁSZ BERNADETT: **„Mi már eldöntöttük”**
- 25 VÁNDOR ILKA BORBÁLA: **„Egy jól működő házasságért ugyanúgy érdemes dolgozni, mint egy gyerek felneveléséért”**
- 32 OBBÁGY LACUS: **A kántor, aki több mint hét évtizeden keresztül szolgált**
– Száz éves lenne a rozsályi Tarcza László
- 36 IVANCSÓ BAZIL: **A Szentföld érdekességei XXIII. – A Szentföld állatvilága 7.**
- 39 KIRÁLY ANDRÁS: **„Szüntelenül imádkozzatok!”**
– A Görögkatolikus Múzeumnak ajándékozta ezredik munkáját a lelkes csotkikészítő
- 43 TÓTHNÉ ESPÁN MARGARÉTA: **A biztonságos internethasználat tanulható és megtanulandó**
- 48 IVANCSÓ BAZIL: **Liturgikus élet a Vénuszon**
- 51 KONCZ ATTILA: **Pannónia Szent Hegye**
– Jurinka Szilveszter OSB atyával beszélgettünk
- 57 KONCZ ATTILA: **Európa Jeruzsáleme – Sarajevo**
– Interjú a városban tanuló Demus Dorinával
- 62 KONCZ ATTILA: **Zarándoklat a Gaudalupei Szűzanyához**
– Beszélgetés Maklár Ákos budai parókussal
- 67 TERDIK SZILVESZTER: **Petrasovszky Manó könyvillusztrációiról**
- 70 VÁNDOR ILKA BORBÁLA: **Aki építészetében összeszövi a múltat a jövővel** – Beszélgetés a Kossuth-díjas Salamin Ferencel
- 74 TÓTHNÉ ESPÁN MARGARÉTA: **Gyerekeknek**
- 76 TÓTHNÉ ESPÁN MARGARÉTA: **Ez történt...** – 2024. tavasz
- 80 **Visszakapta** a kolozsborsai görögkatolikus egyházközség a háborúban elvett harangját

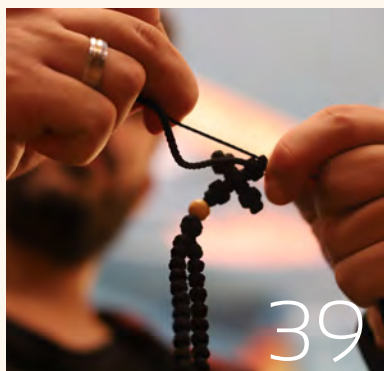

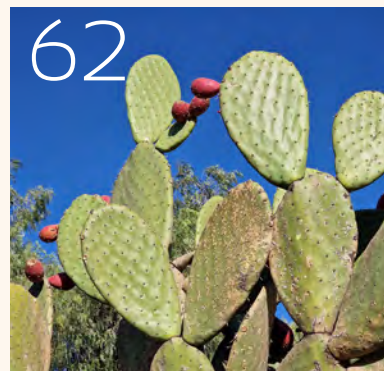
8

25

39

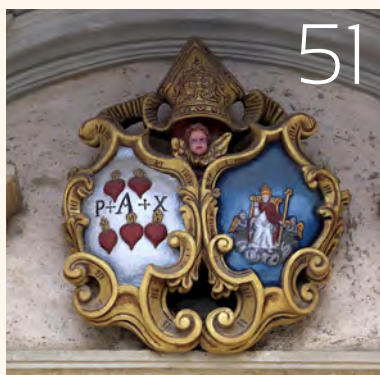
62

16

32

51

70

MEGJELENT A

GÖRÖGKATOLIKUS SZEMLÉ

KIADÁSÁBAN, A HAJDÚDOROGI FŐEGYHÁZMEGYE,
A MISKOLCI EGYHÁZMEGYE ÉS A NYÍREGYHÁZI EGYHÁZMEGYE
EGYÜTTMŰKÖDÉSÉVEL

KIADJA A GÖRÖGKATOLIKUS METROPÓLIA
SAJTÓ- ÉS MÉDIAKÖZPONT

FELÉLŐS KIADÓ: KOCSIS FÜLÖP ÉRSEK-METROPOLITA

HONLAPUNK CÍME: **WWW.GOROGKATOLIKUS.HU**
FACEBOOK.HU/SZEMLELETMAGAZIN

A SZERKESZTŐSÉG CÍME:

4400 NYÍREGYHÁZA, BETHLEN G. U. 21.

TEL: +3642/597-600/401 MELLÉK

INFORMÁCIÓ:

GOROGHIR@GOROGKATOLIKUSMETROPOLIA.HU

SZÁMLASZÁM: 10702064-72479962-51100005 CIB
(GÖRÖGKATOLIKUS METROPÓLIA SAJTÓ- ÉS MÉDIAKÖZPONT)

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE: KIRÁLY ANDRÁS

FŐSZERKESZTŐ: KONCZ ATTILA

MUNKATÁRSAK: SÜTŐ HANNA, TÓTHNÉ ESPÁN MARGARÉTA,
VÁNDOR ILKA BORBÁLA

FOTÓK: BAKOS ZOLTÁN, DOBOS KLÁRA,
GERNER ATTILA, KIRÁLY ANDRÁS,
ZADUBENSZKI NORBERT, SZABÓ SÁNDOR,
POLYÁKNÉ TÓTH NÓRA, BRÓDI-SZILÁGYI ILONA,
VARGA-JUHÁSZ BERNADETT,
VÁNDOR ILKA BORBÁLA, TREŠTYÁNSZKY CSABA

ÁRCLAT, TÖRDELÉS: PROJEKT-TEAM DTP STÚDIÓ

NYOMDAI MUNKÁK: IMI PRINT KFT., NYÍREGYHÁZA

ISSN: 1416-793X

A GÖRÖGKATOLIKUS SZEMLÉ ÉS SZEMLÉLET MEGRENDELHETŐ
KÖZVETLENÜL A SZERKESZTŐSÉGTŐL, AMELYNEK
ELÉRHETŐSÉGEIN RÉSZZLETES INFORMÁCIÓ IS KÉRHETŐ.

NYÍREGYHÁZA, 2024

Ferenc pápa üzenete a tömegtájékoztatás 58. világnapja alkalmából

KEDVES TESTVÉREIM!

Az úgynevezett „mesterséges intelligencia” rendszereinek fejlődése, melyről a béke világnapjára írt legutóbbi üzenetemben is szóltam, gyökeresen megváltoztatja a tájékoztatást és a kommunikációt is, rajtuk keresztül pedig a társadalmi együttélés alapjait. Ez a változás nemcsak a szakembereket érinti, hanem mindannyiunkat. Az, ahogyan egyre gyorsabban terjednek a csodálatos találmányok, amelyek működése és a bennük rejlő lehetőségek legtöbbünk számára megfelfedezetlenek, a lelkesedés és a zavarodottság között ingadozó csodálkozást vált ki, és elkerülhetetlenül szembesít alapvető kérdésekkel: mi is az ember, mi a különlegessége, és milyen jövője lesz a homo sapiensnek nevezett fajunknak a mesterséges intelligenciák korában?

Hogyan maradhatunk teljes egészében emberek, és a folyamatban lévő kulturális változásokat hogyan fordíthatjuk a jó irányába?

A szívből kiindulva

Mindenekelőtt érdemes megtisztítani a terepet a katasztrófát kiáltó olvasatoktól és azok bénító hatásaitól. Romano Guardini már egy évszázaddal ezelőtt arra szólított fel a technológiáról és az emberiségről elmélkedve, hogy ne legyünk mereven elutasítók az „újjal” szemben, és ne próbáljunk „megőrizni egy eltűnésre ítélt szép világot”. Ugyanakkor prófétai módon figyelmeztetett: „A változásban van a helyünk. Ennek a folyamatnak részeseivé kell válnunk, mindenkinek a maga helyén (...), őszintén ragaszkodva hozzá, de megvesztegethetetlen szívvel érzékenynek maradva mindarra, ami benne romboló és embertelen.” És így zárta: „ezek, igaz, technikai, tudományos, politikai természetű problémák; de csakis az emberből kiindulva lehet megoldani őket. Mélyebb lelkeséggel, új szabadsággal és új belső világgal rendelkező új embertípusnak kell kialakulnia”.(1)

Korunkban, melyet az fenyeget, hogy technológiában gazdag, emberségben viszont szegény lesz, eszmefuttatásunknak az emberi szívből kell kiindulnia.(2) Csak akkor tudjuk értelmezni korunk újításait és csak akkor tudjuk újra felfedezni a valóban emberi kommunikációhoz vezető utat, ha spirituális nézőpontot

sajátítunk el és visszanyerjük a szív bölcsességét. A szív, melyet bibliai értelemben a szabadság és az élet legfontosabb döntései-nek középpontjaként értelmezünk, a teljesség és az egység szimbóluma, de érzelmeket, vágyakat, álmokat is magába foglal, mindenekelőtt pedig az Istennel való találkozás helye az emberben.

A szív bölcsessége tehát az az erény, amely lehetővé teszi számunkra az egész és a részek, a döntések és következményeik, az erősségek és a gyengeségek, a múlt és a jövő, az én és a mi összekapcsolását.

A szívnek ezt a bölcsességét megtalálhatják azok, akik keresik, felismerhetik, akik szeretik; megelőzi azokat, akik vágnak utána, és megkeresi azokat, akik méltók rá (vö. Bölcs 6,12–16). Azokkal van, akik megfogadják a tanácsot (vö. Péld 13,10), akik tanulékony szívűek, akik halló szívűek (vö. 1Kir 3,9). Ez a bölcsesség a Szentlélek ajándéka, vele válik lehetővé, hogy Isten szemével lássuk a dolgokat, megértsük az összefüggéseket, a helyzeteket, az eseményeket, és felfedezzük értelmüket. E bölcsesség nélkül az élet íztelenné válik, mert éppen a bölcsesség (sapientia) – amely latinul az íz (sapor) szóval hozható kapcsolatba – adja az élet ízét.

Lehetőségek és veszélyek

Ezt a bölcsességet nem várhatjuk el a gépektől. Bár a tudományos szakirodalomban használt mesterséges intelligencia kifejezés mára már felváltotta a helyesebb kifejezést, a gépi tanulást (machine learning), magának az „intelligencia” szónak a használata félrevezető. Kétségtelen, hogy a gépek mérhetetlenül nagyobb kapacitással rendelkeznek az adatok tárolására és összekapcsolására, mint az ember, de azok értelmezésére az ember és csakis az ember képes. Nem arról van tehát szó, hogy a gépektől emberi viselkedést várunk el. Sokkal inkább arról, hogy

az embert fel kell ébreszteni az álomból, amelybe a mindenhatóság téveszméje ringatja, amikor teljesen autonóm és önreferenciális lénynek hiszi magát, aki megszabadult minden társadalmi kötelektől és megfelelő teremtényi mivoltáról.

Valójában az ember minden korban megtapasztalta, hogy nem elég önmagának, ezért minden eszközzel próbálta legyőzni kiszolgáltatottságát. Kezdve a legkorábbi, őskori tárgytól, melyeket a kéz meghosszabbításaként használtak, a beszéd kiszélesítésére alkalmas médián keresztül napjainkra eljutottunk a

Idén május 5-én tartottuk a tömegtájékoztatás világnapját, amelynek mottója ebben az évben: Mesterséges intelligencia és a szív bölcsessége – a teljesen emberi kommunikációért. A Szentatya e napra hagyományosan üzenetet intézett a hívekhez, amelynek fordítását közöljük.

legfejlettebb gépekig, melyek a gondolkodás segédeszközeként működnek. Mindegyiket megfertőzheti azonban az az ősi kísértés, hogy Isten nélkül Istenhez hasonlóvá váljunk (vö. Ter 3), vagyis hogy saját erőből akarjuk meghódítani azt, amit valójában Isten ajándékaként elfogadnunk kellene és másokkal való kapcsolatunkban megélnünk.

A szív irányultságától függően válik minden az ember kezében lehetőséggé vagy veszéllyé. Még a test is, mely a kommunikáció és a közösség helyének teremtetett, az agresszió eszközévé válhat. Hasonlóképpen lehet az emberiség bármely technikai fejlesztése a szeretetteljes szolgálat vagy az ellenséges uralkodás eszköze is. A mesterséges intelligencia rendszerei hozzájárulhatnak ahhoz, hogy megszabaduljunk a tudatlanságtól, és megkönnyíthetik a különböző népek és generációk közötti információcserét. Hozzáférhetővé és érthetővé tehetik például a régmúlt időkben leírt hatalmas tudásanyagot, vagy lehetővé válhat segítségükkel az emberek számára az általuk nem ismert nyelveken való kommunikáció. Ugyanakkor eszközeivé válhatnak a „kognitív környezetszennyezésnek” is, a valóság eltorzításának, részben vagy teljesen hamis narratívák mentén, melyeket sokan mégis úgy hisznek el – és osztanak meg –, mintha igazak lennének. Elég, ha a dezinformáció problémájára gondolunk, mellyel évek óta találkozunk az álhírek (fake news) formájában (3), és amely manapság a deep fake-et használja fel, azaz olyan képek létrehozását és terjesztését, amelyek tökéletesen hihetőek, de hamisak (ilyenek én is voltam már célpontja), vagy olyan hangüzeneteket, amelyek egy személy hangját felhasználva olyan kijelentéseket adnak a szájába, amelyeket ő soha nem mondott.

Az eme programok alapjául szolgáló szimuláció hasznos lehet bizonyos speciális területeken, de visszássá válik, amikor eltorzítja a másokkal és a valósággal való kapcsolatot.

Már saját bőrünkön tapasztaltuk a mesterséges intelligencia első hullámának, a közösségi médiának az ambivalens jellegét, a benne rejlő lehetőségek mellett a kockázatait és kóros vonásait is. A generatív mesterséges intelligencia második szintje vitathatatlan minőségi ugrást jelent. Ezért fontos, hogy képesek legyünk megérteni, kézben tartani és szabályozni azokat az eszközöket, amelyek rossz kezekben negatív folyamatokat indítanak el. Mint semmi, ami az ember elméjéből születik és keze közül kerül ki, az algoritmusok sem semlegesek. Ezért megelőző jelleggel kell fellépni, olyan etikai szabályozási modelleket javasolva, amelyekkel megfékezhetők a mesterséges intelligencia rendszereinek káros és diszkriminatív vagy társadalmilag igazságtalan hatásai, és megakadályozható azoknak a pluralizmus csökkentésére, a közvélemény polarizálására vagy egy kizárólagos gondolkodásmód kialakítására irányuló felhasználása. Ezért megismétlem felhívásomat, és

sürgetem „a nemzetközi közösség együttműködését egy olyan kötelező erejű nemzetközi egyezmény megkötése érdekében, amely szabályozza a mesterséges intelligencia fejlesztését és használatát annak változatos formáiban”.(4)

De a szabályozás önmagában, mint az élet más területein, nem elegendő.

Növekedés az emberségben

Arra kaptunk meghívást, hogy együtt növekedjünk, emberségben és mint emberiség. Az a kihívás áll előttünk, hogy minőségi ugrást tegyünk, hogy meg tudjunk felelni egy összetett, soknemzetiségű, pluralista, sokvallású és multikulturális társadalomnak. Rajtunk múlik, hogy elgondolkodunk-e az új kommunikációs és tudáeszközök elméleti fejlődéséről és gyakorlati alkalmazásáról. Az adódó nagyszerű lehetőségek mellett fennáll annak veszélye, hogy mindenből absztrakt számítás lesz, mely az embereket adatokká, a gondolkodást sémává, a tapasztalatot esetté, a jót haszonná silányítja, végül pedig tagadja minden egyes embernek és személyes történetének egyediségét, statisztikai adatok sorozatává oldva fel a valóság konkrétságát.

A digitális forradalom szabadabbá tehet bennünket, de akkor biztosan nem, ha – a ma ismert kifejezéssel – visszhangkamrákba (echo chamber) zár be. Ilyenkor azt kockáztatjuk, hogy ahelyett, hogy

növelnénk a tájékoztatás pluralizmusát, beleveszünk egy névtelen mocsárba, a piac vagy a hatalom érdekeinek engedelmeskedve. Elfogadhatatlan, hogy a mesterséges intelligencia használata név nélküli gondolkodáshoz, nem hitelesített adatok összegyűjtéséhez, kollektív szerkesztői felelőtlenséghez vezessen. Valójában bármennyire is hasznos lehet a gépek számára, ha a valóságot nagy adatokban jelenítjük meg, a dolgok igazsága jelentős veszteséget szenved, ami akadályozza a személyek közötti kommunikációt, és azzal fenyeget, hogy maga az emberségünk sérül.

A tájékoztatás nem választható el az egzisztenciális kapcsolattól: a testet, a valóságban való létezést feltételezi; nemcsak az adatok, hanem a tapasztalatok között is kapcsolatot kíván létesíteni; arcot, tekintetet, együttérzést és megosztást követel.

Gondolok itt a háborúkról szóló tudósításokra és a „párhuzamos háborúra”, amelyet dezinformációs kampányok révén

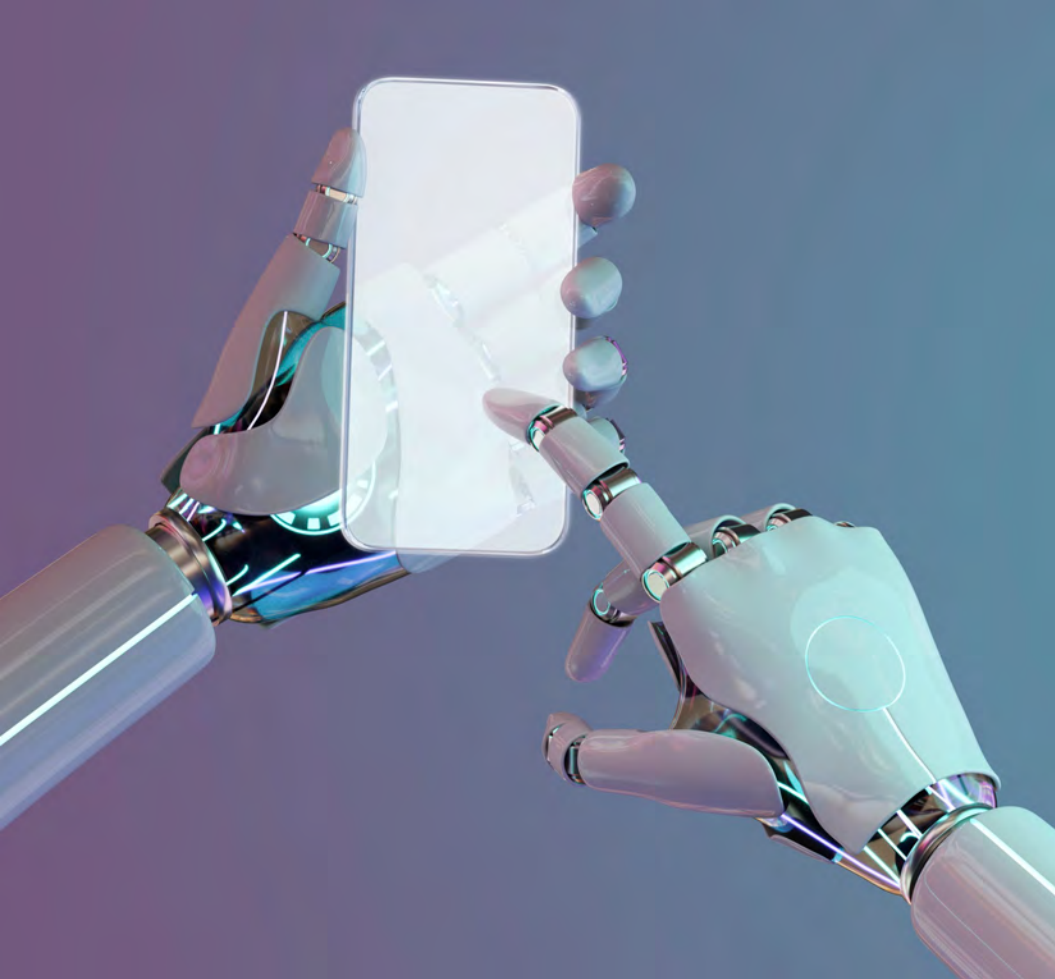
folytatnak. És arra is, hogy hány riporter sérül vagy hal meg a harcmezőn azért, hogy láthassuk, amit ők láttak a helyszínen. Mert csak akkor érthetjük meg a háború abszurditását, ha közvetlenül értesülünk a gyermekek, nők és férfiak szenvedéséről.

A mesterséges intelligencia alkalmazása akkor tud majd pozitívan hozzájárulni a kommunikációhoz, ha nem szünteti meg az újságírás szerepét ezen a területen, hanem éppen ellenkezőleg, kiegészíti azt; ha növeli a kommunikáció szakmaiságát, és annak minden résztvevőjét felelősséggel ruházza fel; ha minden embernek viszszaadja a kritikára képes alany szerepét a kommunikáció folyamatában.

Kérdések a ma és a holnap számára

Felmerül tehát néhány kérdés: hogyan lehet világszerte megvédeni a kommunikáció és a tájékoztatás területén dolgozók, valamint a felhasználók szakmaiságát és méltóságát? Hogyan garantálható a platformok közötti átjárhatóság? Hogyan biztosítható, hogy a digitális platformokat fejlesztő vállalatok ugyanúgy felelősséget vállaljanak az általuk terjesztett és számukra profitot termelő tartalmakért, mint a hagyományos médiaszolgáltatók? Hogyan lehet átláthatóbbá tenni az indexelést és az indexelés eltávolítását végző algoritmusok és keresőmotorok mögött álló kritériumrendszert, amelyek alapján embereket és véleményeket, történeteket és kultúrákat felértékelnek vagy eltörölnék? Hogyan biztosítható az információs folyamatok átláthatósága? Hogyan lehet elérni, hogy látszódjon az írások szerzősége, nyomon követhetők legyenek a források, megakadályozva az anonimitásba rejtőzést? Hogyan lehet egyértelművé tenni, hogy egy kép vagy videó ábrázol vagy szimulál egy eseményt? Hogyan lehet megakadályozni, hogy a források egy kizárólagos, algoritmikusan generált gondolkodásmódra redukálódjanak? Hogyan lehet ehelyett olyan környezetet kialakítani, amely megőrzi a pluralizmust és megjeleníti a valóság összetettségét? Hogyan tehetjük fenntarthatóvá ezt a nagy erejű, drága és rendkívül energiaigényes eszközt? Hogyan tehetjük elérhetővé a fejlődő országok számára is?

Az ezekre és más kérdésekre adott válaszokból derül majd ki, hogy a mesterséges intelligencia terjedése információs dominancián alapuló új érdekcsoportok kialakulásához vezet-e, ami a kizsákmányolás és az egyenlőtlenség új formáit hozza létre; vagy éppen ellenkezőleg, nagyobb egyenlőséghez, elősegítve a helyes tájékoztatást és a mai korszakváltás mélyebb tudatosítását, támogatva az emberek és népek különböző igényeinek meghallását egy artikulált és pluralista információs rendszerben. Egyfelől egy új rabszolgaság

rémképe sejlik fel, másfelől nagyobb szabadság elnyerése jelenik meg a láthatáron; egyfelől annak a lehetősége, hogy kevesek határozzák meg mindenki gondolkodását, másfelől azé, hogy mindenki részt vehet a gondolkodás kialakításában.

A válasz egyelőre nyitott, rajtunk múlik. Az emberen múlik a döntés, hogy algoritmusok zsákmányává válik vagy a szívét szabadsággal táplálja, ami nélkül nem tudunk bölcsességben növekedni.

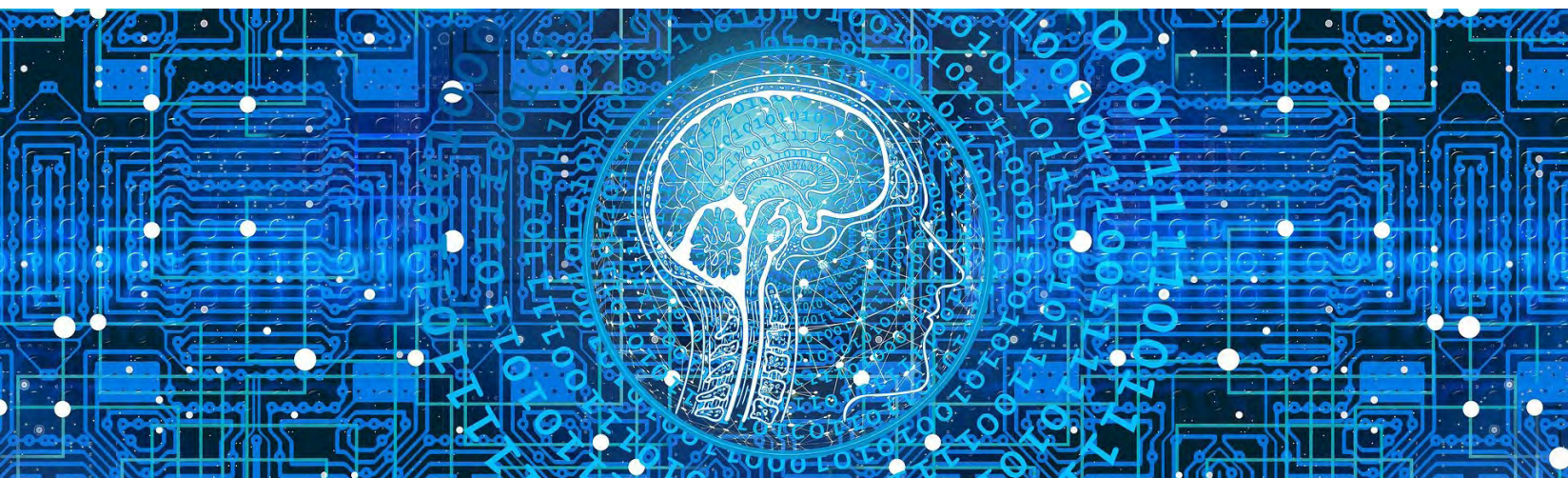
Ez a bölcsesség az idő okos hasznosításával és a sebezhetőség elfogadásával érlelődik. A nemzedékek közötti szövetségben, a múlt emlékét őrzők és a jövőképpel rendelkezők közötti szövetségben növekszik. Csak közösen növelhetjük képességünket arra, hogy tudjunk megkülönböztetni, hogy éberek legyünk, hogy a dolgokat a beteljesülésük felől lássuk. Hogy ne veszítsük el emberségünket, keressük a mindent megelőző Bölcsességet (vö. Sir 1,4), aki a tiszta szíveket átjárva készíti fel Isten barátait és a prófétákat (vö. Bölcs 7,27): ez a Bölcsesség segítsen bennünket, hogy a mesterséges intelligencia rendszereit is a teljesen emberi kommunikációhoz igazítsuk.

*Kelt Rómában,
a Lateráni Szent Jánosnál,
2024. január 24-én.*

Ferenc

- (1) Lettere dal lago di Como, Morcelliana, Brescia, 2022, 95–97.
- (2) Összhangban az ezt megelőző tömegtájékoztatósi világnapi üzenetekkel, amelyek témája: az emberekkel ott és úgy találkozni, ahol és ahogy vannak (2021), a szív fülével hallgatni (2022) és szívvel szólunk (2023).
- (3) Vö. „Az igazság szabaddá tesz benneteket (Jn 8,32). Az álhírek és a békét szolgáló újságírás”. Üzenet a tömegtájékoztató 52. világnapjára, 2018.
- (4) Üzenet a béke 57. világnapjára, 2024. január 1., 8.

Forrás: MKPK Sajtóosztály

GALAMBVÁRI PÉTER

A miskolctapolcai Akropolisz épületének jogi háttere

Írásom témája a 4865. számú tulajdoni lapon 46097-es helyrajzi szám alatt található, kastély megnevezésű, a természetben Miskolctapolca, Görömbölyi utca 23. szám alatt található ingatlan, közismert nevén az Akropolisz. A téma érdekességét az adja, hogy a jelzett földterület eredetileg a tapolcai apátsági javadalom része volt, mely 1924-től a centenáriumát ünneplő Miskolci Apostoli Kormányzóság fenntartását szolgálta. De az elmúlt száz évben az Akropolisz négy alkalommal is tulajdonost váltott, míg visszakerült a Miskolci Egyházmegyéhez.

AZ ELSŐ TULAJDONOSVÁLTÁS 1930-BAN

Magyarországon a 20. században több földreform is volt. Ezek közül az egyiket az 1920-ban hatályba lépett XXXVI. számú törvény cikk szabályozta. A törvény célja az volt, hogy a magyar földbirtok megosztását helyesebbé tegye. Ezek alapján az állam mintegy 15 katasztrális holdat megváltott a tapolcai apátság javadalmából, azt felparcellázta egy tisztviselőtelep kialakítása érdekében. Ezt a Görömböly-Tapolcán lévő földhöz jutás lehetőségét tudta meg Miklósy István akkori hajdúdorogi megyéspüspök, aki helynökén keresztül azt kérte Papp Antal apostoli kormányzó, tapolcai apáttól, hogy a görömböly-tapolcai birtokából a földreform során villatelkek céljaira igénybe vett területből a Hajdúdorogi Egyház-

megye Nyugdíjalapja is szerezhessen 4-500 négyszögölnyi telket, melyen aztán idős, elaggott, pihenni vágyó papok részére kívánnak üdülőházat építeni. Papp Antal válaszában tisztelettel jelezte, hogy hajlandó a tapolcai apátság birtokából a jelzett célra egy 500 négyszögölnyi villatelket átadni, s kérte a püspököt, hogy küldje el megbízottját, aki az érseki ügyéssel és jószágfelügyelővel a helyszínen állapodik meg a kért területre vonatkozóan. Ez meg is történt, kiválasztottak egy cserjékkel benőtt területet, ami a fürdőtől mintegy háromszáz méterre fektűt, teljesen vízmentes magaslaton az út mellett. A Hajdúdorogi Egyházmegye 1930. június 20-án 1140 négyszögöl területet vásárolt meg, nyugdíjas papok számára szolgáló üdülő létesítésének céljából.

Ezek után kezdődött az építkezés ifj. Tóth Pál nyíregyházi építőmester kivitelezésében, aki 1932. július 30-án nyújtotta be a végszámlát.

1933 szeptemberében még 15 négyszögöl területet vásárolt a Hajdúdorogi Egyházmegye Nyugdíjalapja, így összességében a terület nagysága a földhivatali bejegyzés idején 1155 négyszögöl volt. Miklósy püspök kápolnát is kialakított az épületben: 1933-ban baldachinos oltárt, püspöki trónszéket, előkészületi asztalt, szekrényt, két padot és csillárt rendelt a budapesti Ecclesia Egyházművészeti Rt.-től.

Sajnos Miklós István hajdúdorogi püspök nem sokáig élvezhette az általa megálmodott papi üdülőt, hiszen 1937. október 29-én szívroham következtében elhunyt, és az Akropolisz épülete sem vált a nyugdíjas papok üdülőjévé.

Dudás Miklóst 1939-ben nevezték ki hajdúdorogi megyéspüspökké. Ebben az időben albérlő lakott az Akropolisz gondnoki lakásában, akinek kötelessége a többi között a kápolna rendben tartása volt. 1940-ben a miskolci lapok és a Tapolcai Fürdőújság is arról tudósítottak, hogy az épület kápolnáját korábban a fürdővendégek nem használhatták, de ekkortól mindenki számára látogathatóvá vált.

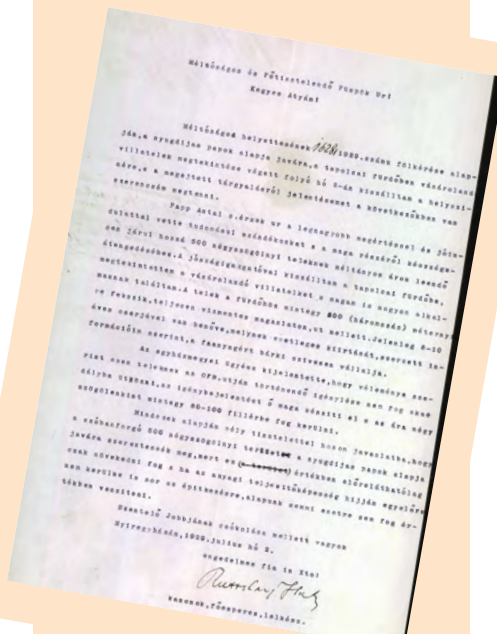
A II. világháború után, 1947-ben újabb bérlő jelent meg: a Magyar Vasutasok és Hajósok Szabad Szakszervezete, amely két évre vette bérbe az ingatlant. A szerződésben vállalták az épület felújítását, a kápolna szabad használatát a fürdővendégek és az épületben nyaralók részére, illetve egy szoba térítésmentes használatát a görögkatolikus egyház számára. 1949-ben lejárt a bérleti szerződés, és az ötvenes évekkel egy egészen új fejezet kezdődött az Akropolisz életében.

A MÁSODIK TULAJDONOSVÁLTÁS 1986-BAN

A magyarországi politikai változásnak „köszönhetően” 1951-ben a Miskolc IV. kerületi Tanács kulturális célokra igénybe vette az Akropolisz épületét, és kiutalta a Magyar Dolgozók Pártja tapolcai szervezetének, illetve a Magyar-Szovjet Társaságnak. Ebben az időben a Hajdúdorogi Egyházmegyei Főhatóság gondnokságot állított fel az Akropolisz ügyeinek intézésére, melynek tagjai: Demkó Sándor, Kozma János és Simárszky János voltak. A gondnokság tagjai tájékoztatták Dudás püspököt a kialakult helyzetről, és az volt a véleményük, hogy az épületet – adott körülmények között – nem lehet a továbbiakban egyházi használatban tartani. E miatt kötött megállapodást a Hajdúdorogi Egyházmegye képviselőjében Vattamány Imre püspöki helynök és Rojkovich István kanonok, püspöki titkár Miskolc város IV. kerületének képviselőjével 1952. május

9-én, Nyíregyházán. A megállapodás értelmében a Miskolc IV. Kerületi Tanács 25 évi időtartamra bérbe vette az épületet azzal a feltétellel, hogy az átalakítás miatt felmerülő költségek és a közterhek képezik a bérleti díjat. Az a megállapodásban is szerepelt – és a későbbiekben szó szerint perdöntőnek bizonyult –, hogy 25 év elteltével az ingatlan használati joga visszaszáll az egyházra, bár a bérlő a bérlet lejártá után kérheti annak meghosszabbítását. A tulajdonjog a Hajdúdorogi Egyházmegye Nyugdíjalapjánál maradt, bár az is része volt a megállapodásnak, hogy ha a város a görögkatolikus egyház részére Miskolc város területén misézésre alkalmas terület tud rendelkezésre bocsátani, akkor hajlandó az egyház a tulajdonjogról lemondani. Ahogy az sajnos meg is történt a későbbiekben.

Ekkor került kiürítésre a kápolna, melynek egyes darabjai (oltár, baldachin, előkészületi asztal) Anarcsra kerültek, és ma is ott őrzik őket. A püspöki trónszék jelenleg a miskolc-görömbölyi görögkatolikus templomban van, jól kivehető M. I. (Miklós István) monogrammal. Fenti megállapodás 1977-ben járt le. Addig a város az Akropoliszt tovább adta egy újabb bérlőnek: benne a Moziüzemi Vállalat mozit üzemeltetett. Demkó Sándor görömbölyi parókus 1977. május 30-án kelt levelében tájékoztatta a Főhatóságot arról, hogy május 9-én lejárt a bérleti szerződés, melyet – ugyanilyen feltételekkel – nem szabad meghosszabbítani. A tanács jelezte, hogy vásárlásra nincs pénzük, így mindenképpen tárgyalásra volt szükség. Az ehhez szükséges iratokat bekérte az egyházmegye Miskolcra, illetve Görömbölyről. Már 1977-ben nyilvánvalóvá tette a városi tanács, hogy a bérleti jogviszonyt nem kívánják fenntartani, s egyben felszólították a Moziüzemi Vállalatot is, hogy kezdjenek tárgyalásba az egyházmegyével. Hosszas alkudozás kezdődött a város és az egyházmegye között. Több lehetőség is felmerült az Akropolisz helyzetének megoldására. Volt olyan elképzelés, hogy ha a Szeles utca 43. szám alatt található egyházi tulajdonban lévő ingatlanból (jelenleg a Miskolc-Belvárosi Görögkatolikus Egyházközség parókia-épülete) cserelakás felajánlásával kiköltözteti a város a főbérlőt, akkor az egyház

hajlandó lemondani az Akropolisz tulajdonjogáról. Természetesen már ekkor felmerült az ajánlatban szereplő ingatlanok közötti feltűnő értékkülönbség, ami kiolvasható Kozma Lajos leveléből, amit a papi szenátus tagjaként írt a megyéspüspöknek 1981-ben.

Nagyon fontos tárgyalás volt az egyházmegye és a városi tanács képviselői között 1985. február 4-én. A tárgyalás előtt átadásra került a város részére az Akropolisz ingatlanról készült szakértői értébecslés. E szerint az ingatlan értéke üresen, beköltözhető állapotba 8 700 000 forint, az érte kapható bérleti díj évi 1 500 000 forint. Ezen összegek tükrében kezdődtek a tárgyalások, melyek során a következő megoldási lehetőségek merültek fel:

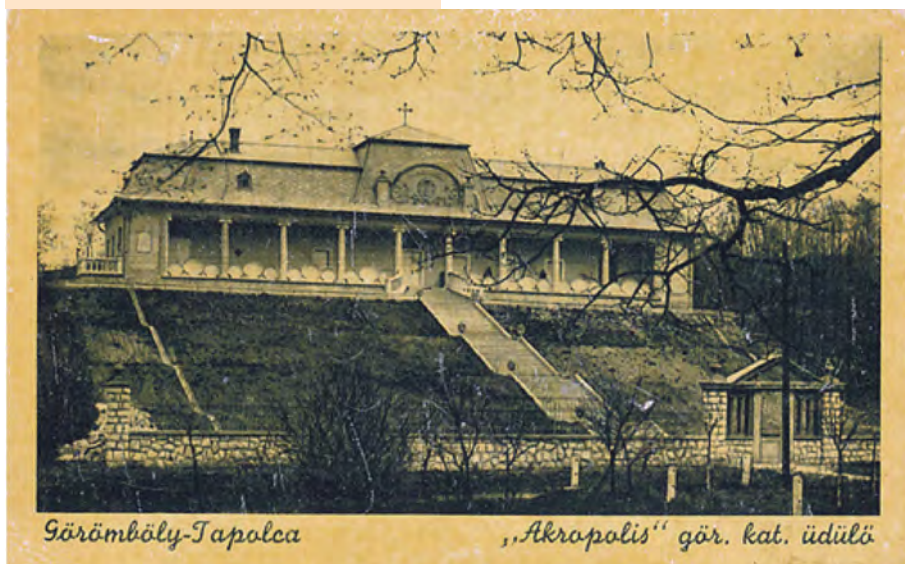
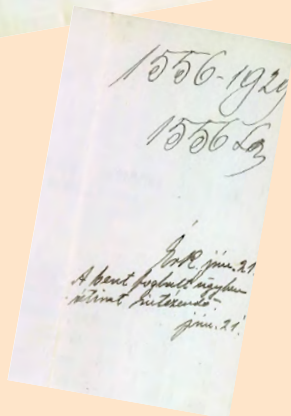
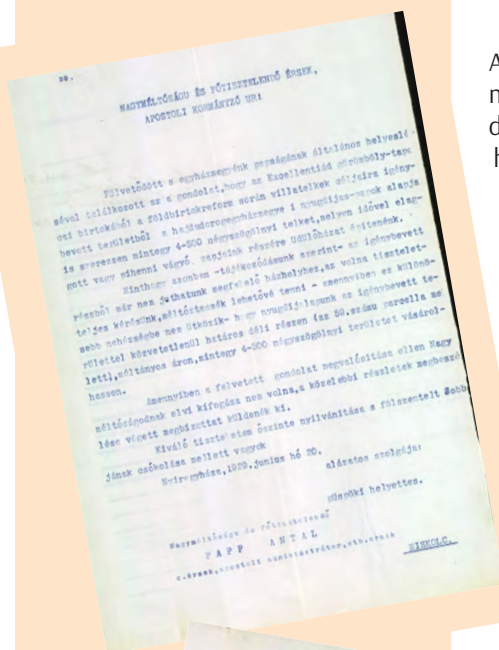
- a Városház tér 4. szám alatti lakás csereként való átadása;
- más ingatlanok felajánlása csereképpen;
- építési telek átadása, esetleg készpénz kártalanítással együtt (a telekkel kapcsolatban a Győri kapu, illetve Martintelep merült föl lehetséges helyszínek);
- végül az Akropolisz kiürítése és átadása egyházi használatra.

Sajnos a felsorolt megoldási lehetőségek közül a másik ingatlanra való csere valószínűleg, egy 1986. szeptember 15-én aláírt ingatlancsere-szerződés formájában. Ez alapján a Hajdúdorogi Görögkatolikus Egyházmegye elcserélte az Akropolisz ingatlant egy, a Magyar Állam tulajdonát képező, természetben a Miskolc, Szentpéteri kapu 69. szám alatt lévő, ház és udvar megjelölésű ingatlanra. Meglepő a szerződésben, hogy nem tartalmazza a csereingatlanok nagyságát, sem azok forgalmi értékét, mindössze azt, hogy a felek egymásnak térítéssel nem tartoznak. A tulajdonosváltást a földhivatal csak 1989-ben jegyezte be, hiszen – mivel nem szerepeltek forgalmi értékek a szerződésben – nem volt megállapítható, hogy keletkezett-e illetékfizetési kötelezettség valamelyik fél részéről. A földhivatal kérte az ingatlanok értékének kiegészítő nyilatkozatban való rögzítését, amire nem került sor. Ennek ellenére az akkori vezetőség nyomására 1989. június 19-én mégis megtörtént a földhivatali bejegyzés.

A HARMADIK TULAJDONOSVÁLTÁS 1993-BAN

Az 1989-es rendszerváltás után lehetőség nyílt a korábbi csereszerződés megtámasztására. 1991-ben Keresztes Szilárd akkori hajdúdorogi püspök levélben kérte néhai Csoba Tamás miskolci polgármestertől a csereszerződés hatályon kívül helyezését és az eredeti tulajdoni helyzet visszaállítását. Indoklasként az is szerepelt a kérelemben, hogy a Görögkatolikus Egyháznak Miskolc város területén más jelentős ingatlana nem volt, így az egyházi ingatlanok visszaadásáról intézkedő törvény sem érintette a közösséget. A polgármester, mivel az önkormányzat vagyonáról volt szó, a közgyűlés elé terjesztette a kérdés eldöntését, amely azonban elutasította az egyház kérését.

A peren kívüli rendezés lehetetlenségével szembesülve a Hajdúdorogi Görögkatolikus Egyházmegye keresetet nyújtott be a – forgalmi értékre tekintettel – hatáskörrel rendelkező Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bírósághoz 1991. szeptember 11-én, Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata ellen az 1986-os csereszerződés érvénytelenségének kimondását kérve. Felperes keresetében arra hivatkozott, hogy a szerződés megkötésekor tévedésben volt, s ezt a tévedést az értékek eltíkolásával alperes idézte elő, ezen túlmenően pedig azzal is megtévesztette a felperest, hogy a szerződés aláírásának megtagadása esetén hátrányokat helyezett kilátásba.

Görömböly-Tapolca

„Akropolis” gör. kat. üdülő

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 1993. április 30-án hozott közbenső ítéletével helyt adott felperes keresetének, és az 1986-os szerződést semmisnek nyilvánította. A bíróság jogi érvelésében kifejtette, hogy a feltűnő értékaránytalanság bizonyítást nyert, hiszen az Akropolisz 8 700 000 forintos értékéhez képest az egyházmegye egy 1 500 000 forintot érő ingatlanhoz jutott. Azt az alperes sem vitatta a per során, hogy a szerződés megkötésekor a szolgáltatás és ellenszolgáltatás között feltűnő aránytalanság állt fenn, ellenben azt tagadta, hogy felperest megtévesztette volna, bár a felperes a csereingatlan értékéről a szerződés megkötésekor nem bírt tudomással.

Az alperes arra hivatkozott, hogy a felperes volt az, aki a csereszerződést szorgalmazta. A bíróság elutasította ezt az érvelést egyértelműen kimondva, hogy hazánkban az egyház 1948-tól hátrányos helyzetben volt az állammal szemben, s a felperes nem a csereszerződést szorgalmazta, hanem a jogtalan helyzetet kívánta felszámolni, ami tulajdonképpen már 1952-ben kezdődött, amikor az állam birtokba vette az ingatlant, ingyenesen használta, s az egyoldalúan megszabott

25 éves bérleti szerződés lejártát követően sem adta át, miközben nem fizetett érte használati díjat sem.

Az elsőfokú ítélet ellen fellebbezhetett volna az alperes a Legfelsőbb Bírósághoz, de ez nem történt meg. A földhivatal 1994. január 19-én „visszaállítás” jogcím alapján újra a Hajdúdorogi Görögkatolikus Egyházmegyét jegyezte be tulajdonosként.

A NEGYEDIK TULAJDONOSVÁLTÁS 2007-BEN

Keresztes Szilárd már 1991-ben jelezte Miskolc városának, hogy amennyiben visszakapja az egyház az Akropoliszt, úgy abban egyházi jellegű üdülőt, öregotthont, oktatási intézményt vagy kollégiumot rendezne be, s ezek üzemeltetése csökkentené az önkormányzatra háruló, kötelezően ellátandó feladatokat. Ennek megfelelően 1997-ben a Miskolci Apostoli Exarchátus Tapolcán Görögkatolikus Egyetemi, Főiskolai és Középiskolai Kollégiumot indított be, igaz, akkor még nem a Görömbölyi utca 23. szám alatt. A későbbiekben szükség lett a kollégiu-

mi férőhelyek növelésére, de ehhez föl kellett újítani és át kellett alakítani az Akropolisz épületét. Végül 2007-ben a Hajdúdorogi Egyházmegye a Miskolci Apostoli Exarchátusnak ajándékozta az ingatlant, bár ekkor még Miskolc nem tartozott egyházkormányzati szempontból a Miskolci Apostoli Exarchátushoz. Erre 2011-ig kellett várni, amikor XVI. Benedek pápa a Zempléni Főesperesség 29 hajdúdorogi egyházmegyés parókiájával megnövelte az Exarchátus területét.

Őszentsége Ferenc pápa 2015. március 19-én megalapította a Magyarországi Sajátjogú Metropolitai Egyházat, a Görögkatolikus Metropóliát – három egyházkormányzati egységgel. A Miskolci Apostoli Exarchátust egyházmegyei rangra emelte. Így 2015-től a Miskolci Egyházmegye – mint a Miskolci Apostoli Exarchátus jogutóda – lett tulajdonosa az Akropolisznak, és jelenleg is felsőoktatási és kulturális diákotthont üzemeltet benne. Így lett Papp Antal egykori apostoli kormányzó javadalma egy részéből – száz év és négy tulajdonosváltást követően – a Miskolci Egyházmegye vagyona.

Újszentelt papjaink első szolgálati éve, avagy egy hosszú ideig érlelt hivatás

Sokszor halljuk, ha valamire várakoznunk kell, hogy türelem rózsát terem. Várakozni viszont nem könnyű, főleg, ha nem tudjuk, mennyi ideig kell türelmesnek lennünk, vagy hogy egyáltalán el fogjuk-e érni valaha azt, amire várunk. Van, aki türelme fogytával inkább irányt vált, letesz a szándékáról, és van, akit a várakozás csak még inkább megerősít a céljában. Istennek hála ez utóbbi kategóriába tartozik beszélgetésünk főszereplője is. Pásztor Richárd egy kis faluban, papgyerekként nevelkedett, és választott hivatásától sem a 7-8 év szeminárium, sem a papszentelésre való sokéves várakozás nem tántorította el.

Pásztor Richárd

„Isten a mai világban is ad csodákat!”

Richárd atya 1989. november 13-án született Sátoraljaújhelyen. Ötgyermekes görögkatolikus papcsalád harmadik gyermekeként látta meg a napvilágot. Gyermekkorát egy piciny falucskában, Nyírlövön töltötte, ahol édesapja húsz esztendőn át szolgált. Hamar élete szerves részévé vált a templom közelsége és a szertartások szeretete. Gyakran ministrált, apostolt olvasott és kántorizált testvéreivel együtt. Szeminaristaként az énekes szolgálat még inkább része lett mindennapjainak. Bár a papnevelő intézet elvégzése után sok év telt el áldozópappá szenteléséig, mégis hálaán gondol vissza erre az időszakra is, mert ezen évek és élmények tovább érelték őt hivatásában.

HIVATÁSOK AZ EMBEREK SZOLGÁLATÁBAN

Egy pap gyermekétől valamelyest elvárják az emberek, hogy szívesen járjon templomba. Neked mik az első élményeid, emlékeid az oltár közelségéről?

Gyerekként nagyon szerettünk templomba járni. Egy nyolcszáz fős pici faluban, Nyírlövön nevelkedtünk, ahol mindenki ismert mindenkit, főleg a helyi görög pap fiait. Minden egyes nap ott voltunk édesapámékkal a hétköznapi esti Szent Liturgián, s májusban és októberben még a Paraklison is. Édesapa mindig beállított minket ministrálni, hogy elevenességünk és életrevalóságunk miatt ne unatkozzunk a szertartáson, hanem aktívan töltsük az imádságra szánt minőségi időt.

Egy alkalommal az oltár háta mögött hosszú gyertyákkal kardoztunk, amikor nem érdekelt bennünket annyira a szentbeszéd. Egyszer csak nagy csend törte meg az iskolakápolna zaját és édesapánk jelent meg az oltár egyik oldalánál. Kérdezte, hogy mit csinálunk. Nem nagyon tudtunk válaszolni a kérdésre, így mondanom sem kell, ezek után soha többet nem ülhettünk az oltár háta mögötti székeken a prédikáció alatt.

Kisvárdán az 5-ös számú Vári Emil Általános Iskolába jártunk be minden reggel busszal. Amikor az iskolából hazaértünk, nem sokkal utána kezdődött minden májusban és októberben a Paraklisz szertartás. Sokszor mondta édesapa és édesanya, hogy ha jók leszünk a Paraklison, akkor a Szent Liturgián már nem muszáj maradnunk, hanem mehetünk a többi

gyerekkel focizni, biciklizni vagy motorozni a kertek alá. Jó szívvel gondolkodok vissza ezekre az évekre is, mert hivatásom elindulásának és alakulásának első pillérei itt alapozódtak meg.

Sok élményt szerezte a templommal kapcsolatban gyerekként. Mikor jutott eszedbe, hogy édesapád nyomdokaiba lépj?

Általános iskolás koromban nagyon szerettem volna pap lenni, hiszen mindig szuper és hiteles papok vettek minket körül, akár a családban (nagyapám, édesapám), a nagycsaládban a nagybácsik, illetve a hétvégi focik alkalmával az esperesi kerület papjai is. Sokszor, amikor Kisvárdára felé buszoztunk reggelente, akkor buszsofőr akartam lenni. Ha mentőautót láttam, akkor mentősofőr, máskor rendőr, esetleg tűzoltó. Mivel sokat ministráltunk, ezért lassan érlelődött bennünk, hogy a papság is olyan hivatás, amivel rengeteget tudunk segíteni az embereknek. Édesapám, nagyapám és négy nagybátyám mindig jó példa volt számunkra.

A gimnáziumban már nem akartam annyira pap lenni. Akkor a testnevelés, a sport, különböző labdajátékok foglalkoztattak leginkább. A harmadik évben viszont elgondolkodtam, hogy ha elme- gyek testnevelést tanulni Budapestre, akkor a vallásos életemben kicsit elvesznék, nem tudnék annyiszor templomba menni, megfelelő figyelmet fordítani Istenre. Ezért úgy döntöttem, sokkal értékesebb lesz az életem, ha édesapám hivatását követem.

Milyen volt szeminaristává válni?

A hajdúdorogi gimnáziumból nagyon sok barátunk ment a szemináriumba, és mindig vártam, hogy velük újra találkozhas- sak, együtt tanuljunk, focizzunk, imádkozzunk. A szemináriumot egészséges közegnek tartottam, ahol mindenki segíti a másikat. Vácott, a Borromeo Szent Károly Papnevelő Intézetben volt a nulladik évünk, ahol szintén sokszor megfordultam már gimnazista koromban, amikor egyszer-egyszer meglátogattuk a testvéreinket, és mindig öröm volt látni a kispapokat, hogy milyen boldogok, vidámak és mennyire szeretik a szemináriumi közösséget. Nagyon vonzó volt számomra ez a kép, és szerettem volna magam is tagja lenni a csapatnak.

EGY NEM VÁRT, DE ÁLDÁSOS ESZTENDŐ

Valószínűleg sokan ismerik a hangodat, hiszen általad szólal meg a Nyíregyházi Egyházmegye dallamtárának jelentős része. Szemináriumi éveid alatt pedig oszlopos tagja voltál a kispapok Szent Damján Kórusának.

A szüleimnek is szép hangjuk van, és ezt örököltük tőlük, ezt a karizmat kaptuk a Jóistentől. Már gyerekkorunkban szeretünk énekelni, sokat jártunk szertartásokra, általános iskolás korunkban Kisvárdán a Csöpi gyermekszínház színészei voltunk, de már apostolt is olvastunk és elég hamar kántorizáltunk édesapa mellett. István bátyám főkantor volt a szemináriumban több éven keresztül, majd később én léptem a nyomdokaiba és vehettem át ezt a nem mindig könnyű feladatot. Nagyon jó lelki élmény volt tanítani azokat a fiatal vagy néha nálam idősebb kispap- társakat, akiknek nem ment olyan jól és könnyedén az éneklés. A Szent Damján Kórus megalakulásakor testvéreimmel mindhárman alapító tagok voltunk. Kitértetésnek és menő dolognak éreztem, hogy mások előtt fellépünk, és látjuk, mennyi boldogságot tudunk okozni nekik az énekünkkel. Ráadásul mindezt jó célért tettük, hiszen a Szent Damján Tábor megvalósítása érdekében gyűjtöttünk minden fellépésünkkel. A kórusral rengeteg magyarországi görögkatolikus egyházközségben jártunk, ahol énekünkkel könnyekkel teli mosolyt csalhattunk az

arcukra. Énekeltünk a Művészetek Palotájában, valamint jónéhány alkalommal a Szent Efrém Férfikarral. Számomra mindig nagy öröm volt másoknak átadni valamit abból a karizmából, amit a Jóistentől kaptunk. Ábel püspök atya ötlete volt, hogy az egyházmegye honlapjára én énekeljem fel egyházi szertartásaink, ünnepeink énekeit, amikor még mellette dolgozhattam szertartóként, majd titkárként. A dallamok feléneklése nap mint nap rengeteg plusz időt, energiát és türelmet igényelt a munkaidő után, de tudtam, hogy jó célt fog szolgálni.

Te és csoporttársaid voltatok az elsők, akiknek egy teljes évet kellett tevékenykedniük a szociális szférában. Milyen helyeket választottát?

Nagyon ódzkodtunk a szociális évtől, mert elsőre csak azt láttuk benne, hogy 7 év helyett 8 évig fog tartani számunkra a szeminárium. De a végén én is megértettem, hogy teljes mértékben a javamra vált. Egyedül kellett szerveznünk a helyszíneket, elvettük a diákigazolványunkat és az ösztöndíjunkat, így teljesen magunkra voltunk utalva, saját lábunkon kel-

lett megállnunk, boldogulunk a nagyvilágban. Az első félévet Szikszón töltöttem a Bethánia Szeretetotthonban. Emlékszem, milyen öröm volt, amikor az első hónap végén megkaptam a fizetésemet. Akkor

éreztem először a munkám gyümölcsét, s akkor esett a legjobban, abból az első fizetésből megvenni a már hetek óta vágyva vágyott Túró Rudit és chips-et, amiért keményen megdolgoztam.

Szikszóról Bécsbe mentem, a Sacré Coeur nővérek kolostorába. Itt harminc idős testvér élt, akiket egyrészt lelkileg kellett támogatnom, másrészt a hétköznapiakban is segítenem. Nagy részük kerekesszéssel vagy járókerettel közlekedett, ezért gyakran kísértem őket étkezésekre, közös imádságra, délutáni udvari sétákra. Egyikük segített a nyelvtanulásban. Minden hétköznapi este 7-kor befejeztem a munkát. Az egyik nővérnek hála kölcsön kaptam egy kerékpárt, és munka után sokszor éjjelig, akár hajnalokig rőttem Bécs belvárosának utcáit.

Összességében hálás vagyok ezért az évről, mert türelemre, odafigyelésre és nagyon sok alázatra tanított.

FÉRJ, APA, ÁLDOZÓPAP

A szociális év miatt egy esztendővel többet töltöttem a szemináriumban. A diakónus- és papszentelésedre viszont már diplomával a zsebedben is várnod kellett.

Bő hat év telt el, mire áldozópappá szentelték, mert még kerestem a már hosszú ideje óta vágyott oldalbördőmat. 2016-

ban fejeztem be a szemináriumot, illetve katekéta-lelkipásztori munkatársi diplomát is szereztem. Tanulmányvégzett papnövendékként sok egyházközségben szolgálhattam. Néhány hónapig párhuzamosan több feladatom is volt. Sátoraljaújhelyen a Büntetés-végrehajtási Intézetben börtönpasztorációs munkatársként dolgozhattam, cigánypasztorációval foglalkoztam négy településen, hétvégekre pedig – Isten nyugtassa – Telenkó Miklós atya ápolója voltam minden hétvégén. (Miklós atya fiatal papként egy baleset következtében nyaktól lefelé megbénult, kerekesszékekben töltötte hátralevő életét – a szerk.). Ezután két évig tanítottam hittant és liturgikus éneket, és végeztem nevelőtanári feladatokat a Hajdúdorogi Szent Bazil Oktatási Központban és Diákotthonában. 2018. július 1-től a Nyíregyházi Egyházmegye Püspöki Hivatalában dolgoztam, majd Ábel püspök atya szertartójaként és titkáráként szolgálhattam. 2020. szeptember 14-én, az életadó Szent Kereszt emléknapján, a cigány búcsú után Hodászra kaptam dispoziíciót, ahol lelkipásztori kisegítőként a magyar és cigány egyházközségben egyaránt szolgálhattam. Itt kóstoltam bele legelőször a tanoda és az óvodai hittan szépségeibe és rejtelmeibe.

2021. július 1-től egy éven át az újhértói egyházközséget szolgáltam lelkipásztori kisegítőként, kántorként, valamint hittant és liturgikus éneket tanítottam az Istenszülő Oltalmáról Elnevezett Görögkatolikus Általános Iskolában és a Koszisz Szent István Gimnáziumban. Örülök, hogy ennyi időt vártam a szentelés előtt, mert meg kellett érnem a diakonátusra és a papságra, hogy picit türelmesebb, alázatosabb legyek, és a nehéz feladatokban is a Jóisten szolgálatára figyeljek, Őt tartva szem előtt.

2022-ben kerültél pár lépéssel közelebb a papsághoz.

Abban az évben kezdtem a szolgálatot Máriapócson lelkipásztori kisegítőként. Ugyanezen év június 3-án házasodtunk össze Fannival, és alig vártuk, hogy kényeztűn tudjam a diakonussá szentelésemet. Keresztes Szilárd nyugalmazott püspök atya szentelt fel 2022. augusztus 28-án Nyírkárszban, édesapám mostani szolgálati helyén. Szilárd püspök atyának,

Kruppa Levente atyának, valamit – Isten nyugtassa – Kepics Mihály atyának is sokat köszönhetek hivatásom alakulásában, amikor kéthetente Misi atya kezelése miatt Budapesten mindig együtt gondolkodhattunk különböző témákról, az élet nagy igazságairól, örömeiről és keresztejéről. Szentelés után a Máriapócsi Nemzeti Kegyhelyre kaptam kinevezést.

Visszatekintve a diakónusi évre, sokszor nagyon nehéz, embert és türelmet próbáló feladat volt. Az itt szolgáló atyák igyekeztek minden nap bevonni a szertartásokba, amiket itt teljes terjedelmükben végzünk, s próbálunk az előírt szertartási útmutató alapján semmit sem kihagyni belőle. Mindig szerettem a szertartásokat, de diakónusként vezetni azokat egészen más, mint a kántorállványnál énekelni. Eleinte nagyon izgultam, és sokszor hibáztam, de sok lelkierőt merítettem ezekből a szertartásokból. Kértem Ábel püspök atyát, hogy ha lehet, minél hamarabb szenteljen áldozópappá. Ez meg is történt 2023. április 16-án, Tamásvasárnap. Az áldozópappá szentelés után maradtunk Máriapócsra. A Dudás Miklós Görögkatolikus Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskolában lelki igazgatóként, valamint az Ékes Virágszál Görögkatolikus Óvoda és a Máriapócsi Mária Gyermekeiért Tanoda lelki vezetőjeként szolgálom mind a mai napig.

Mondanom sem kell, már az esküvő előtt sokat beszélgettünk a feleségemmel, hogy nagy családot szeretnénk. Így elhatároztuk, hogy minél előbb szeretnénk, hogy a Jóisten gyermekkel ajándékozzon meg bennünket a házasságkötésünket követően. A papszenteléskor már ott is

volt Emma kislányunk Fanni pocakjában. Így büszkén elmondhatom, hogy 33 évesen már úgy állhattam ott Ábel püspök atya mellett az oltár előtt, mint pap, édesapa és szerető férj. Teljesítettem mindent, amit a „krisztusi korra” el szerettem volna érni.

HITELES ÉS IGAZ PAPNAK LENNI

Sokféle feladatot kaptál rögtön a szentelésed után. Előfordul, hogy édesapádtól kérsz segítséget?

Vannak gyakorlati dolgok, amikre a szeminárium egyáltalán nem készített fel. Jó lett volna már akkor kipróbálni, milyen először tömjénezni egy szertartáson, temetés papi fennhangjait énekelni, esküvőn papi részeket énekelni, jegyesoktatást tartani vagy egyszerűen csak leülni és beszélgetni valakivel, aki elveszítette egy szeretettét, s vigaszt nyújtani számára. Sokszor kérek édesapámtól segítséget, ha olyan helyzet elé kerülök, amivel még nem volt dolgom, vagy amiben még nem érzem magam gyakorlottnak.

Visszatekintve az elmúlt egy évre, mik a papságod eddigi legkiemelkedőbb élményei?

A legnehezebb és egyben legszebb, ami először eszembe jut, az az első temetés volt. Délelőtt hívott fel az esperes atya (remegve, félve vettem fel a telefont), hogy nagyon rosszul érzi magát, de délután temetnie kell, és nem mennék-e el helyette.

Milliószor kántorizáltam már temetéseken, de ez az alkalom papként teljesen más érzéseket váltott ki bennem. Nemcsak maga a szertartás szövege, hanem az, hogy nekem kell vigaszt nyújtanom az elhunyt szeretteinek. Nagyon féltem a feladattól. Próbáltam őszintén beszélni az elhunyt életéről azok alapján, amit abban a temetés előtti pár órában sikerült megtudnom róla. Ez mindmáig papságom egyik legkiemelkedőbb élménye. Idegen érzés volt temetni, s az üdvözítő és gondjainkat viselő Istennek a kezébe helyezni az irányítást. Az elhunyt családtagjai hálása szívvel köszönték meg a prédikációm, ez lelkiekben nagyon megerősített. Mondhatnám úgy is, hogy a Szentlélek kényszerleszállása volt ez a temetési imádság, hogy ilyen rövid idő alatt fel tud-

tam készülni a prédikációra, és legjobb tudásom szerint végezni a szertartást.

A legszebb élmények közé tartoznak még a liturgiák, vecsernyék, utrenyék, mert ezeken a szertartásokon azt érzem minden alkalommal, hogy ott állok a Jóisten előtt, és próbálok hiteles, igaz papja lenni. Igyeksem eljuttatni és belecsempészni Krisztus üzenetét egy-egy prédikációval az emberek szívébe. Rávilágítani, hogy Isten a mai világban is ad csodákat, és ez épp az embertársainkkal való kapcsolatban mutatkozik meg legjobban. Abban például, hogy a gyerekeim mosollyal fogad, amikor este hazaérek, vagy segítségére lehetek a feleségemnek. Akkor is érzem, ha foglalkozom kicsit Emmával, mert Fanni már nagyon kimerült. Vagy azokra a piciny csodákra, amikor hatással tudunk lenni a másik emberre akár

csak egy mosollyal vagy jótettel. Olyan jó érzés, amikor ujjongva fogadnak egy öregotthon lakói. Egy apró csoda, amikor minőségi időt tudok eltölteni a nehézkörülmények között élő gyerekekkel. Vannak, akikkel alig bírok a hittanórán, de teljesen más arcukat mutatják meg, ha focirozok velük, vagy megtanítok nekik egy imádságot, Mária-éneket. Van, hogy az utca túloldaláról kiabálnak át a kisebbek, hogy „Szia, Ricsi atya!” Látom a gyerekek szeretetét, amikor bemegyek az óvodába, és egyszerre húsz kis emberkezdemény rohan oda megölelni. Három intézményben dolgozom, nem tudom mindennap 100 százalékosan elvégezni a feladataimat, de ezekből az apróságokból tudom, hogy az idő és a munka meghozza gyümölcsét, megéri komolyan venni a hivatásomat, és megpróbálni az embereket Isten felé vezetni.

Az egyház szolgálatában, sorsközösségben a nemzettel

Mérföldkövek a jubiláló Szent István Társulat történetében

Nemrég ünnepelte 175. születésnapját a Szent István Társulat, amely ma Magyarország legrégebben működő könyvkiadója. Nem akármilyen teljesítmény ez, hiszen a 19. és a 20. század bővelkedett történelmi katalizmákban, amelyek nem bántak kíméletesen az egyházi kultúra intézményeivel sem. A Társulat életében könnyebb és nehezebb időszakok követték egymást, de mindig hű maradt az alapítók által meghatározott célkitűzéséhez: minőségi és megfizethető könyvekkel ellátni az olvasóközönséget. Tizenkétezernél több cím, összesen hatvanmillió példányszámban – ezzel a méreggel büszkélkedhet a Szent István Társulat, amelynek izgalmas történetét Farkas Olivér igazgatóval idéztük fel.

Hogyan született meg az alapítás gondolata? Szikraként pattant ki valaki fejéből vagy valahogy ott volt a korszak „levegőjében”?

A Társulat megszületéséhez szükség volt egyrészt a magyar művelődéstörténet talán legdinamikusabb időszakára, amit reformkornak nevezünk, másrészt egy olyan emberre, aki felismerte a katolikus könyvkultúra terén mutatkozó hiányt és formába tudta önteni egy kiadóvállalat létrehozatalára vonatkozó elképzelését.

Ami a közhangulatot illeti, nemcsak a politikai élet átalakulására kell utalnunk, hanem az egyházi gondolkodás változására is, amely a hívek pasztorációjának új módszereit követelte meg. Már az első reformországyűlés előtt három évvel, 1822-ben nemzeti zsinatot tartottak, amelynek napirendjén három fő téma szerepelt: a jezsuiták visszatelepítése az országba, egy új Biblia-fordítás megjelentetése, valamint magyar nyelvű szak- és tankönyvek kiadása a katolikus oktatási intézmények szükségleteinek megfelelően.

Ebben az időben ugyanis nem léteztek olyan kiadók Magyarországon, amelyek szisztematikus módon foglalkoztak volna a könyvek kiadásával és terjesztésével – ezt a feladatot a nyomdák látták el változó sikerrel. 1842 karácsonyán azonban Fogarasy Mihály nagyváradi kanonok a zsolozsma végzése közben arra a gondolatra jutott, hogy itt volna az ideje és a lehetőség is egy ilyen vállalkozás megalapítására. Az ihletet tett követte, és két évvel később a nyilvánosság elé tárta elképzelését a *Religio* és *Nevelés* című folyóirat hasábjain.

A későbbi Társulat alapszabályát nagy vonalakban már tartalmazó iratról Fogarasy számos főpappal tárgyalt, majd miután 1846-ban Pest-Budára került, újult erővel fogott neki az előkészítő munkának. Ennek érdekében a rákövetkező évben összehí-

175

vott egy jeles egyházi és világi személyiségekből álló grémiumot, amely aztán kimondta a Társulat megszületését. Nagy lelkesedésükben annyira biztosak voltak a sikerben, hogy rögtön megtervezték a következő évi katolikus kalendáriumot is, azonban a bécsi udvar, illetve annak képviselőiben a budai Helytartótanács engedélye egyre csak késett, noha a Habsburgok katolikus szimpátiájához nyilvánvalóan nem férhetett kétség.

Ami késik, olykor múlik is, ahogyan ebben az esetben történt: az 1848. márciusi forradalom, illetve azt követően a polgári átalakulást szolgáló törvények elsodorták a Helytartótanácsot és a cenzúrát egyaránt, így a Társulat megkapta a működési engedélyt a Batthyány-kormánytól, és május 1-jén hivatalosan is megkezdte nyilvános működését.

Ma már kevesen tudják, de akkor még korántsem jelenlegi nevén működött a vállalkozás...

Valóban, hiszen indulásakor a Jó és Olcsó Könyvkiadó Társulat nevet kapta, aminél pontosabban aligha lehetett volna megfogalmazni hivatását. A forradalmi események hatására egyébként a magyar katolikus püspöki kar is úgy értékelte a helyzetet, eljött az ideje a változásoknak, ezért kérdőíven tudakolta a pap-ság véleményét szerte az országban, a többi között a Társulat működésével kapcsolatban is. A kiadó megalakulását egyöntetű lelkesedéssel fogadták, a magyar nyelvű könyvkiadás iránt elementáris volt az igény.

A Társulat sorsa ekkor forrt össze végérvényesen a nemzet történetével, amit az is bizonyít, hogy a szabadságharc idején Károlyi István gróf, aki a Társulat elnöke volt, 1800 fős huszár-csapatot állított fel saját költségén a haza védelmére. Ennek a

lelkesedésnek aztán később persze megvolt a „bőjtje”: a bukás után itt-ott utólag cenzúrázni kellett a Társulat iratait, mert a jegyzőkönyvek bizonyítékként szolgálhattak volna a vezetésnek az önvédelmi háborúban betöltött aktív szerepét illetően...

A Társulat tisztségviselői egyébként nemcsak mind elkötelezett emberek voltak, de nagylelkűségükkel is példát mutattak. Maga Károlyi gróf sem pusztán arisztokrata származása okán lett elnök, hanem mert személyes vagyonából finanszírozta, amikor újabb és újabb ötletek születtek a kiadó tevékenységének bővítésére. Mindenképp említést érdemel itt az alelnök, Somogyi Károly neve is, aki jóval később, már esztergomi kanonikként az árvíz sújtotta Szegednek adományozta több mint 43 ezer kötetes, felbecsülhetetlen értékű könyvtárát.

A szabadságharc bukását követően a Társulat különös helyzetbe került: bár nehézségek sújtották, de egyfajta menedéke lett a korszak nagy szellemeinek.

Az önkényuralom éveiben szinte teljesen ellehetetlenültek a közélet hagyományos szinterei, a Társulat a kevés kivétel egyike volt. Ekkor lett tag Eötvös József, Deák Ferenc és Liszt Ferenc. A vezetőségnek volt bátorsága kiállni fontos ügyekért, és okos diplomáciával számos eredményt is sikerült elérnie. Bár a Habsburgokat nem töltötte el lelkesedéssel, hogy magyar nyelvű könyveket jelentet meg a kiadó, de – talán a közös vallási identitás okán – szemet hunytak felette. A passzív ellenállás jegyében ugyanakkor a Társulatnak arra is volt érkezése, hogy csendes, de határozott állásfoglalásként felvegye Szent István király nevét. A történelmi jelentőségű lépésre 1852. augusztus 22-én került sor.

Amikor aztán létrejött a kiegyezés Magyarország és az uralkodó között, igazi virágkor kezdődött a Társulat számára. A bécsi kormányzat jóvoltából nagyszabású tankönyvkiadó tevékenységbe kezdett, szerzői közé pedig meghívta a korszak tudományos életének legkiválóbb személyiségeit. Francia, angol és olasz nyelvű művek fordításai jelentek meg, a példányszámok egyre emelkedtek. A Társulat felolvasóestjei valódi társadalmi eseménnyé váltak, a résztvevők köre pedig nemcsak számszerűségében növekedett, hanem egyre szélesebb körből rekrutálódott: immár nemcsak katolikusok, hanem más felekezetek tagjai is örömmel kapcsolódtak be tevékenységébe.

Ennek az időszaknak a sikerei összefonódtak Ipolyi Arnold akkor beszercebányai, később váradi püspök személyével, aki a Társulat egyházi elnöke volt. Ő mondta 1880-ban: „Nincs az országnak még egy olyan intézménye, mely nagyobb számban adna ki könyvet.” A gazdasági élet fellendülése ugyanakkor magával hozta költségigényesebb beruházások megvalósításának lehetőségét is. Ezek egyike volt a Szentkirályi utcában felépült impozáns társulati székház, amely 1898-ban készült el, a másik pedig a korszak talán legkorszerűbb nyomdája, a Stephaneum, amit szintén az új épületben sikerült berendezni. Az itt készült kiadványok minőségét dicséri, hogy már az 1900-as párizsi világkiállításon jelentős sikert arattak.

Ha nem is nemzetközi, de hazai művelődéstörténeti jelentősége van azoknak az úttörő munkáknak, amelyek szintén a Társulat gondozásában jelentek meg: az *Egyetemes magyar encyclopaedia* 13 kötete 1859-1876 között látott napvilágot, és az első magyar nyelvű lexikon volt, de itt született meg az első nyomdai és kiadói helyesírási szótár, illetve ábécés-könyv is.

A millenniumi időszak felfutása után azonban hamar vége szakadt a „boldog békeidőknek”, és kitört a nagy háború, ami pedig egyenes út volt Trianonhoz...

A háborús évek fájdalmas feladatot róttak a Társulat vezetésére: közel kétfélmillió könyvet osztottak szét ingyen – lelki vigasz gyanánt – a kaszárnyákban, a kórházakban és a harctereken szolgáló katonák között.

Más jellegű, de annál kínzóbb sebet okoztak a trianoni békediktátum rendelkezései, amelyek következtében az elcsatolt területeken lévő boltokat és lerakatokat kártalanítás nélkül vették el tőlünk.

A veszteségeket ezek után a Tanácsköztársaság diktatórikus lépése tetőzte be, amellyel az új kormányzat már megalakulása másnapján, március 22-én lefoglalta a Társulat teljes vagyonát: a raktárakban lévő könyvvállományt bezúzázták, a nyomdát „szocializálták”, és pártkiadóként propagandairatok előállítására használták.

A proletárdiktatúra bukása után szerencsére hamar talpra állt a Társulat, ami a körülötte kialakult széles összefogásnak köszönhető.

A húszas években már egy új virágkorról beszélhetünk a kiadó életében.

Valóban nagy konjunktúrát élhettünk meg akkoriban. Ehhez az is hozzájárult, hogy a szervezeti korszerűsítés jegyében 1922-ben úgy döntött a vezetőség, hogy összevonja az addig külön működő kiadót, a terjesztőhálózatot és a nyomdát. Így jött létre a Szent István Társulat Egyesített Üzemei Rt., amely a gazdasági racionalitásnak megfelelő hatékonysággal, magas színvonalon végezte munkáját.

Ennek a virágzásnak a jegyében, optimista hangulatban ünnepelték meg az alapítás 75. évfordulóját. A díszközgyűlés főelőadója Csernoch János bíboros volt, míg Klebelsberg Kunó kultuszminister Horthy Miklós kormányzó és felesége, valamint a teljes püspöki kar jelenlétében méltatta a Társulat működését.

A vezetés korábban azt kérte a hercegprímástól, eszközölje ki XI. Piusz pápa áldását, ám az esztergomi érsek ennél is nagyobb ajándékkal tért haza Rómából: a Szent István Társulat megkapta az Apostoli Szentszék Könyvkiadója címet, amivel csatlakozott Európa legrangosabb kiadóvállalatainak társaságához, mint amilyen az olasz Antonetti, a svájci Herder, a német Pustet vagy a spanyol Rialp. A címmel jár, hogy azóta használhatjuk a pápai címet a tiarával és a kulcsokkal, illetve jogot szereztünk a liturgikus és hit-tankönyvek kiadására magyar nyelven, az úgynevezett „editio typica” alapján.

Említést érdemel a Társulat keretei között folyó tudományos és irodalmi tevékenység is, amelynek szervezeti keretei még a 19. század végén formálódtak ki.

Korábban említettük már azt az abszolútizmus éveiben kialakult szellemi pezsgést, amit a Társulat nyújtotta „fedezék” tett lehetővé, amikor minden más közéleti mozgástér megszűnt. Bár a politikai viszonyok idővel enyhültek, a kiegyezés pedig páratlan fejlődési lehetőséget biztosított az országnak minden területen, a Társulat befolyása nem csökkent az intellektuális

életben. Ennek jegyében szervezték meg 1887-ben a Tudományos és Irodalmi Osztályt, ami 1916-tól Szent István Akadémia néven folytatta munkáját.

A testület virágkora a két világháború közötti időszakra tehető, amikor számos tudományos előadás hangzott el az osztály- és közgyűléseken. Az előadások jelentős része nyomtatásban is megjelent. Több tudományos társulattal – köztük protestáns szervezetekkel is – tartotta a kapcsolatot. A Magyar Tudományos Akadémia tagjainak jelentős része egyben a Szent István Akadémiának is tagja volt.

A második világháború éveit hogyan élte meg a Társulat?

Furcsa kettősségben, hiszen az ország területének gyarapodása egyrészt óriási lehetőséget adott tevékenységének bővítésére, illetve az eladások növelésére. Döbbenetes módon 1944-ben, tehát a háború legsötétebb időszakában még két új boltot sikerült nyitnunk a felvidéki Kassán, illetve Galántán, ráadásul ez volt az az év, amelyben kiadványaink rekord felállítva megközelítették a hárommillió példányszámot. Másrészt viszont persze ott voltak azok a hatalmas emberi és anyagi veszteségek, amelyek az országot, az egész nemzetet érték ebben az időszakban. Összességében kivérezve ugyan, de reménykedve vártuk a béke beköszöntét.

Az optimizmusnak azonban hamar végét vetett a frissen berendezkedő rendszer.

Kétségtelen, hogy hamar kimutatták a foguk fehérlését, már a koalíciós időkben elkezdtek szorongatni a Társulatot. A minket sújtó legfájdalmasabb intézkedések egyike volt, hogy a raktárainkban felhalmozott tankönyveket a kommunisták feleslegesnek ítélték, és a bezúzásukról döntöttek. Hiába tiltakozott ez ellen az országgyűlésben Slachta Margit, más formában pedig a teljes püspöki kar, akciójuk eredménytelen maradt.

A megfojtásunkat célzó lépések 1948-ban jutottak a csúcra, ami éppen egybeesett a Társulat megalapításának százéves jubileumával. Ekkor döntöttek a Szentkirályi utcában álló központ lefoglalásáról a nyomdával együtt, ugyanakkor az épület

működtetésének költségeit még évekig a Társulattal fizették ki, egészen addig, amíg el nem fogyott a számláján lévő pénz. A vezérigazgatót, Takács Ernőt a kommunisták öngyilkosságba kergették, ám végül mégsem számolták fel a Társulatot: Czapi Gyula érsek Esthy Miklós világi pápai kamarást nevezte ki az élére „delegált adminisztrátorként”.

Mi indíthatta az államhatalmat arra, hogy engedjen a szorításon?

A legenda szerint Czapi érsek beszélt Rákosi Mátyással, és megkérdezte tőle, hogy Magyarországon vallásszabadság van-e. A pártfőtitkár meglepődve válaszolta, hogy természetesen igen. Mire a főpap nekiliegezte a kérdést: „És akkor ki fogja kiadni a hittankönyveket?” A kommunista politikus azzal vágta ki magát: „Van maguknak az a kiadója, adja ki az!” Nem tudni, ennek a találkozásnak köszönhető-e, de a Társulat megmaradt. A rendszer úgy volt vele, az egyház idővel megszűnik magától, elég, ha addig szoros felügyelet tartják. Ezt a célt szolgáltatta az Állami Egyháziügyi Hivatal, amely 1951-től egészen 1989-ig működött. Bármit meg akart jelentetni a Társulat, a kéziratot be kellett nyújtani hozzájuk, ők kihúzták a szövegből a nekik nem tetsző részeket, döntöttek a példányszámról, majd kijelölték a nyomdát, és csak ez után indulhattak a gépek. A könyvek árát sem mi határoztuk meg: a szigorú

tervezgatók szellemében ez az Országos Anyag- és Árhivatal joga volt. Ami viszont ennél is nagyobb érvágást jelentett, hogy a terjesztést minden formájában elvették a Társulattól, és átadták az Ecclesia Szövetkezetnek, ami a békepapi mozgalomhoz kötődött.

A Rákosi-korszakban tulajdonképpen csak vegetáltunk, az 56-os forradalmat követően azonban néhány könyv megjelenhetett. Ez a szigor egészen a hetvenes évekig tartott, akkor engedték meg először, hogy nyugatról papírt kapjunk ajándékba, az addig évente meghatározott, állam által biztosított mennyiség fölé. Emelni tudtuk a példányszámokat, a nyolcvanas évektől pedig újra terjeszthetjük könyveinket, sőt egy szerény üzletet is megnyithattunk Budapesten, a Ferenciek tere szomszédságában.

Ezekben az évtizedekben ugyanakkor hatalmi nyomásra jelentősen lecsökkent és átalakult a szerzőgárdánk. A háború előtt a Szent István Társulat a legrangosabb kiadók közé tartozott, a szocializmus évtizedeiben viszont – korántsem önszántából – a világi írók nagy része elpártolt tőlünk. Voltak persze, akik ilyen körülmények között is hűségesek maradtak: Kodály Zoltán például nem csupán a Társulatra bízta újabb műveinek kiadását, de a Magyar mise esetében a jogdíjról is lemondott javunkra. Nagy büszkeség ez számunkra!

A nyolcvanas években aztán – párhuzamosan a politikai enyhüléssel – a mi helyzetünk is könnyebbé vált, a világirodalom jelentős szerzőinek, többek között Graham Greene-nek és Antoine de Saint-Exupérynek az írásait jelentethettük meg, és határon túli, tehát kényesnek számító témákat is felvehettünk kínálatunkba, mint például Domokos Pál Péter erdélyi, illetve csángó vonatkozású köteteit. Ezeket aztán hátizsákban csempészték bátor fiatalok a román határ másik oldalára.

A rendszerváltás után hogyan sikerült a Társulatnak megvetnie a lábát az új körülmények között?

Nem volt könnyű dolgunk, de sikerült túlélnünk a piacgazdaságra való áttérés nehézségeit. A nevünk továbbra is garancia volt a minőségre, saját terjesztőhálózatunk továbbra is jól működött, a politikai szabadság pedig lehetővé tette a tartalmi és műfaji változatosság erősítését. A kalózkidávokkal vívott konkurenciaharcot is megnyertük: emeltük a példányszámokat és csökkentettük az árakat, amíg a méltánytalan árharc véget nem ért.

A Szentkirályi utcában található székházat sajnos nem sikerült visszaszerezni, a törvény ugyanis úgy rendelkezett, hogy ingatlant csak egyház igényelhet vissza, egyesület nem. Hogy ne vesszen el véglegesen egykori otthonunk, elfogadtuk, hogy helyettünk a Katolikus Egyház kapja vissza, amelynek vezetése aztán a Pázmány Péter Katolikus Egyetem újjáalakult jogi karát helyezte el benne.

Az egyetemmel egyébként nagyon jó munkakapcsolatban állunk, elnyertük a hittudományi és az említett jogi kar kiadványainak teljes körű kiadási, illetve terjesztési jogát, amelyhez az utóbbi időben egyre több bölcsészettudományi publikáció is járult.

Sikeres kezdeményezésink közül ki szeretném emelni a Szent István Könyvhetet, amelyet 1992 óta rendezünk meg minden évben az Ünnepi Könyvhét mintájára. Törzsközönségünk számára könyvklubot is létrehoztunk, amelynek immár 16 ezer tagja van, akik komoly kedvezményt kapnak valamennyi kiadványunkból.

Az eredmények között büszke vagyok a Szent István Akadémia újjászületésére, amely – több éves előkészítés után – hivatalosan 2003. március 10-én kezdte meg működését. 2004 óta egyébként Szent István Tudományos Akadémia néven tevékenykedik, kánonjogilag hivatalos társulásként, fővédnöke pedig Magyarország mindenkori primása.

Megalapítottuk a Stephanus-díjat is, amelyet évente osztunk ki teológiai és irodalmi kategóriában. Olyan szerzők kaphatják, akik magyarul megjelent műveikben az egyetemes keresztény kultúra értékrendjét képviselik. Több mint hatvanan vették át eddig, a kitüntetettek között találjuk Joseph Ratzinger bíborost, a későbbi XVI. Benedek pápát, Robert Sarah és Erdő Péter bíborosokat, illetve Nemeskürty Istvánt, Erdélyi Zsuzsannát, Dávid Katalint és Kányádi Sándort.

Hogyan látja a nyomtatott könyv és ezzel együtt a Szent István Társulat jövőjét?

A könyvet már régóta temetik. A harmincas években a mozi és a rádió, később a televízió elterjedésétől féltették, ma az internet és a digitalizáció jelenti állítólag a Gutenberg-galaxis végét. Én másképp gondolom: félelem helyett inkább élni kell a technológia kínálta új lehetőségekkel. A Társulat sem tesz másként, partnereinkkel olyan elektronikus adatbázist hoztunk létre, amely a teljesség igényével teszi hozzáférhetővé bárki számára kiadványainkat, illetve archívumunkat.

Bízunk benne, hogy korunk nagy változásait minőségben és lelkiekben egyaránt követni tudjuk. Adja Isten, hogy a Szent István Társulat a jövőben is méltó módon tölthesse be gyönyörű, ugyanakkor cseppet sem könnyű hivatását a magyar művelődés és kultúra, egyszersmind a Katolikus Egyház szolgálatában.

HÁZASSÁG HETE 2024

A Házasság hete rendezvénysorozat 1997-ben indult Angliából, 2008-tól Magyarországon is tartják. Az keresztény egyházak és civil szervezetek egyhetes programsorozatának célja, hogy különböző programokkal, előadásokkal megismertesse az emberekkel azokat a hagyományos értékeket, amelyek örömtelivé és sikeressé és tehetik a házasságot, valamint segítséget nyújtson a házasságra készülőknek és a párkapcsolati problémákkal szembesülőknek. A Görögkatolikus Metropólia országsszerte több helyszínen kapcsolódott be a programokba, a görögkatolikus sajtó munkatársai pedig interjúsortozatot készítettek: a Házasság hete minden napján egy-egy házaspár történetét mutatták be. Hét nap, hét házasság, hét élethelyzet, egy közös pont: a feltétlen szeretet, az Istennel kötött hármass kapcsolat mindent legyőző ereje. A képes interjúkat elosztva közöljük a Görögkatolikus Szemlélet idei számaiban.

VARGA-JUHÁSZ BERNADETT

„Mi már eldöntöttük”

A MISKOLCI SZÉKESEGYHÁZBAN NÉHÁNY ÉVE MINDEN VASÁRNPON ÉS ÜNNEPNAPON EGY FIATAL CSALÁDOT LÁTUNK. MINDIG EGYÜTT, A CSEPEREDŐ GYEREKEKKEL ÉRKEZIK KISSNÉ FÜLÖP LILLA ÉS KISS ÁDÁM.

Kettőtök közös története nem itt, és nem is most kezdődött.

Lilla: Már lassan tizenhárom éve. Sástón, az unokatestvérem születésnapj buliján találkoztunk először.

Ádám: Az egyetemi cimborám unokatestvére Lilla, ő mint rokon volt ott a bulin.

Lilla: Egész este beszélgettünk, és már akkor eléggé egy hullámhosszon voltunk. Aztán ennyi, mindenki hazautazott.

Mielőtt Ádámot megismertem, nagyon sokat imádkoztam, hogy megtaláljam végre a társam, Máriapócsra is. Miután találkoztunk, annyira erős volt ez az érzés, az isteni sugallat, hogy ő az, akiért imádkoztam, és nem hagyott nyugodni a gondolat. Amúgy, azóta is, annyiszor éreztem már ezt, hogy Isten utat mutat, ha figyel rá az ember. Szóval kinyomoztam az elérhetőségét, pedig nem vagyok egy kezdeményező típus. Rádásul ez sem volt egyszerű, mert Ádám nincs fenn a közösségi oldalakon.

Lilla azt mondta, hogy egy hullámhosszon voltatok. Mi ez a hullámhossz?

Lilla: Úgy emlékszem, már akkor kiderült, hogy nagyon hasonlóan gondolkozunk, nem?

Ádám: Hát igen. Ilyen egyszerű dolgokra kell gondolni, mint például a zenei ízlés.

Ha valaki fújja például az István a királyt, akkor ezzel már el lehet helyezni valahol a „térképen” a másikat.

Ilyen bagatell dolgokkal kezdődik. Utána pedig egy természetes fejlődésen ment keresztül a mi kapcsolatunk is. Ahogy egyre jobban megismertük egymást, egy-

re mélyebb személyiségjegyek kerültek elő, így folyamatosan derült ki, hogy valóban egészen hasonló a gondolkodásunk, hasonló értékrendet vallunk.

Ez vallásos értékrendet is jelent, vagy egymáshoz nőttek a vallásban?

Lilla: Szerintem a vallásos értékrend az abszolút közös. Elég hamar kiderült, hogy ő is jár minden vasárnap templomba. Nekem ez annyira újdonság volt, nem ismertem előtte ilyen fiút. Van még ilyen fiú? Nekem ez nagyon tetszett. Amikor már én is Budapestre kerültem, mentünk együtt.

Görögkatolikusok vagytok mind a ketten?

Lilla: Én görögkatolikus vagyok, Ádám római katolikus.

Ádám: Öszintén szólva Lilla előtt egyáltalán nem ismertem a görögkatolikus vallást. Nálunk, Tolna megyében, ez gyakorlatilag nincs is. Szóval elsőre, ha úgy nézzük, közel hozott minket a vallás. Aztán később kellett hozzá egy kis nyitottság is. Két vallásos embernél az jellemző, hogy a saját vallását tartja az igazinak. Úgyhogy, hosszú távon még tolerancia is kell;

meg kell ismerni egymás hitét, szokásait. Ebből viszont építkezni lehet a későbbiekben. Legalábbis én nagyon sokat tanultam a görögkatolikus vallásból.

Lilla: Házasság előtt megbeszéltük Ádammal, hogy a fiaink görögkatolikusnak lesznek keresztelve, a lányaink római katolikusnak. Ezek után Isten úgy gondolta, hogy lesz három fiunk.

Akkor az sem volt kérdés, hogy nagycsaládokosok lesztek?

Lilla: Hát az nem volt kérdés, mert Ádámék is hárman vannak testvérek, mi is hárman vagyunk testvérek, tehát szerettünk volna több gyereket. Én mindig is párosan szerettem volna, tehát négy gyerekre vágytam, Ádám pedig minimum háromra.

De azért, gondolom, izgultatok a negyediknél, hogy fiú lesz vagy lány?

Lilla: Nem, igazából teljesen fiúra készültünk a három fiú, Ádám, Csanád és Zétény után. Amikor Zéti másfél éves volt, úgy éreztük, készen állunk rá; jöhetne még egy baba. De Isten nem így gondolta. Nagyon el voltam keseredve. Csütörtök este volt, elmentem a vecsernyére. Sírtam és számonkértem Istent, hogy miért nem jön már a negyedik baba. Aztán akkor és

ott, újra annyira éreztem Isten jelenlétét. Elfogadtam, hogy minden úgy lesz, ahogy ő akarja, és az nagyon jó lesz úgy. Márciusban, Máriapócsban, már úgy imádkoztunk, hogy legyen meg az Isten akarata. Áprilisban pedig kiderült, hogy úton van Lilla. Ezért kapta a Mária Lilla nevet. Szóval a Jóisten mindannyiszor elrendezi az életünket, és tudja, hogy lesz a legjobb nekünk.

Minden vasárnap és ünnepnapokon a kicsikkel együtt érkeztek a templomba. Hogyan kell a gyerekeknek megmutatni, hogy a vallás az jó dolog, hogy templomba menni jó dolog? Milyen praktikáitok vannak?

Ádám: Ezt nem lehet félig csinálni. Nálunk nem volt kérdés, hogy mi el fogunk menni misére.

Lilla: És együtt szeretnénk menni.

Ádám: Igen, tehát ez egy közös program. A gyerekekben sem volt egy pillanatig kétség afelől, hogy nekik is ott kell lenniük, akármit is csinálnak. Ez, hogy mind a ketten járunk velük, ez biztos, hogy egy erősítő tényező. Biztos, hogy ez valami jó lehet, hogyha anya is, meg apa is ott van. Nincs alternatíva. Igazából szerintem ez a kulcsa. Nem kell feltenni a kérdést, nem kell bizonytalankodni, hanem meggyünk, és kész. Nyilván ez nehézségekkel jár, mert el kell készülni egyszerre mindenkinek, sőt van az a kor a gyerekeknél, amikor nehezen bírják ki ezt az egy órát. Azonban az első gyerektől ezt a szemléletet gyakoroljuk. Most már olyan nagy szégyenérzetem sincs, hogyha esetleg a gyerekek nem úgy viselkednek, ahogy egy templomban illik.

Lilla: Azért nem tart örökké az a kor. A két nagyobbik fiú, Ádám és Csanád már ministrál is.

Amikor olyan korban vannak a gyerekek, hogy a legtöbbet belőletek, a ti jelenlétetekből igényelnek, hogyan lehet megmaradni házaspárnak, férjnek, feleségnek?

Lilla: Szerintem itt a kulcs a napirend. A gyerekek nyolckor lefekszenek aludni. Ez az ő érdeküket is szolgálja, meg a miénket is, mert így van egy kis időnk egymásra.

A másik, amit fontosnak tartunk, hogy

minden héten van egy esténk, amikor csak egymásra figyelünk. Leülünk a nappaliba, vagy kiülünk a teraszra, akkor nincs telefon, tévé, semmi, hanem akkor csak beszélgetünk egy-két órán keresztül. Mindenről, ami a héten történt velünk, és ehhez ragaszkodunk.

Ez minden héten így van, de már nagyon régóta, még gyerekünk se volt, már akkor is.

Ádám: Akkor picit gyakrabban.

Lilla: Ez azért szerintem segít, hogy ne távolodjunk el egymástól.

Ádám: Mindenképpen.

Van közös imátok?

Lilla: Minden este a gyerekekkel, amikor már volt esti mese, fogmosás, akkor szépen mindenki megköszön valamit, ami aznap történt vele, valami jót, ami eszébe jut, és utána közösen imádkozunk. Van, hogy fél órára húzódik ez, mert nagyon sok minden jó dolog történt velük, és mindent megköszönnek.

Ragaszkodunk ahhoz, hogy sosem fekszünk le közös imádság nélkül.

Van segítségetek, amikor összeomlani látszik minden?

Lilla: A szüleim. Itt élnek tőlünk öt percre körülbelül. Rájuk tudunk számítani.

Ádám: Ez volt a legnyomósabb ok arra, hogy Miskolcra költöztünk.

Előtte hol éltetek?

Ádám: Budapesten. Három és fél éve költöztünk Miskolcra. Három gyerek után jöttünk el Pestről, ott néha már azt éreztük, hogy kezdünk kevesek lenni, ahogy elindult az óvodás időszak. Nagyon egyedül voltunk, nem volt senkink. Lilla szülei aktívan vesznek részt, most már mondhatom, hogy a hétköznapijainkban is.

Lilla: Igen, most még ők segítenek nekünk. Később meg majd nekik lesz szük-ségük ránk.

Ádám: Akkor mi segítünk majd.

El tudjátok képzelni, hogy tovább bővül, akár tízfősre a családotok?

Ádám: Nem adnék rá most túl nagy esélyt.

Lilla: De hát erről nem igazán mi döntünk, ugye? Ezt majd Isten eldönti, hogy hányan lesznek, de egyelőre mi négyet terveztünk.

Ádám: Azért, hogyha jönne az ötödik, akkor annyira nem esnénk kétségbe.

Lilla: Főleg, hogy azért több gyerekhez kell a stabil kapcsolat, tehát az, hogy a szülők együtt maradjanak.

Számotokra mi adja a stabilitást?

Ádám: Szerintem az, hogy van egy végtelen bizalom. Ez adja a nagy részét a kapcsolat stabilitásának. Biztos vagyok benne, hogy Lilla is hasonlóan gondolja. Egy pillanatig nem inog meg a bizalmam benne, egyrészt hűség tekintetében, másrészt megbízhatóság tekintetében. Tudom, hogyha ott kell lenni, ott lesz, ha ezt

Hogy látjátok, a mostani huszonevesek körében a házasság mennyire „menő”, mennyien vágnak nagycsaládra, különösen, hogy a közelet is ezt támogatja?

Ádám: Nem gondolom, hogy divattá vált volna a nagycsalád. A külső nyomás kevés szerintem ehhez. Kevés ahhoz, hogy az ember a hétköznapiakat végigcsinálja. Természetesen az ilyen-olyan elérhető anyagi támogatás kell, és jól jöhet, de ez mind-mind kevés. Szerintem ahol ez az elhivatottság, ott külső körülményektől függetlenül is meg fognak születni a gyerekek. Ahol viszont nem, ott hiába erőltetik központi intézkedésekkel.

kell csinálni, ott lesz. Ha szabadideje van, akkor azt fogja csinálni, amit mondott. Ez egy pillanatig nem kérdés. Sok párkapcsolatban, még a környezetemben is azt látom, ez a bizalom nem erősödik meg annyira, hogy a kétségek ne legyenek ott mélyen. Azért ez gyilkos tud lenni hosszú távon.

Lilla: Nos, igen, a bizalom nagyon fontos. Egy pillanatig nem gondolkozom azon, hogyha azt mondja, elmegy dolgozni, akkor esetleg máshova megy. Amit mond, az úgy van.

Ádám: A mi életünkhöz hozzátartozik talán az is, hogy annyira nem adunk alkal-

mat arra, hogy külön utakon kezdjünk el járni. A programok nagy többségét közösen csináljuk. Egy-két magánprogram van esetleg hetente.

De akkor hol marad az oly divatosan megfogalmazott „énidő”?

Lilla: Hát, az heti egy óra. Ádám eljár focizni, én meg el szoktam menni a templomba egy órára és imádkozom. Ez viszont jó, mert mindkettőnket feltölt ez az egy-egy óra, többet nem igénylünk.

Ádám: Igen, ez lehet, hogy egyénileg változik, kinek milyen igénye van erre. Azonban erre azt szoktam mondani, és elég keményfejű vagyok ilyen szempontból, hogy

egy harmincas,
kisgyerekes férfinak-nőnek,
nem az „énidővel” kell foglalkoznia.
Az majd később jön el.

Lilla: Volt is, mert azért volt sok időnk a gyerekek előtt is, és majd lesz is.

Ádám: De nem most van itt az ideje. Persze elfogadom, hogy vannak olyanok, akik többet igényelnek. Lehet, hogy ilyen szempontból szerencsések vagyunk, hogy ezt mi így tudjuk tolerálni. De én ezt erősítem magamban, hogy ennek nálam nem most van itt az ideje. Fiatalok vagyunk, energikusak, bírjuk.

Egyetértek, mert azt látom rajtatok, hogy kiegyensúlyozottak vagytok, mosolyogtok. Szóval olyan kerek az egész.

Ádám: Mert már alszanak a gyerekek... (Elnevetik magukat – a szerk.)

Mitől több szerintetek egy megélt szentségi házasság?

Ádám: Ez majd hosszú távon derül ki. Mi ezt az utat járjuk, de lehet, hogy vannak más praktikák, másik út, más szokások, ami szintén hozzátesz egy házassághoz.

Igazából az, hogy mind a ketten vallásosak vagyunk, és ennél fogva egy ima, hogy úgy mondjam, otthonossá teszi a környezetet számunkra. Úgy érzem, hogy gyerekkoromtól egy folytonosság van emiatt. Ez egy szerencsés állapot szerintem.

Lilla: Mindkettőnknek hasonló az igénye ebből a szempontból, és ezt tudjuk is gyakorolni.

Van vagy volt olyan minta a környezetekben, akikre azt mondjátok, hogy ti is úgy szeretnétek megöregedni, ahogy ők?

Lilla: Nos, én szeretnék úgy megöregedni, ahogy a szüleim, az biztos, mert szépen felneveltek minket, együtt vannak, szeretik egymást, persze még nem öregek. Vagy a nagyszüleim, olyan szép házasságban éltek ők is. Nagypám utolsó pillanatokig udvarolt a nagymamának, dicsérte, bókolt neki. Mindig néztem őket, hogy bár csak én is így lehetnék majd a férjemmel. Hát remélem, hogy mi is így leszünk.

Mi lenne az az egy mondat, amit egy huszoneves párnak mondanátok, akik házasságkötés előtt állnak? Mire figyeljenek?

Lilla és Ádám: Budapesten jártunk jegyesoktatásra. Egyik alkalommal több házaspár mesélt a házasságukról, mindennapjaikról. Tőlük hallottuk a történetet a kézen fogva sétáló idős házaspárról. Egy fiatal diák meglátva őket, így szólt: „Én is ilyen boldog házasságban akarok megöregedni.” Erre a bácsi: „Ne akard, fiam, hanem dönts el!” Nos, mi már eldöntöttük.

„Egy jól működő házasságért ugyanúgy érdemes dolgozni, mint egy gyerek felneveléséért”

MEZŐ-HALÁSZ KRISZTINA ÉS MEZŐ NÁNDOR 2015-BEN HÁZASODTAK ÖSSZE. MIVEL MÁR NEM VOLTAK FIATALOK, HÁZASSÁGUK ELSŐ ÉVEIBEN MEG KELLETT KÜZDENIÜK A GYERMEKVÁLLALÁS NEHÉZSÉGEIVEL. MOST PEDIG MÁR AZON AZ ÚTON JÁRNAK, HOGY MEGTALÁLJÁK, MIKÉNT TUDNAK TELJES CSALÁDKÉNT MŰKÖDNI GYERMEKTELENÜL.

Hol és miként találkoztatok először?

Nándi: Harminc éve, 1994-ben találkoztunk először. Harmadik évvégén érkeztem a hajdúdorogi görögkatolikus gimibe, Kriszta akkor volt ott első.

Kriszta: Gyorsan körbejárt a hír Hajdúdorogon, hogy jött egy új fiú, aki nagyon helyes. Nekem nagyon tetszett, de ezzel nem voltam egyedül. Itt kicsit különbözőképpen emlékszünk erre az időszakra. Én úgy, hogy volt két rövid beszélgetésünk, amikor ő nagyon kedves volt, én meg nagyon büszke, hogy a helyes végzős szóra

méltatott. Utána elballagott, és nem találkoztunk nagyon sokáig.

Nándi: Krisztának akkor volt egy profetikusan kijelentése, amire többen is emlékeznek, hogy neki a Mező Nándi lesz a férje. De Kriszta erre nem emlékezett. Az én emlékeimben egy kicsit többet beszélgettünk, találkoztunk Máriapócsra vagy a görögkatolikus bálban, ahol én mindig megszólítottam.

Kriszta: Aztán snitt. Legközelebb 2014-ben találkoztunk.

Nándi: Én Krisztát mint iskolaigazgatót láttam viszont egy görögkatolikus honlapon.

Kriszta: Nem követtük egymás életét, nem tudtam róla sokat, de akkoriban én is hallottam, hogy Nándi Nyíregyházán él.

Szóval miután ő látott engem a médiában, én meg őt a templomban, egyszer egy előszentelték liturgiája után mégis odaléptem hozzá. Erre a mai napig úgy gondolok, hogy az Úr kegyelme működött abban a pillanatban, mert azóta már tudom, hogy Nándi mennyire félénk ezekben a szituációkban. Teljesen kizárt, hogy úgy ismerkedjen, hogy odalép valakihez, pláne egy nagyhangú nőhöz.

Nándi: Én ugyanis a mindig hozzám hasonló lelkialkatú nőket kerestem, amely kapcsolatok egy idő után ezért nem is működtek. Kriszta teljesen más volt. A mai napig emlékszem a fekete ballonkabátjára, ami azóta fogalom nálunk...

Hogyan indult a kapcsolatotok?

Kriszta: Az első randira egy nagy munkamegbeszélés után került sor. Addigra már párszor találkoztunk a templomban, és egyszer haza is kísért. Esett az eső, Nándi ott állt, esernyővel várt engem, és ahogy kiléptem a kapun, az emlékeim még mindig a szép fiút keresték, ezzel szemben ott állt egy szakállas, kopsz férfi. Soha nem

gondoltam, hogy nekem szakállas férjem lesz, először úgy éreztem, hogy ez nem az a helyes fiú, akire emlékeztem, de olyan kedves volt, hogy ez az érzés körülbelül három percig tartott csupán. Elmentünk teázni, múzeumba, és onnantól kezdve nem akartak véget érni ezek a találkozások. Amikor hazakísért, órákat álltunk lenn az ablak alatt.

Húsvétra már nyilvánvaló volt mindkettőnknek, hogy ez komoly dolog. Ezután egy évvel már össze is házasodtunk.

Számomra hamar eldőlt a Nándi iránt érzett szerelem érzése, és hálát adtam az Istennek, mert ekkor 35 éves voltam, és ilyenkor az ember már nem tabula rasa. Átesett már egynéhány csalódáson, tapasztalt ezt-azt. Ami a legrosszabb, hogy ezen a hosszú úton, már egy csomó illúziót elveszít. Mindazt, amiről álmodozik annak idején kislánként, a párjáról, esküvőjéről, a családjáról, meg hogy hány gyereke lesz, ez az idealizált kép ekkorra jó eséllyel már módosul, megváltozik, lassan szembenézünk a magány valóságával.

Ezzel párhuzamosan azonban egy 35 éves nő érezheti azt is, hogy jó formában van, a karrierje a helyén van, tart valahonnan valahová, de mindezzel együtt féltém, hogy már nagyon nehéz lehet a családalapítás.

A gondviselő Isten kegyelmének tekintem, hogy találtam valakit, akivel őszinte, viszonzott szerelembe estem. Szoktunk is

barátokkal azon nevetni, hogy én imádkoztam egy jó emberért, kaptam egy jó embert. Ő nem imádkozott, hát kapott, amit kapott.

Nándi: Kettőnk közül nekem több gondom volt az elköteleződéssel. Én mindig kacérkodtam a szerzetesség gondolatával. Jártam Erdélyben, az Athosz-hegyen, volt párkapcsolatom, de a Krisztával való találkozásig a két út között rekedtem. Az ő bátorsága kellett ahhoz, hogy elinduljak egy irányba. Szerettem őt, de még eludvarolgattam volna egy ideig. És ez a fajta váltás nekem nehéz is volt. Olyannyira, hogy a házasságkötés után én még sokat dolgoztam külföldön, emiatt Kriszta elég sokat szenvedett.

Ezért az összeszokás nálunk még kilenc év után is tart, aminek nagyon örülök, mert van egy izgalma annak, hogy tudunk még egymásnak mutatni új dolgokat.

Ahogy haladunk előre a korban, most már kezd valószínűvé válni, hogy ketten maradunk, és úgy remélem, nem csak egymást, hanem a környezetünket is tudjuk gazdagítani, amit szintén Krisztának köszönhetek, mert én magamban meglettem volna közösség nélkül is.

Akkor ti egy klasszikus introvertált-extrovertált páros vagytok?

Kriszta: Nándi szívesen jön velem szak-kollégiumi rendezvényekre. Segít szervezni, túrát vezet, beszélget a kollégistákkal.

Egyszer az egyik hallgató kérdezett a kapcsolatunkról, és én vidáman meséltem neki, hogy igazából nekünk Nándival nem sok közös vonásunk van. Ekkor megkérdezte, hogy akkor mi tart össze minket? E kérdésre magamban igen mélyre ásva adtam azt a választ, hogy nekünk tulajdonképpen a hitünkön kívül nincs más erős közös vonásunk. Talán még az, hogy mind a ketten szerényen élünk. Ezt úgy értem, hogy ő is, én is mindmáig úgy élünk, hogy nekünk egy erdélyi kirándulás pont olyan tud lenni együtt, mintha a Kanári-szigetekre mennénk. Teljesnek érezzük az életünket úgy is, ha soha nem lesz drága autónk és hatalmas luxuslakásunk. De talán erről egyikünk sem álmodozott soha.

A leglényegesebb, a hitünkől fakadó dolgokban egyetértünk. A hitünket együtt tudjuk megélni, és ebben nagyon fontos az is, hogy mindketten görögkatolikusok vagyunk.

Egy a gyökerünk és egy a múltunk a hajdúdorogi görögkatolikus gimnáziumban. Nagyon jó, hogy az ifjúságunk ezen szakaszáról úgy tudunk beszélni, úgy tudunk oda visszamenni, hogy ezt mindketten jól ismerjük.

Nándi: Ha néhányszor nehézségbe kerültünk, akkor tényleg mindig ebbe lehetett kapaszkodni, és innen tudunk megint újra építkezni. Volt a családban, aki azon aggódott, hogy Kriszta nem lesz jó társ nekem, mert nem szeret túrázni, nem sátrazik, nem bringázik. Az

évek során azonban megtanultuk járni a külön útjainkat, másrészt meg – közös nevezőként – éppen most vettem egy kis teherautót, amit átalakítottak lakóautónak, és ezt a fajta kalandot Kriszta is szívesen vállalja velem. Tudjuk vinni a bringát, kajákat, nem kell alkalmazkodni fizetett szállásokhoz, s bármikor megtehetjük, hogy leugrunk a Tisza-tóhoz vagy felmegyünk a Zemplénbe.

Kriszta: Az egymás életét gazdagító különbözőségeken túl a természet, a kerékpározás, az evezés öröme és élvezetét Nándinak köszönhetem. Én egy kávéházba, irodalmi szalonokba és különböző bulis helyekre járó lány voltam, aki a belvároson kívül nem szívesen ment máshová. Budapest után Nyíregyházán a magányérzetemet az is tovább növelte, hogy ezek a lehetőségek is korlátozódtak. Nándival nyílt ki nekem Nyíregyháza és környéke. Igen hamar vennem kellett egy kerékpárt, és újra felfedezhettem a gyerekkorom óta elfeledett mozgásformát és még egyéb izgalmas dolgokat.

Aztán az évek során lassan kialakulnak azok a kompromisszumok, hogy Nándi is belátja, hogy ha én túrázom vele, akkor egy vacsorára azért valahova be kell ülni, és az sem furcsa, hogy egy ponton szóba is elegyedek valakivel, mivel az egyéniségem olyan, hogy nagyon szeretek társaságban lenni, enni, borozgatni. Nekem ez az egyik igazi kikapcsolódás, a személyes kapcsolataim megélése, ápolása. És ahogyan én nem megyek el mindenféle vad

túrára Nándival, így az is előfordul, hogy neki nincs kedve az emberekhez, a társasági eseményekhez, ezért mostanság már nem ritka, hogy ezekre az eseményekre egyedül megyek. Ezt néhányan furcsállják, de minden csoda három napig tart! Nem érdekel, hogy ki mit gondol, így nem kell nekem se lemondani a társasági életéről, és őt sem kényszerítem, hogy velem jöjjön, ha nincs kedve. Például szilveszterkor szívem szerint nagy társasággal vagyok, Nándi pedig Fülöp atyával imádkozza át az óévet Dámócon. Közöttünk ez tényleg nem probléma.

Amikor két éve Nándi elment egy hónapra kerékpározni a Balkánra, nem volt bennem sértődés, gyanakvás, hogy kivel ismerkedik meg útközben, mert tudtam, hogy neki most fontos, hogy kikapcsolódjon, aktívan pihenjen, tekerjen napi 150 km-t, csodálatos helyeket fotózzon, különleges helyeken aludjon, kávézzon, helyi specialitásokat egyen, és mindezt megmutassa nekem az elküldött fényképeken.

Mindketten valljátok, hogy mindenről lehet és kell beszélni, sőt viccelni is. Legyen az múlt, gyerekkor, de akár testsúly vagy féltékenység. Kriszta szavaival élve, „ahol nincsenek földfeletti mozgalmak, ott földalattiak vannak.”

Nándi: Azt már említettem, hogy a hozám hasonló lelkialkatú lányokkal egy idő után nem működött a dolog. Én egy

csomó mindent nem tudok megugrani a való életben, ami kell ahhoz, hogy működjek ebben a társadalomban, és ehhez kell Kriszta segítsége és támogatása.

Kriszta: Amikor találkoztunk, akkor én már vezető voltam egy problémás helyen nagyon sok elfoglaltsággal, nagyon sok nyuggal és gondnal, közben tanultam akkor is, és azután is. Nem minden férj örül annak, ha felesége ennyire elfoglalt, és az sem biztos, hogy a legjobb lelkiállapotban érkezik haza. Nándi pedig ezt nagyon jól kezeli. Nagyon szerencsés vagyok, mert beleilleszkedett, elfogadta, és nagyon jó támasz ebben, mert a vezetői munkát és az egyéb jövőbeni szakmai terveimet sem végezni, sem elképzelni nem tudom nélküle.

És itt azt is el kell mondanom, hogy valószínűleg tudat alatt azért dolgozom és tanulok ennyit, hogy legyen még valami értelme az életemnek, ha már a gyerek nem adatott meg.

Beszélnétek erről egy kicsit? Miként alakultak a gyermekvállalással kapcsolatos küzdelmeitek?

Kriszta: Összeházasodtunk 2015 júliusában, és rögtön a nászúton teherbe is estem. Nagyon örültünk, de kicsit azért meg is lepett. A házasság előtt nem éltünk együtt, így én még vártam volna kicsit. Jártam vizsgálatokra, és egy idő után kiderült, hogy méhen kívüli terhességem van.

Úgy estem át egy sürgősségi műtéten, hogy előtte már hallottam a szívdobbanását. Nándinak gyorsan és váratlanul kellett hazarohanni, mikor ez egy esti magánrendelésen kiderült. Azt mondta a műtétet végző orvos, hogy egy hét múlva már az életembe is kerülhetett volna ez a terhesség. Időben vették tehát észre, és tényleg az életemet mentette meg a műtét, csak hát akkor ezt így nagyon nehéz volt felfogni. De egyben bizonyíték is volt arra, hogy annak ellenére, hogy idősebbek vagyunk, lehet gyermekünk.

Azt mondta az orvos, hogy hat hónap múlva lehet újra próbálkozni. Ezután viszont nagyon sokáig nem estem teherbe ismét. Visszanézve úgy telt el elég sok idő, hogy azt gondoltuk, minden rendjén van, ha egyszer összejött, akkor biztos lesz gyerekünk. Eszünkben sem volt orvoshoz vagy vizsgálatokra járni még három évig.

Most visszanézve már bánom, hogy Nándi gyakori külföldi tartózkodásának átgondolásán kívül nem tettünk túl sokat. Én is lehettem volna kicsit tudatosabb, mondjuk az étkezés, a vitaminok, a testmozgás terén, és már akkor kizárólag a

gyerekvállalásra kellett volna koncentrálnom. Mi erre nem voltunk rágyörcsölve, mert volt egy erős hitünk, hogy ha az Isten gyermeket akar adni, akkor ad. Mert hogy már adott. De nem jött....

Nándi: Külső nyomás nemigen volt jelen ekkoriban, szerintem máshogy van ez már, amikor idősebb korban házasodnak az emberek, mint amikor huszonévesen.

Kriszta: Ez azért nekem egy érzékeny pont. Számos helyzetben, közegben megkérdezik ártatlanul, hogy van-e gyerekem, vagy hogy hány gyerekem van. Ez mindmáig zavarba ejt. Azt érzem, hogy magyarázkodnom kell, és többnyire magyarázkodom is, hogy „ó, hát mi későn találkoztunk, nem jött össze”. Ha valami ebben zavar, akkor talán ez, hogy miért érzem mindig úgy, hogy magyarázkodnom kell. Ezen mindannyiszor túl kell esni, mert mindig lesz ilyen, aki, ha a legjobb szándékkal is, de megkérdi.

Amikor három év elteltével Debrecenbe költöztünk, akkor úgy éreztük, hogy most ez egy jó időpont, helyzet, változás lesz

egy gyerek érkezéséhez. Ekkor már nagyon éreztük, hogy kifutunk az időből, és több helyről ajánlottak egy nagyon jó meddőségi szakembert.

Ezután kezdődött az a szakasza az életünknek, mikor orvosilag is mindent megtettünk annak érdekében, hogy gyerekünk születhessen. Az első vizsgálatokon az derült ki, hogy a korunkat leszámítva semmi akadálya nincs a gyerekvállalásnak.

Akkor az volt bennem, hogy ennek mindeképp a végére kell járni, mert nincs sok időnk. És amíg nem mondják nekünk, hogy itt a vége, én mindent megteszek. És ezzel a küzdelemmel telt el majdnem három év.

Én azt szerettem volna, ha minden lehetséges utat megpróbálunk, hogy majd idősebben nyugodtan tudjak visszapillantani, hogy végigjártuk az utakat, csak nem jött össze.

Aztán egyszer Nándi azt mondta, hogy elég...

Nándi: Én egy idő után úgy láttam az egész történetet, mintha folyamatosan küzdenénk az ellen, ami meg van írva. Több lehetőség is volt, de a Jóisten azt mutatta nekünk, hogy ez nem működik. Belekerülni ebbe a gépezetbe, végignézni és látni mások küzdelmeit, vagy akár azt, hogy mindezek végén egy beteg gyerek születik... Én úgy éreztem, hogy ezt nem akarom tovább csinálni.

Mindezek után még elmentünk a Budai Irgalmasrendi Kórházba, a Keresztény Családtervezési Centrumba. Többet ajánlották, hogy itt komplexen kivizsgáljunk, és terápia is van. Részt vettünk egy tíz alkalmas, pszichológus által kísért családterápián. Az nagyon sokat segített.

Kriszta: Ekkor már minden jel arra mutatott, hogy itt természetes úton nagyon-nagyon kicsi esélye van a gyerekeknek.

És most már azt érzem, hogy formálja az Isten a szívemet. Érdekes kettősség, hogy egyrészt nagyon vágytam arra, hogy anya legyek, de nem tudom, hogy ez valóban belső vagy külső elvárás, vagy a kettő teljesen tisztázatlan keveréke. Hogy addig nem lehet egy nő teljes, amíg nincs gye-

reke. Hogy anélkül nem házasság a házasság. Anélkül nem élet az élet. Közben pedig végig kell nézned, hogy a legtöbb barátnőd édesanya lett.

Az életemnek van egy olyan tapasztalata, hogy amikor én valamiért nagyon imádkoztam és azt nagyon akartam, akkor nekem a Jóisten azt, ha nem is pont ugyanúgy, de megadta.

Én a gyereket nagyon sokszor, nagyon komolyan megimádkoztam már. Mostanság ezzel párhuzamosan azért is elkezdtem imádkozni, hogy tudjam elfogadni, ha mégsem jön össze,

hogy ne hibáztassuk egymást, és ne legyenek megkeseredett, és ne érezzük értéktelenebbek magunkat azért, mert nincsen gyerekünk. Hogy magát a házasságunkat ne érezzem meddőnek, mert sajnos olykor van egy társadalmi elvárásokból és hiedelmekből szőtt gondolatfolyamom, ami ezt sugallja.

Azt a fajta választást kínálja a társadalmi elvárás egy nő felé, hogy karrier vagy gyerek. De vajon miért nem lehet a serpenyő másik mérlegébe pusztán a házasságot tenni a karrier mellé?

Nándi: Gyerekként elég sokan megfordultak nálunk, édesapámnak kiterjedt ismerősi köre volt, és úgy láttam, hogy a gyermektelen párok (nem kisebbítve és megbántva a gyermekeseket), mindig fiatalosabbak, lendületesebbek. Tehát ha két ember jól megvan egymással, akkor az sugárzik és termékenyítőleg hat a környezetükre is.

Krisztának szoktam mondani, hogy ha elég hosszú ideig lesz az egyetemi kollégiumban, akkor szerintem nagyon sok pót-unokája lesz.

Kriszta: Egyébként ilyen értelemben itt tényleg nagyon meg tudom élni az anyai ösztöneimet. Ebben most nagyon megtalálom magam, ez is segít az elfogadásban amellet, hogy én tényleg nagyon jól érzem magam ebben a házasságban.

Egy jól működő házasság ugyanolyan érték, ugyanolyan becses és ugyanúgy érdemes érte dolgozni, mint egy gyerek felneveléséért.

Sokan itt szűrjék el, hogy azt hiszik, pusztán a hit működteti a házasságot, de a hit mellé kell a befektetett energia, az a cselekvő elhatározás, hogy a jó házasság nem magától van a keresztény pároknál sem, hanem azért és azzal nekünk is dolgoznunk kell.

Nándi: Nyilván sokkal jobban tudunk egymásra fókuszálni, mivel ketten vagyunk. Így adott esetben a nehézségek is hamarabb felszínre tudnak kerülni, mert nincs, ami elvonja a figyelmet róluk. És akkor hamarabb meg lehet és meg is kell a problémákat beszélni, oldani.

Néha azonban elgondolkodom, hogy mit jelenthet, ha ott van melletted egy gyerek, hogy mennyi értelmet, gazdagságot, napi feladatot tud adni az életnek.

Kriszta: Mi nem tudhatjuk, hogy milyen lehetne, mert egy más élethelyzet az, amikor huszonevesen házasodsz, összecsiszolódsz, vársz egy gyerekre, és aztán megérkezik. Más, mert jön természetesen, és egy pillanatig sem küszködsz azzal a gondolattal, hogy sikerül-e. Más lett volna nekünk is, ha akkor rögtön gyerekünk születik, és mi is úgy szervezzük a közös életünket onnantól kezdve. Mi ezt nem tudjuk. Mi azt tudjuk, hogy mi most hogyan élünk együtt.

Sőt, még azt is gondolom, hogy butaság lenne azt képzelni, hogy minden olyan ideális lett volna ebben a nem megvalósult életben, Mert lehet, hogy attól kezdve sem csak rózsaszín felhő lett volna az életünk.

És kezdem belátni, hogy a Jóisten ezt nálunk sokkal jobban tudja. Nem adott gyereket úgy, hogy fizikai akadály a nincsen, szeretjük egymást, imádkoztunk érte. És ha ezután nem adott, akkor annak oka van. Az az oka, hogy Ő sokkal jobban tudja, mire van szükségünk. Mert lehet, hogy azoknak a gyerekeknek van rám szükségük, akiket a munkám során rám bízna, vagy leginkább Nándinak van szüksége rám.

Egy dologról még nem beszéltünk. Gondoltatok az örökbefogadásra?

Kriszta: Valami miatt attól mi nagyon elzárkóztunk. Szerintem ehhez kell egy speciális lelki alkat, egy külön karakter, amely ezt fel tudja vállalni.

Az életemnek és házasságomnak mostanra beért, egyik nagy tanulsága az, hogy helyes önismeret és önismereti munka nélkül semmi nem működik. Nem működik a hivatás, nem működnek a baráti kapcsolataid, nem működik a házasságod. Én nem vagyok szülő, de azt gondolom, hogy a szülőség sem működik. Azt tudom magamról, hogy én nem lennék erre alkalmas. Nem tudom, hogy el tudnám-e viselni azt a sok terhet, amit egy ilyen kisgyerek hoz magával a batyujában.

Mi nem vagyunk ösztönös tyúkanyó-tyúkapó típusok. Ehhez kell nagy szociális érzékenység, amit én az egyetemista roma fiataloknál ki tudok élni, de azon túl nem biztos, hogy az örökbefogadás a mi utunk. Ezt az utat nem véletlenül nem jár-

tuk, és azt sem bánjuk, hogy nem léptünk rá. Egyelőre...

Am egyszer egy ismerős nevelőszülőnél megláttam egy csodálatos lány ikerpárt. Ott éreztem először, hogy őket most hazahoznám.

Akkor azért az benne van a pakliban, hogy egyszer egy gyerek még megszólít titeket?

Kriszta: Abban igazad van, hogy én onnantól kezdve, hogy ezt a két kislányt megláttam, nyitott voltam arra, ha megtalál egy ilyen szituáció, akkor nem zárkozom el, és még az is lehet, hogy nyitott szemmel járok, keresem ezeket a lehetőségeket.

Nándi: Ha a családukban vagy a barátaink körében olyan helyzet alakulna, hogy egy gyerek egyedül maradna, szerintem nem gondolkoznánk... Ez nem kérdés.

Kriszta: 44 éves vagyok, Nándi 47, lassan már kezdünk az időből kifutni. Most jön az a rész, vagy már az is van, amikor tényleg el kell fogadni, hogy mi így maradunk, ezen belül kell megtalálni az értékeinket, amelyek mentén az elkövetkezendő remélhetőleg 20-30 évre rendeződünk.

„Nem azé, aki akar, sem azé, aki fut.” Egyedül a könyörülő Istené lesz az az öt év, meg az a tíz év, ha egyáltalán megérjük, meg ez is az övé, és nem rossz most nekünk. Nem mondanám, hogy boldogtalanok vagyunk. Sőt, azt gondolom, hogy ugyan van sok minden az életben, ami

zavar, de nem a gyerektelenség az, ami a legjobban bánt.

Nándi: Ha a velem egykorúakat nézzük a görögkatolikus egyházban – akár papokat vagy civileket –, vannak nagycsaládos mintaéletpályák, és én tudatosan kívül szeretném magam helyezni ezen a koordináta-rendszeren. Nem értékelve és nem méregetve magam, ugyanakkor ez által védekezve, hogy ebből ne fakadjon önmarcangolás vagy kisebbségi érzés. És ha azt nézzük, hogy mi van még ebben az életben hátra? A legfontosabb számomra az, hogy keressem az Istent. Mindenféle úton-módon. Ebben benne van az is, hogy van egy feleségem, van feladatom is. És a legfontosabb, hogy időről időre, akár minden nap tudatosítani tudjam ezt magamban, hogy majd idősebben visszatekintve ne azt lássam keserűen, hogy nem lett gyerekem vagy nem lett karrierem.

Ahogy lassan elengeditek a gyerekválgatást, a veletek egykorúak lassan megérkeznek oda, hogy amire egész életükben készültek, az csak egy szakasza az életnek. Felnőnek a gyerekeik, előttük is ugyanaz a húsz-harminc év áll, mint előttetek. És a gyerekek után is újra kell definiálni magukat, a házasságukat.

Nándi: Én gyerekként és fiatakként is azt hittem, hogy majd eljutok egy szintre, amikor már lesz egy kifejlődött istenkapcsolatom, hogy úgy élem majd a mindennapjaimat, az emberekkel való kapcsolataimat és önmagam is megtalálom ebben. Később jöttem rá, hogy napi szinten kell

küzdeni és helyrerakni a dolgokat. Ugyanakkor ennek van egy csodálatos izgalma.

És ha a házasságunkat nézve azon gondolkodom, hogy nem lett gyerekünk, és hogy mi lesz velünk? Hogy mennyire fog ez hosszú távon bezárni minket? Nem hinném, hogy ez a veszély fenyegetne.

Kriszta: Ezt már korábban említettük, de a helyzetünkből fakadóan mi egymással többet törődünk.

Tudunk egymásra fókuszálni, tudunk egymással minőségi időt tölteni. Biztos, hogy ez nagyon nagy erő a házasságunkban. És ha nem is pont ugyanolyan izgalommal, mint 2014 tavaszán, de

érzem a frissességet, hogy ezért még mindig tenni kell, még mindig küzdeni kell.

Nagyon sok mélypontunk volt. Mivel mi később találkoztunk, ezért már két érett, kialakult szokásrendszerrel élő ember került össze. Maga a kezdet is más volt, mint amikor két huszoneves összejön és egymáshoz csiszolódik. Huszonevesen találkozni együtt felnőni és együtt alakítani egy életet más, mint megérkezni egymáshoz 35 és 37 évesen, és akkor elkezdni valamit együtt. Úgyhogy a házasságunknak még van egy olyan plusz dinamikája, hogy nekünk sokkal többet kellett dolgozni rajta ebből fakadóan.

Nándi: Sokszor azt látom, hogy egy házasságot az lendít tovább a mélypontról, hogy vannak gyerekek.

A mi esetünkben mindig csak arra lehet alapozni, hogy nekünk közös utunk van tovább.

Kriszta: Mi tényleg jobban rá vagyunk kényszerülve, hogy a közös utunkra, magunkra és egymásra figyeljünk. Hogy magunkon dolgozzunk és egymásra figyeljünk, mert nekünk ez tűnik a hosszú távú befektetésnek.

Én általában derűvel szemlélődöm, Nándi alkatából kifolyólag tud melankolikus is lenni. Összességében azonban elégedettek vagyunk az életünkkel, és amíg ez így van, addig ezért hálásak vagyunk a Teremtőnek.

Fotó: Bródy-Szilágyi Icus

A VILÁGTÖRTÉNELEM LEGNAGYOBB BÁTORSÁGA,
HOGY ISTEN NÉPÜNKET GYERTYATARTÓBA HELYEZTE,
HOGY VILÁGOLJON, MIKÖZBEN MEGHÍVTA
A VÍZEN JÁRÁS BÁTORSÁGÁRA. (MOHÁCSI LÁSZLÓ)

A kántor, aki több mint hét évtizeden keresztül szolgált

Száz éves lenne a rozsályi

Tarcza László

A kántornak felbecsülhetetlen a szerepe egy egyházközség életében, különösen a liturgikus szolgálatban. Egy jó kántor áldás és ajándék a közösség számára. A pap akkor tudja igazán átadni magát az istentiszteletek alkalmával az imádságnak, ha van, aki vezesse az éneket, mert ismeri a szertartások menetét és dallamait. Ha nincs a közösségnek kántora, fel van adva a lecke a lelkipásztornak, hogy az oltár körül történő cselekmények és az imádság mellett az énekvezetésre is odafigyeljen. Magyarország legkeletibb csücskében van egy pici falu, Rozsály, ahol élt valaki, aki több mint hét évtizeden keresztül szolgált kántorként. Sajnos személyesen nem ismerhettem, két évvel Rozsályba költözésünk előtt elhunyt. Idén lenne 100 éves Tarcza Laci bácsi, én pedig az évforduló kapcsán egyik dédunokájának róla szóló dolgozata és Márta lányának személyes kiegészítései segítségével, korábban vele szolgáló görögkatolikus papokat is megszólaltatva szeretnék emléket állítani neki.

„Ő a hang birtokosa, az utolsó mohikán, az egyetlen ember az országban, aki mára hetvenhárom éve lát el görögkatolikus kántori szolgálatot Rozsályban. Élete, töretlen szolgálata, hite, alázata, családszeretete, aktivitása példaértékű.” Juhász Zsombor, a dédunoka méltatja így dolgozatában írásom főszereplőjét. S hogy ez nem csak egy közeli családtag elfogult megnyilvánulása, alátámasztja, hogy bárkit megkérdeztem a faluban vagy a paptestvérek között, mindannyian osztották a véleményét.

Tarcza László 1924. március 30-án született, idén nagy-szombaton ünnepelte volna századik születésnapját. 2018. szeptember 18-án távozott el az élők sorából – 95. életében. Irigylésre méltóan szép kort élt meg, ráadásul szinte végig makkegészségesen. Utolsó 5 évét, felesége elvesztése után már lányánál, Tyukodon töltötte, s még ott, bőven a 90 felett is vállalta a kántorizálást. Leírni is félelmetes, Rozsályban nyolc pap mellett szolgált: Galamb György, Fülöp Miklós, Vajdics János, id. Tóth Elek, Ihnát János, Gorcsa György, Orosz István és Kiss Andor oldalán. Érdemei elismeréseként komoly kitüntetésben részesült: Magyarország köztársasági elnöke hét évtizedes kántori szolgálatát megköszönve a Magyar Ezüst Érdemkeresztet adományozta neki.

Édesapja cipész volt, édesanyja a család tulajdonában lévő boltban dolgozott. Hároméves korában elveszítette édesapját. Édesanyja egyedül maradt három gyermekkel, újra férjhez ment, és Budapestre költözött. A gyermek László az apai nagyszülőkkel Rozsályban maradt. Később az apai nagypapa kérte, hogy maradjon a gyerek nála, mert elhunyt fiát látta unokájában. Kezdetől vallásos neveltetésben részesült. Kérdés sem volt, hogy menni kell vasárnap templomba. A szertartások menetét, az énekeket igen korán megtanulta. Nemcsak szép hangja, de nagyon jó hallása is volt. Ekkor még egy apai unokatestvér segített a papnak az éneklésben, de ő 1939-ben meghalt. Nem sokkal ezután nagypapját is elveszítette – főhősünk mindössze 16 éves volt ekkor. Ezután gyermektelen nagybátyja nevelte Lászlót.

Pászkaszentelés
Kiss Andor esperes úrral

1940-ben új pap érkezett a faluba, aki buzdította a fiatal srácot az éneklésre. Élete első vecsernyéjét túlzigulta, a betűket is alig látta, mégis hatalmas dicséretet kapott a paptól. „A cigány a lovát nem tudja úgy dicsérni, mint ahogy akkor megdicsérték.” Nem érezte jogosnak az elismerést, viszont erőre kapott tőle – kellett ez a támogatás pályája elején. 1942-ben küldték először kántorképzőbe, amit Hajdúdorogon tartottak. Csatlakozott a KALOT-hoz (Katolikus Agrárfjúsági Legényegyesületek Országos Testülete), ami nemcsak a vallási, hanem a népi hagyományok, zene, művészet, mezőgazdaság és kézműves tevékenységek mélyítését is célozta. A kántorképző alatt bekapcsolódott a Gyöngyösbokréta mozgalomba is. Itt néptáncra tanították őket. A kántorképző végeztével a falu apraja-nagyjának megtanították ezeket a táncokat. 1946. december 26-án kötött házasságot Sturovics Máriával. Öt lányuk született.

A tsz-ben dolgozott, mint szinte mindenki más: nappali őr volt és a csikókat gondozta. Nem igen volt választási lehetőségük, a földtulajdonosokat lelki és fizikai erőszakkal kényszerítették a termelőszövetkezetbe való belépésre. Nehéz idők voltak, amiket az én generációm csak hallomásból és történelemtényekből ismer. Az '50-es években kezdődő kommunista rendszer célja nemcsak az egyházak háttérbe szorítása, hanem konkrétan leépítése, megszüntetése volt. Egy faluban értelemszerűen mindenki ismert mindenkit. Akkor már nyolc falu határán túl is tud-

ták, hogy Tarcza László a görögkatolikus kántor. Egy templomba járó ember. El is kezdődött a „szurkálás” az irányába. Szerencsére a tsz-elnök is hívó családból származott, jóindulatára lehetett számítani. Azt sikerült elérnie, hogy amikor egyházi elfoglaltsága volt (például egy temetés), a tsz-ben nem lehetett beosztani munkára. Volt olyan, hogy a felesége ment be helyette, míg a férje az egyházi szolgálatot végezte. Ebből a szempontból az egyik legérdekesebb kántori feladat a házszentelés volt. Akkor sokkal nagyobb volt a falu, mégis vízkereszt után két nap alatt bejárták az összes házat. Mindenkihez be kellett menni. Azokhoz is, akik a tsz-ben dolgoztak, akik a falu vezetői voltak, és akik egyébként nem néztek jó szemmel az egyházra...

Tarcza László nemcsak a nagybetűs életben kapott társat maga mellé, de kántori szolgálatában is. Lánya, Juhász Jánosné Tarcza Márta így emlékszik vissza ezekre az időkre: „1959-től már rendszeresen volt kántortársa Sturovics Antal személyében, aki jól megtanulta a szertartásokat, és szép hangjával nagy segítséget jelentett a különféle ünnepi alkalmakon. Ő fiatalabb volt édesapámnál, de sajnos 14 évvel korábban meghalt. Nagyon mélyen érintette a szeretett »kántorcimbora« elvesztése, de a Jóisten úgy rendelte, hogy a '90-es években Magos Mihály már kezdett beletanulni a görögkatolikus szertartásokba. Annak örült a legjobban, hogy Rozsály nem marad kántor nélkül. Édesanyánk halála után, 2013-ban hozzánk költözött Tyukodra.”

Megkérdeztem Sturovics Antal bácsi lányát, Sztolyka Lászlóné Sturovics Ágneszt is arról, ő hogyan emlékszik vissza Laci bácsira, illetve a kántorok kapcsolatára. „Nagyon alapos, ügyes, csendes ember volt. Hátra tett kézzel jött fel mindig a faluba, és mindig

énekelt útközben valamit. Az Előszenteltek Liturgiáját is olyan csodálatosan énekelték apuval. Amikor megöregedtek, egymást támogatták. Nagyon szerettek ketten járni kántorizálni, soha nem rivalizáltak egymással. Laci bácsi és apu, megvédték a mindenkori papot. Semmi rosszat nem mondhattunk róluk. És egymással sem veszekedtek soha!”

Abban az időben szinte mindenki küzdött a megélhetésért. Kis faluban ez talán még nehezebben is ment. Ha valamit kaptak a tsz-ben a közösből, mondjuk szalmát vagy fát, azt levonták a fizetségből. A kántori szolgálatért sem járt fizetség – áldozat volt ez a javából! Családja biztos megélhetését az állattartásból fedezte: időnként hat-nyolc tehenet tartott, néhány disznót, kecskét, baromfit. Gyakran éjjel kettőkor elment a töltszóra kaszálni. Felesége kézzel fejte a teheneket – lányaik taníttatása miatt nem volt pénzüik gépekre. Amikor Laci bácsi végzett a kaszálassal, hazament, majd elvitte a tejet a csarnokba – és mehetett dolgozni a tsz-be. Este aztán kezdődött minden előlről. A szövetkezeti idő alatt többször megkapta a „Kiváló dolgozó” kitüntetést. A ház körüli munkák csak az utolsó évtizedekben csökkentek. Az állattartást egy idő után elengedték, volt viszont kert – szilva, tök, zöldség, kaszálnivaló. A szilvalekvárfőzés kötelező, több napos családi programmá vált.

1972-től újra volt kántorképző Máriapócsra, amire Laci bácsi rendszeresen eljárt. Ezek egyhetes kurzusok voltak. Hogy nem lett belőle okleveles kántor, annak is megvan az oka. Az egyik képzés végén vizsgáznuk kellett, amikor Laci bácsi szót kért. Innen mesélje tovább a dédunoka: „Elmondta, hogy ők a bőrük kockáztatásával kitarítottak az egyház mellett. Nekik nem kell

Feleségével 2009-ben

Magyar Ezüst Érdemkereszt

kiváló vagy ötös, egyszerűen csak megfelel vagy nem felel meg minősítés. Már csak azért sem, mert velük annak idején, falun nem tanítottak kottát. Mindent hallás után tanultak meg. Szó-kérése volt, akinél megrendülést, volt, akinél csodálatot váltott ki. Nem akart feltűnést kelteni, nem akart középpontba kerülni, egyszerűen csak alázatát akarta kifejezni, melyet az egyház szolgálata iránt érzett, tanúsított.”

A tsz-ből 1984-ben vonult nyugdíjba, a kántori szolgálatot ezután megkötések nélkül tudta végezni. Ő énekelt két lányának az esküvőjén, de nászának, nászasszonyának a temetésén is kántorként szolgált. A dédunoka hozzávetőleges számadatot közöl dolgozatában: ha hiszünk ennek a statisztikának, amiben 73 év minden vasárnapjának általában három liturgiája, a 73 év minden ünnepének liturgiája, az óévi hálaadások, a májusi ájtatosságok, a környező falvak templombúcsúi, az esküvők, temetések, különböző avatások és szentelések is benne vannak, ez több mint 16 000 liturgikus szolgálatot jelent 73 év alatt. Azt hiszem, ez egyedülálló teljesítmény – talán nemcsak Magyarországon.

2010. július 31-én volt a Csengeri Esperesi Kerületnek egy találkozója Rozsályban, ahol Fülöp atya, Kiss Andor akkori parókus és Sztolyka Zoltán polgármester köszöntötte őt abból az alkalmából, hogy hetven éve látott el kántori szolgálatot a településen.

De talán minden elismerésnél többet ér, ahogyan a faluban emlékeznek rá. „Mindenki szerette, segítőkész volt, közvetlen és alázatos, semmi rosszat nem tudok róla mondani. Nagyon messze lakott a templomtól, napjában, ha kellett, feljött mégis kétszer gyalog.” „Gyönyörű hangja volt, kislány koromtól kezdve emlékszem, milyen szépen énekelt, felnéztem rá emiatt. A munkáját mindig úgy időzítette, hogy a kántori szolgálatot el tudja végezni, és ne hagyja cserben a papot.” Az egyik filiában így vélekedtek róla: „Mint embert, és mint kántort is, nagyon kedveltem. Szeretett beszélgetni, nagyon szerette a papjait, mindig tisztelettel beszélt róluk. Jó kedélyű volt. A házszenelések alkalmával mindig nálunk ebédeltek, nagyon szerette az egész családom. Az egyháznak élt.”

A kitüntetéssel 2012-ben

November elsején, a kántorok sírjánál évről évre külön-külön elvégezzük a Panachidát Rozsályban. Sajnos ebben az esztendőben Sturovics Antal és Tarcza Laci bácsi mellett már harmadik kántorunknál is megtartjuk majd a halotti megemlékezést: Magos Mihály január 17-én költözött át az Örökkévalóságba. Szép hagyomány ez, emléküket ápolni kell. Elfelejtetni a nevüket, amiért küzdöttek, ahogyan éltek és amilyen példát mutattak, nem szabad. Nagyon sokat tettek ők – és nemcsak Rozsályban – a görögkatolikus egyházért. Tarcza Laci bácsi mind közül a legtöbbet: adjunk hálát hosszú életéért, hitéért, az egyház iránti végtelen szeretetéért, valamint kitartó és alázatos 73 évnyi szolgálatáért.

„Adj Urunk, tőlünk elköltözött László szolgádnak boldog nyugalmat, és készíts neki örök emléket!”

Gorcsa György atya (1987–1995 között szolgált Rozsályban): „Felszentelésem utáni első helyem Rozsály volt. Nagyszerű falu, nagyszerű görögkatolikus hívekkel. Jobb kezdő helyet nem is kívánhattam volna magamnak. Zenét tanuló emberként pedig úsztam a boldogságban, hogy két kántora is volt egyházközségünknek. Tarcza László főkántor és Sturovics Antal segédkántor. Fantasztikus harmónia volt közöttük, sohasem veszekedtek, sem a szertartások végzésén, sem az anyagi javakon. Laci bácsi fiának tekintett, és a jobb kezem volt ottlétem ideje alatt. Csendes, szerény, egyházát az utolsó erejéig szolgáló ember volt. Emlékszem, hogy a házszentelések alkalmával beosztottuk, ki mit fogad el a házaknál. Felesége, Mariska néni pedig mindenben támogatta. A névnap összejövetelek valóban családiak voltak. Hét falu és Rozsály volt a terület. Az almáskert kaszálása külön örömnövény volt. Hárman, ők 65-70 évesen és én vágtuk két-három alkalommal a fűvet évente. A temetéseket pedig kimért ünnepélyességgel végezte a segédkántorral együtt. Mindig ketten jöttek és becsületesen osztottak a stólán is. Kérdeztem egy alkalommal:

– Tud főzni?

– Egy teát se. Öt lányom van, mind férjnél. Ha Mariska megy el előbb, csak befogad magához valamelyik!

Így is lett. Nem sok híja, hogy megérhette volna a 100. évét. A mennyországi kántorok kórusában biztos megtalálta a maga helyét. Nyugodjon békében!”

Orosz István atya (1995–2001): „Rozsályban az a mondás járta, hogy bátor ember az, aki még a templomban is mer fütyülni. Laci bácsi, végtelen jó kedélyű ember volt, gyakran dudorászott, fütyörészett, leginkább egyházi énekeket. A több mint 70 évnyi kántorság sem tette elbizakodottá, mindig készült a szertartásokra. Fiatal pap koromban nekem is gyakran fütyült el egy-egy sajátos vecsernyei ének helyi dallamát. Így tanított beilleszkedni ebbe a görögkatolikus, hitéhez büszkén ragaszkodó maréknyi közösségbe. Születésétől számítva négy görögkatolikus templom épült az Erdőháton, és ő élete végéig büszkén, önzetlenül szolgált ezekben.”

Kiss Andor atya (2001–2020): „Tarcza Laci bácsi a kántorságra úgy tekintett, hogy számára ez hivatás, az első és legfontosabb feladat. Szolgálni Istent és szolgálni az embereket. Emlékszem, hogy egyik alkalommal, amikor reggel fél nyolckor a filiákba indultunk Szent Liturgiát végezni, éppen akkor jöttek haza a gyerekei. Ő akkor ezt mondta: »Csak menjetek be, én majd jövök a három Szent Liturgia után.« Első volt számára a szolgálat. Többször beszélt arról, hogy a kommunista időkben volt arra is példa, hogy megfenyegették, kiteszik az állásából, ha nem hagyja abba a kántorizálást. Ő nem hagyta abba, de az állásából sem tették ki. Mindig őszinte alázattal tekintett a munkájára. Még idős korában is képes volt fejlődni, új dallamokat megtanulni. Azt szerette, ha szépen, ütemesen megy az ének. Számomra ő volt a nagybetűs kántor, aki a szolgálatnak élt. Mindig szeretettel gondolok vissza arra a több, mint tizenkét évre, amit együtt töltöttünk el Rozsályban.”

Tóth István Konstantin atya, akinek édesapja, id. Tóth Elek 1960–1977 között szolgált Rozsályban: „Mivel én 14 éves koromban elkerültem Rozsályból, valójában csak gyerekkori emlényeim vannak. Édesapám nemcsak kántorként becsülte Laci bácsit, hanem a két család is rendkívül jó kapcsolatban volt. Sokszor voltunk náluk gyerekfelügyeleten (bár akkor ezt a szót nem használták), főleg vasárnapokon, amikor a szüleim búcsúba mentek. A csengeri kerületben minden pap részt vett a másik falu búcsúünnepén. Rozsályban is mindig számolták, hányan jöttek el. A körmenetre általában már mindenki ideért. Laci bácsi öt lánya közül akkoriban már csak Margit és Ilus voltak a szüleiknél, mindketten tölem idősebbek, így iskolába nem jártunk közösen. Ők is foglalkoztak velem és kisebb testvéreimmel. Az 1960-as években még otthon sütöttek kenyeret, azóta is emlékszem a foszlós házi kenyér ízére, amit zsírral vastagon megkenve, kristálycukorral megszórva kaptunk. Igazi csemege volt, mert otthon ilyet nem kaptunk. Aztán még egy dolog maradt meg bennem, házszenteléskor ministránsként mindig ott fejeztük be a napot a Tisztaberek felé vezető úton, majd nem a falu végén, Mariska néni pedig sok finomsággal kínált bennünket. Később felnőtként, ha visszamentünk a testvéreimmel Rozsályba, Laci bácsiék mindig meglátogattak. Amikor 2002-től a szüleim gondozását elvállaltam itt Győrben, nyáron mindig Fábiánháza töltöttünk néhány hetet, ebben az időszakban elmaradhatatlan program volt, amíg édesapám egészségi állapota engedte, hogy Rozsályban Tarczáékhoz bemenjünk. 2013-ban édesapám fábiánházi temetésén Laci bácsi a csaholyi kántorral, Kicsák Pali bácsival együtt kántorkodott. Nyírcsaholyban édesapám haláláig ugyanilyen jó kapcsolatban volt Kicsákékkal. Pali bácsi sohasem mulasztotta el, hogy a nyári fábiánházi tartózkodásunkkor ne jött volna át hozzánk. 2018 szeptemberében édesanyám és Laci bácsi pár nap különbséggel költözött az örökkévalóságba. A Tarcza és a Tóth család ekkor a gyászban osztozva találkozott a rozsályi és a fábiánházi temetésen.”

Tóth András atya „Tarcza Laci bácsi nagyon fontos személy az életemben. Családjaink nagyon jóban voltak és napi kapcsolatban. Amióta járn tudtam, mellette ültem a kántori széken. »Kiskántornak« hívtak már óvodás korom óta, és együtt mentünk fel mindig a kórusra a templom végében lévő falépcsőn. Ez napi liturgiát jelentett gyerekkorunkban is. Fiafént szeretett és tanítgatott, nagyon jó pedagógiai érzékkel, hogy hol csendesítsek, milyen ütemben énekeljek, mutatta a kezével. Kivételes tehetségű, hallásban és hangban kiemelkedő énekes volt. Gyerekkoromban szerettem a felnőtteket hallgatni, és emlékszem egy történetére. Budapesten járt, és a Mátyás-pincében vacsoráztak, odajött a cigányzenekar az asztalukhoz, hogy melyik nótát húzza, Laci bácsi pedig énekelni kezdett, mire megállt a levegő, az étteremben mindenki elhallgatott. Amikor a dal végére ért, odajött egy komoly, ismeretlen úriember, és azt kérdezte tőle: »Mondja uram, maga a budapesti Operában énekes? Az éneke alapján ott van a helye!« Laci bácsi elmosolyodott – ismertem ezt a mosolyát – és azt válaszolta: »Uram, én csak egy egyszerű falusi kántor vagyok, de Rozsályban, ami nekem a világ közepe!«”

A Szentföld érdekességei XXIII.

A Szentföld állatvilága 7.

IVANCSÓ BAZIL

SZÜRKE FARKAS

A farkas, melyből az ember a legelső háziállatát, a kutyát kitenyésztette, tizenhárom alfajjal rendelkezik. Míg nálunk az eurázsiai farkas él, a Szentföldön az indiai farkas nevű alfaja. A legnagyobb területen elterjedt emlősök egyike, hajdanán földünk egész északi féltekéjén jelen volt, mára azonban visszaszorult az elterjedési területe. (Erszényes párja az Ausztráliában élő erszényes farkas volt, amelyet az ember sajnos a múlt században kipusztított.) Hazánkban fokozottan védett. A különböző éghajlati adottságokhoz remekül alkalmazkodott, így a félsivatagoktól a tundrákon át a trópusi esőerdőkig bárhol képes megélni. A hímek testtömege átlagosan 50, a nőstényeké 40 kilogramm. Talpán és farka alatt illatmirigyek vannak, amelyek területe megjelölését szolgálják. Izomzata, tüdeje és szíve kiválóan alkalmazkodott a zsákmány üldözéséhez: rövid távon sebessége eléri a 70 km/órát, ami közben akár 4–5 métereket is ugorhat. Valamivel lassabban, 45–50 km/órával futva mintegy 15–20 percig képes üldözni a prédát, de ilyen hosszú futás után legalább ennyit pihennie kell. Szaglása, hallása és látása egyaránt kiváló: a jávor-

szarvas szagát két kilométerről megérzi, más farkasok üvöltését 6 kilométerről meghallja, látása kiválóan éles; mindezt a ragadozó életmód teszi szükségessé. Agytérfogata 150–170 cm³, különleges értelmi képességei alapján a legintelligensebb ragadozó. Élettartama 13 év. Rendkívül jól szervezett csoportokban, falkákban él. A farkasüvöltés a terület jelzésére szolgál, összetartozásukat erősíti, valamint aktivitásuk szinkronizálását segíti.

Húst, csontot és növényeket esznek. A falka vadászata nagyon összehangolt és ezért hatékony. Maguknál jóval nagyobb állatokat is megölnek és megesznek. Állkapcsuk rendkívül erős, ezzel a jávorszarvas vagy a bölény csontjait is el tudják roppantani. A falkából csak az alfahímé a szaporodás joga. A hím sokáig, akár egy évnél tovább udvarol a nősténynek, az ezután kialakuló kapcsolat pedig – a kutyákkal ellentétben – több évre szól, erős kötődéssel egymáshoz. A párzási időszak január és április között van, a vemhesség 63 napos. A születő 7–14 kölyköt három hétig csak az anya neveli egy saját maga által ásott odúban. A kölykök 5–10 nap alatt állnak talpra, de szemük csak 10–15

Az evangéliumokat olvasva még mindig tudjuk állatokkal folytatni.

Az ókori zsidó embernek ugyanis még komolyabb kapcsolata volt a természettel, mint nekünk; mind a vadállatokat, mind a háziállatokat jobban ismerte.

Ezért tűnnek fel gyakran Jézus példabeszédeiben is.

naposan nyílnak ki; 7–9 hétig szopnak. A kölykök nevelésében a falka minden tagja részt vesz. A szülődút 8–10 hetes korukban hagyják el, és játékaikkal már ekkor elkezdik kialakítani saját hierarchiájukat. A kölykök 10 hónaposan kezdenek el vadászni a falkával. Ivaréretté 2–3 évesen válnak. Ekkor többnyire elhagyják a falkát és egy másikhoz csatlakoznak, esetleg megpróbálnak újat alakítani. A vadászat és a dominanciaharcok közben szerzett sérüléseik a leggyakoribb halálokok.

Mivel a Szentföldön máig jelen van, Jézus példabeszédeiben is többször helyet kap. Említi a hegyi beszédben: „Óvakodjatok a hamis prófétáktól! Báránybőrben jönnek hozzátok, belül azonban ragadozó farkasok” (Mt 7,15). Az apostolok oktatásánál: „Úgy küldelek titeket, mint juhokat a farkasok közé” (Mt 10,16; Lk 10,3). Leghosszabban a jó pásztor, a béres, a juhok és a farkas példabeszédeiben szól róla: „Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja a juhokért. A béres azonban, aki nem pásztor, akinek a juhok nem tulajdonai, otthagyja a juhokat és elfut, amikor látja, hogy jön a farkas. A farkas elragadja és szétkergeti őket” (Jn 10,11–12).

SZÚNYOG

A szúnyogok a földön mindenütt jelen vannak, ahol nincs állandó fagy; még a tundrákon is, amikor a néhány fokos nyár beköszönt.

Természetesen a Szentföld sem mentes a szúnyogoktól, amelyek az emberek mindennapjait megkeserítették, az ókorban pedig még hálóval sem lehetett ellenük védekezni, legfeljebb füstöléssel.

A szúnyogfélék a rovarok között tekintélyes családnak számítanak: mintegy 3 500 fajuk ismert világszerte. Lárvaik csak nyugalmas édesvizekben tudnak bebábozódni és kifejlődni. Nálunk ötven őshonos és három inváziós faja ismert. Magyarországon a kellemetlen és viszkető csípést okozó gyötrő szúnyog, a gyűrűs szúnyog és a dalos szúnyog a leggyakoribb; az utóbbi kettő jellemzően a madarak vérére szívja, az embert ritkán bántja. Már az 1950-es években feltűnt nálunk inváziós fajként a foltos maláriaszúnyog, de akkor kiirtották, az utóbbi években azonban – a globális éghajlatváltozás következményeként – ismét megjelent, állandó veszélyt jelentve. A szúnyogfajok

emellett más vírusokat is terjesztenek világszerte: a sárgaláz, a zika, a dengue-láz kórokozóját, valamint a nyugat-nílusi vírust, hogy csak a gyakoribbakat említsük.

A Szentföldön, a Közel-Keleten, Észak-Afrikában és mindenütt, ahol a maláriaszúnyog-fajok régóta jelen vannak, a természet egy evolúciós védekező képességgel próbálkozott az embert illetően: ez pedig a sarlósejtesség. Ez azt jelenti, hogy – öröklött genetikai okból – a sarlósejtes ember számos vörösvérsejtje meggyűrűs, így már nem mindkét oldalról homorú koronghoz hasonlít. Tény, hogy emiatt kevesebb oxigént tud szállítani, de az ilyen ember nem fertőződik meg a maláriával. Nem korrekt tehát sarlósejtes vérszegénységnek nevezni, mivel nem a vér mennyisége, hanem oxigénszállító képessége csökken le. Azonban sokszor életveszélyt jelent a sarlósejtesség: a meggyűrűs vörösvérsejtek összetapadhatnak, és így elzárhatják a hajszálereket. Aki genetikai heterozigótaként csak hordozója a sarlósejtességnek, annak 1%-nyi vörösvérsejtje gyűrűs meg; ez elég ahhoz, hogy ne éljen állandó életveszélyben (hiszen az összetapadás esélye nagyon alacsony), ugyanakkor teljesen elég a malária elleni védetséghez is. Kőrösi Csoma Sándor világhírű Tibet-kutató, a tibeti-magyar szótár megalkotója ugyanakkor maláriában hunyt el 1842-ben.

Azon túl, hogy a harmadik egyiptomi csapás volt a szúnyoginvázió, ez a vérszívó állat Máté evangéliumában is feltűnik. Jézus a farizeusokat korholva mondja: „Ti vak vezetők! Kiszűritek a szúnyogot, a tevét meg lenyelitek” (Mt 23,24).

BALKÁNI GERLE, VADGERLE, SZIRTI GALAMB

A balkáni gerle egész Európa-szerte ismert galambfaj. Nagy arányú és gyors terjeszkedése a szemünk előtt zajlott le a múlt század közepén. Eredetileg csak az európai kontinens délkeleti részétől Törökországon és a Közel-Keleten keresztül Indiáig költött. A század első éveiben aztán terjeszkedni kezdett a Balkánon észak felé, 1930-tól pedig gyorsan nyomult északnyugati irányba, 1930-ban észlelték először Magyarországon, s 1955-ben Angliába is betelepedett. Ezután 15 éven belül elfoglalta az összes brit szigetet. Kóborló egyedeit látták már a zord éghajlatú Feröer-szigeteken is. 1974-ben elérte Portugáliát és napjainkban Észak-Afrika felé terjeszti fészkelő területét, Ázsiában pedig megjelent Kína és Dél-Korea tájain, illetve Japánban. A fajt meghonosították az észak-amerikai kontinensen is. Bevitték az Egyesült Államok területére, onnan elvándorló egyedek letelepedtek a Bahama-szigeteken és a Kajmán-szigeteken. A karibi térségben meghonosították Guadeloupe szigetén, ahonnan áterjedt néhány környező területre, így Martinique, Montserrat, Saint Kitts és Nevis szigetére.

Elsősorban az emberi településeket keresi. A balkáni gerle gyors térnyerése miatt a korábban elterjedt vadgerle kiszorult a településekről, és a szántóföldek, külterületek madara maradt. A balkáni gerle a városokban rendkívül elterjedt madárfaj lett, de a nagyobb testű elvadult házi galambokkal nem mindenütt bírja a versenyt. A házi galambok ugyanakkor épületeken fészkelnek, a balkáni gerle pedig inkább fákon költ, így fészkelési konkurencia nincs a két faj között.

Testhossza 31–33 centiméter, szárnyfeszítávolsága 47–55 centiméter, testtömege 170–240 gramm közötti. Tollazata nagyrészt barnásszürke, vöröses mintázattal. Fekete nyakörve van, némi fehér színnel szegélyezve, amely a fiataloknál még hiányzik. Csőre fekete, lába vörös. Kultúrnövények és gyomnövények magvaival táplálkozik, de csigákat és rovarokat is fogyaszt. A költési időszak április végétől októberig tart, a tojó évente többször költ, enyhe időben akár télen is. A fészekalja két tojásból áll, melyen 18–22 napig kotlik. A fiatal madarak a 26. nap környékén repülnek ki. A fiókáknak a tojó nem a csőrében hozza az ennivalót, hanem a begyében felaprózódott élelemnek és egy zsíros váladéknak a keverékét öklendezi a csőrükbe.

A **vadgerle** a balkáninak közeli rokona, de más faj. Elterjedési területe kisebb, mivel érzékeny a hidegre, ezért Írországban, Skandináviában és az Alpok hegyvonula-

tain nem jellemző. Költőhelye Európa összes többi része, Közép-Ázsia és Észak-Afrika. A Szaharától délre eső szavannákon telel át, és tavasszal visszazáll északra. Magyarországon április és szeptember között tartózkodik.

Testhossza 27 centiméter, testtömege 150 gramm. Megjelenése tarkább, mint a balkáni gerle: szeme pirosan szegélyezett, tollazata felül sötétebb, mint alul. A nyak mindkét oldalán fekete-fehér csíkozású minta található, a szárnyfedő tollak feketés árnyalatúak, széles, rozsdavörös szegéllyel. Melle enyhén borvörös, a szárny és a test alsó része világosszürke. Farka hosszú és fekete, a végén keskeny, fehér szegéllyel. Csapatokban keres táplálékot a földeken; sokkal félénkebb, mint a balkáni gerle. Táplálékát lágy szárú növények és fűfélék magvai, valamint gyümölcsök teszik ki. Az ivarérettséget egyéves korban éri el, a költési időszak április végétől szeptemberig tart. Évente kétszer költ. A fészekaljba 2 tojás kerül, ezeken felváltva mindkét szülő kotlik 13–16 napig. A fiókákat visszaöklendezett táplálékkal etetik. A fiatal madarak a 20. nap után repülnek ki. Mivel a balkáni gerle erőteljesen kiszorította korábbi élőhelyéről, Európa-szerte már sok helyütt védett, így nálunk is, eszmei értéke 50 ezer forint.

A **szirti galamb** a föld nagy részén elterjedt, szinte minden kontinensen megtalálható. Valamennyi házi galamb őse. Testhossza 31–34 cm, szárnyfeszítávolsága 63–76 cm, testtömege 230–370 g. Szürkés-kékes tollazat jellemzi. Gyommagvakkal és haszonmagvakkal táplálkozik. Hozzászokott az emberi településekhez, elterjedési területén minden városban megtalálható. A párok hűségesek egymáshoz. Bár a béke jelképei, a valóságban elég agresszív állatok, a gyengébbeket elűldözik a tápláléktól. Párválasztáskor a hím faroktollaival „söprögetve”, begyét felfújva turbékolással udvarol a tojónak. A nász után magas épületek, tornyok vagy sziklák közé növényi anyagokból készít fészket. Fészekalja 1–2 tojásból áll, melyen a pár felváltva 17 napig kotlik. A fiókák felnevelésében a hím is részt vesz. Eleinte felöklendezett maradékokkal táplálják a fiókákat, és csak egy-két hét után

térnek rá a felpuhított magvakra. Évente többször fészkelnek.

Noha a zsidóknál a legjellemzőbb áldozati állat a bárány volt, mellette a mózesi törvény a vörös tehén és a galamb áldozati bemutatását is elrendelte. Galambként pedig mindhárom fajt használták, amikor be tudták fogni, de kényelmi okokból a házi galamb tenyésztése és árusítása volt a legkönnyebb.

Az Újszövetségben először a 40 napos kis Jézus bemutatásakor találkozhatunk vele. A mózesi törvény szerint alapesetben egy bárányt és egy galambot kellett áldozatul vinni (vö. Lev 12,6–7), azonban a szegényebb családoknak meg volt engedve a két galamb is (vö. Lev 12,8). Szent Lukács csak két galambot említ, bárányt nem (vö. Lk 2,24), ezért feltételezhetjük, hogy Szűz Mária és Szent József ezt vitték áldozatul. Szent József kezében a két galamb az ikonokon is megjelenik.

Jézus megkeresztelkedésekor a Szentlélek Úristen száll le rá galamb képében (vö. Mt 3,16; Mk 1,10; Lk 3,22; Jn 1,32).

Maga Jézus csak egyszer említi tanítványainak: „*Legyetek okosak, mint a kígyók és szelídek, mint a galambok*” (Mt 10,17).

Üdvözítőnk a jeruzsálemi templomban kétszer is rendet tett, kiűzve onnan a kereskedőket, pénzváltókat és galambárusokat: először nyilvános működése kezdetén, amely csak Szent János evangéliumában olvasható (vö. Jn 2,13–22); másodszor pedig jeruzsálemi bevonulása után. Ekkor Szent Máté és Márk evangéliuma szerint a galambárusok padjait is felforgatta (vö. Mt 21,12; Mk 11,15). Szent Lukács sokkal rövidebbre fogja ezen esemény leírását (vö. Lk 19,45–46), így nála a galambárusok nem szerepelnek.

„Szüntelenül imádkozzatok!”

A Görögkatolikus Múzeumnak ajándékozta ezredik munkáját a lelkes csotkikészítő

A keleti egyház imafüzére, a csotki keletkezése a sivatagi atyákhoz vezethető vissza. Szent Pachomius a 4. században találta ki a szerzetesek számára, a szüntelen imádkozás követésére. Remete Szent Antalhoz köthető az imafüzér mai formája, melyet görög nyelvterületen komboskiniként, Afrikában mequetaria néven ismernek. A csotkinak számos formája, mérete van, a célja azonban ugyanaz: emlékeztetni viselőjét az imádságra. Leginkább a Jézus-imát mondják használói. **Lesku Máté** évek óta szinte minden szabadidejében csotkit köt, januárban készült el az ezredik darabja, melyet a Görögkatolikus Múzeumnak ajándékozott. A múzeum és a Görögkatolikus Sajtóközpont munkatársai beszélgettek vele.

Mikor készítetted az első csotkit?

Mielőtt Debrecenben főkántor lettem volna, két évet töltöttem a szemináriumban. Ekkoriban, 2011 őszén vagy 2012 tavaszán egy kispaptársam, Hoskó Benke tanított meg a csotkikötésre. Róla tudni kell, hogy maximalista. Megkötötte velem az első csotkit, majd azt mondta: *bontsd ki és csináld újra!* Ezt megcsinálta négyszer-ötször, mire azt mondta, hogy kezdenek egységesek lenni a csotkikötések. A következő években gyakoroltam, de nem kötöttem túl sokat, 2017. január 1-je óta számolom őket, most értem el az ezredikhez. Akkoriban szoktam le a dohányzásról, és valamivel el kellett terelni a figyelmemet. Tudtam, hogy ott van a csotkikötés, ez olyan jó dolog, és akkor szereztem zsinórt, és elkezdtem kötni. Azt vettem észre, hogy ahogy el-

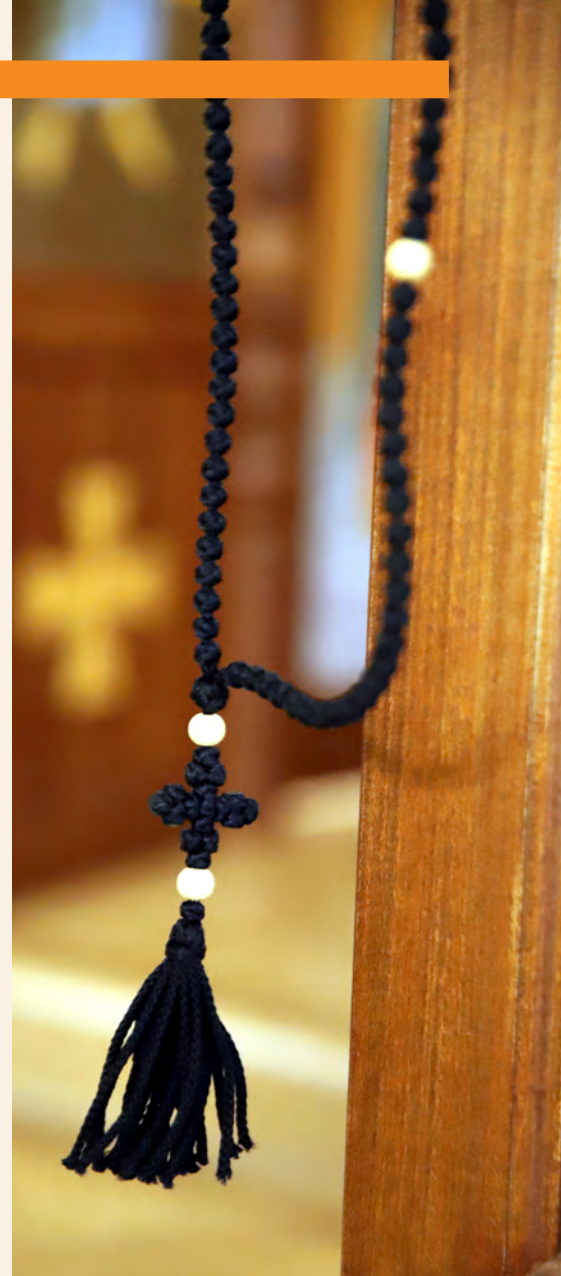
kezdtem nagyon sokat kötni, az egyetemi kollégiumban lejárta a dohányzóba a többiekkel, de én már nem gyújtottam rá velük. Akkor lett „szenvedélyem” a kötés. Utazás közben, tanulás közben, társaságban is kötöttem, egyszerűen zavart, ha nem jár a kezem. Ez most is sokszor így van. Ha barátok jönnek hozzánk, akkor is muszáj csinálnom, mert zavar, hogyha nem jár a kezem. Valaki megjegyezte, hogy rám se ismernének, ha nem lógna zsinór a kezemben.

Kezdetben csak barátoknak készítettem, mert az személyes ajándék volt, közben értük imádkoztam. Elhatároztam, hogy mindig csak ajándékba fogok készíteni. Aztán amikor az egyik kegytárgybolt megkért, hogy készítsék számára csotkikat, egy pap barátom meggyőzött: kevesen vagyunk, akik tudunk készíteni, és sokan,

akik csak a bolton keresztül juthatnak hozzá, ne fosszuk meg őket ettől a lehetőségtől. Így beadtam a derekam és a boltnak is készítettem. A budapesti kegytárgyboltnak pedig nyitása óta mi kötjük a csotkikat.

A csotki készítése közben azért a személyért imádkozol, akinek készülsz?

Igen. Nyilván, amikor a boltoknak készítem, nem tudok konkrét személyért imádkozni, hanem azért, aki majd imádkozni fog vele. Éppen ezért a csotkit nem szokták megszentelni, mivel az imádságosan készül. Persze előfordul, hogy nem tudok százszázalékosan, elejétől a végéig odafigyelni az imádságra, ezért van, amikor a Szent Liturgia alatt az oltárra teszik, hogy a szent cselekmény által megszentelődjön.

Mennyi idő alatt készül el egy csotki?

Ha nem foglalkozom semmi mással, csak azzal, hogy leülök és kötöm, négy-öt óra alatt kész egy százszemes csotki. Már rá van állva a kezem, elég gyorsan kötöm, nézmem sem kell.

Milyen fajta csotkikat készítesz?

Hagyományos, azaz 100 szemeseket (4 x 25 plusz a kereszt és az elválasztó gyöngyök), 33 és 50 szemeseket. Követek a világban különböző csotkikötő műhelyeket, van, ahol 2-300, sőt, 500 szemes csotkit is készítenek, ez utóbbit a gyakorlatban nem is tudom, miként lehet használni. Talán az aszkézisnek egy még magasabb foka, hogy fölemelt kézzel imádkoznak vele? Találkoztam már 64 szemessel is. Ezeken kívül egyre többen kérnek gyűrű csotkit is, amit bármikor le lehet kapni az ujjról és morzsolni rajta az imát.

Mitől függ, hogy milyen színű a csotki?

A csotki színe leggyakrabban fekete, de az ünnepkörökhöz igazodó bizánci liturgikus színekben is készítem őket. A bordót, pirosat a böjti időszakokban, a zöldet vízkeresztkor és a pünkösdi időben használják. De készült már a Mária-ünnepekre kék, a húsvéti ünnepkörre fehér is. Időnként római katolikus papok is megkeresnek, hogy készítssek nekik csotkit a böjti időre, az ő böjti színük a lila. Ilyen esetekben szoktam kivételt tenni és eltérnek a megszokott színektől. Olyan is volt már, hogy a Szent Lukács Görögkatolikus Szeretetszolgálat bordó-fehér színeiben kértek csotkit.

Az itthoni megrendelésekben melyik a leggyakoribb?

A 33 szemes. Főleg ajándékba szokták kérni. Elterjedt a csotki, mint karkötő hordása is. A főpásztorokkal egyetértésben úgy állapodtunk meg, hogy kizárólag úgy vállalom ilyeneket, ha benne van a kereszt, hiszen anélkül csak dísz, ékszer lenne.

Érkeznek különleges kérések?

Többszínűt gyakran kérnek. Ilyenkor igyekszem olyan színeket választani, amelyek nem ütnek el egymástól élénken, például fekete és sötétkék. Nemzeti színűt is kértek, de én nem tartom szerencsésnek, hogy az imádságot a nemzeti érzéssel kössük össze. Ilyen kérésnek én úgy tennék eleget, hogy – mondjuk – a díszítő, elválasztó csomók lennének nemzeti színűek. Láttam már egy román csotkikészítő munkáját, amelyen a rojt volt a trikolóruj színeiből sodorva, és az nagyon szép volt. A Rakácán, cigányok között szolgáló Balogh Győző atya a gyerekeknek piros karkötő-csotkikat kötött. A cigányok körében fontos a piros szín, sok gyerek visel piros zsinórt a kezén, mert „rontáselehárító” erőt tulajdonítanak neki. Győző atya az ő kultúrájukba ágyazza bele a keleti lelkiséget úgy is, hogy megtanítja nekik, hogy ez a piros „karkötő” nem elhárítja a „rontást”, hanem azt morzsolgatva az imádság erejével védekezhetnek a bajok ellen. A tavalyi pápalá-

togatás után több római katolikus pap is megkeresett, hogy ők imádkozzák a Jézus-imát, és nagyon szeretnének egy olyat, mint amilyet Ferenc pápa kapott. Mondtam nekik, hogy ne haragudjanak, de olyat nem kaphat senki, az teljesen egyszeri és egyedi. Természetesen csináltam nekik, de nem olyat. Fülöp metropolita atya Fekete Károly református püspöknek egy sujtásos zsinórból készült csotkit ajándékozott, azt is én készítettem. A ferencesek barnát kérték, a templomos lovagok fehérét piros kereszttel. Fülöp atya a szíriai főmuftitól egy muzulmán imafüzért kapott, ő azt kérte, alakítsam át csotkivá.

Milyen anyagot használasz?

Van, hogy a „megrendelő” kér egy bizonyos anyagot, vagy hozza a zsinórt, ez lehet vastagabb és vékonyabb is. A vékonyabb zsinórból több szemes csotki készül. A zsinór leggyakrabban műszálas, de pamutzsinórból, kendermadzagból és a patkányfarokként ismert fényes szaténzsinórból is készítek. Az elválasztó gyöngyök és a keresztek változóak. Lehet gyöngy, fém stb. Díszeket, kereszteket rendeltem már Oroszországból, Görögországból. Utóbbinál például érkezett egy üzenet, hogy mielőtt elküldik a megrendelt csomagot, megáldják Szent András, Szent Lukács és a Szent Kereszt ereklyéinél.

Említetted, hogy külföldről is rendelsz. Ezer különböző csotki alapanyaga azért nem olcsó dolog. Sikerült egy kis bevételre szert tenni az eladásokkal?

Ahogy korábban mondtam, én sosem akartam ezért pénz elfogadni. Minden alapanyagot a saját pénzemből veszek. Nyilván a kegytárgyboltoknak készített csotkik után van egy kis bevétel, a szüleim örültek is, hogy lesz némi mellékes keresetem, de ezt a pénzt én inkább visszaforgatom, ebből veszem az anyagot, amiből az ajándék csotkik készülnek. Volt, hogy a kegytárgyboltban meglátták a díszes athéni kereszttel díszített csotkimat, és mondták, hogy készítsék a boltnak is olyat, biztos sokan vennék. Én viszont ezt nem vállaltam. Nem csinálok plusz nyereségért csotkit csak azért, mert az az apostolok ereklyéjénél lett megáldva. A szentséget és az anyagiakat nem lehet összemosni. Egyébként ha akarnám, sem lehetne haszonért készíteni. Egy csotki nagyjából öt óra alatt készül el, 2000 Ft-os óradíjjal számítva ez 10 000 Ft (de ma szerintem senki nem készítené semmit 2000 Ft-os órabérért). Erre jönne az anyagköltség, a bolt működési költségei, az én hasznom, a bolt haszna, 15-20 ezer Ft lenne egy csotki, ennyit senki nem adna érte.

Jól tudom, hogy nem csak készítesz, de javítasz is csotkit?

Igen. Egyszer láttam, hogy Atanáz atyának majd' szétesik a csotkija, már cérnával volt összetoldva. Mondtam neki, hogy megjavítom, nagyon hálás volt érte. Ennek a csotkinak az az érdekessége, hogy 1991-es máriapócsi látogatása során II. János Pál pápának készült, de a biztonságiak nem engedték átadni neki, mert kockázatosnak minősítették.

Családod van, munkahelyed. Mikor van időd csotkit kötni?

Munkába menet, buszra várva és utazás közben, de a munkahelyen, ebéd közben is elő szoktam venni a kis pemetefű cukorkás dobozkámat, amiben az eszközök vannak, és csinálgatok egy kicsit. Mióta megszületett a kislányunk, kevesebb időt tudok rászánni otthon, de esténként, mikor a feleségemmel leülünk beszélgetni, magától értetődő, hogy jár a kezünk között a zsinór.

Egyre több zarándoklaton, táborban, sőt iskolában is látni, hogy a gyerekek, fiatalok csotkit készítenek, mint-ha „reneszánszát” élné a csotkikészítés. Nem merült fel a csotkikészítő tanfolyam ötlete?

Debrecenben lett volna rá érdeklődő, de én nem tartom magam jó pedagógusnak, elég türelmesnek ahhoz, hogy olyan szinten elmagyarázzam, megmutassam a folyamatot. Sok ügyes és türelmes embert ismerek, volt már, akiket hozzájuk irányítottam.

Lehet a csotkikészítést „fejleszteni”?

Persze. Például most arra törekszünk a feleségemmel, hogy minél kevesebb maradékkal dolgozzunk. Tehát ami kimarad mondjuk egy 33 szemes csotkiból, azt fölhasználom a következő készítéséhez. Vagy, hogy ne legyen maradék, hosszabb rojtot készítek a végére. Így kisebb az ökológiai lábnyomunk is.

Jellemzően kik imádkoznak csotkival?

Természetesen elsősorban a görögkatolikusok és ortodoxok, de egyre több római katolikus kér tőlem csotkit.

Ezer csotkinál jársz. Folytatod a számolást?

Igen. De nem pusztán a mennyiség miatt, hanem mivel mind-egyiket számmal és fényképpel dokumentálom, van, hogy vis-szanézem őket inspirációért. Ugyanis elhatároztam, hogy nem csinálok két egyformát. Ezt természetesen nem lehet betartani, igazából csak a saját hiúságom, ami miatt én mindegyiket tel-jesen különbözőre akartam.

Több száz különböző csotkit készítettél?

Így van. Mindegyikben kicsit más a dísz, a minta, az elválasztó, keresztből is rengeteg félet csomózok – van, aki kopt kereszttel, van, aki jeruzsálemi kereszttel kéri. Utóbbit – nagy kereszt, négy kicsivel a négy sarkában – tovább tartott megcsinálni, mint ma-gát a csotkit.

Ezek szerint számon tartasz minden egyes darabot?

Igen. Elég sokat csináltam még négy-öt évvel ezelőtt a nyíregy-házi kegytárgyboltba, és a budapesti kegytárgyboltot is mi látjuk el a feleségemmel, de készítettem a püspök atyáknak, és sok is-merősnek. A legnagyobb megtiszteltetés akkor ért, amikor Fülöp atya a pápalátogatás előtt arra kért, készítsem el én a magyar görögkatolikusok ajándékát Ferenc pápának: egy százszemes csotkit. De készítettem már Hilarion metropolitának, Milan püs-pöknek, az amerikai Parmai Egyházmegye akkori püspökének, Márk korábbi ortodox metropolitának is. Most a Miskolci Egy-házmegye centenáriuma készítek különleges csotkit a püspök atyáknak.

Mindannyian láthattuk Ferenc pápa hófehér csotkiját az in-terneten és a televíziós közvetítéseken is. Szakmailag jelen-tett ennek elkészítése valamilyen kihívást számodra?

Inkább annak eldöntése, hogy milyen legyen. Mindenképpen egyedi, díszes, hófehér csotkit szerettem volna készíteni arany-sárga díszekkel. Gondosan kiválasztottam a zsinórt, és sokat imádkoztam az Attila téri templomban, hogy a legszebbet tud-jam kihozni belőle. Atanáz atya egyik csotkiján megihletett egy szeráf, mely az imádkozó angyali rendeket jelképezi. Lefényké-peztem és hetekig próbálgattam megkötni, mire sikerült.

A szenvedélyen, hasznos időtöltésen túl van kegyelmi aján-déka a csotkikötésnek?

Nagyon sok! Számtalanszor segített át holtponthoz. Segített a dohányzásról leszokni (11 év aktív dohányzás után ez nem könnyű dolog), egy barátom halála után mélyponthoz voltam, abból is ez segített ki, és a rendszeres imádság kötés közben megszenteli a hétköznapiakat. Megtanított koncentrálni, hiszen például még kántorságom alatt nem volt ritka a napi 3-4-5 Szent Liturgián való éneklés. Egy idő után nem tud százszázalékosan ott lenni az ember fejben, a csotki viszont mindig nálam van, és ha elkalandoztam, lankadt a figyelmem, rögtön pörgött a kezem az imacsomókon. És a folyamatos imádkozásra ugyancsak meg-tanított. Ha nincs nálam a csotki, akkor is azon veszem észre magam, hogy mormolom a Jézus-imát.

TÓTHNÉ ESPÁN MARGARÉTA

A biztonságos internethasználat tanulható és megtanulandó

Keresés, kapcsolattartás, informálás, adásvétel, reklám, véleménynyilvánítás, önkifejezés, ügyintézés – csak néhány azokból a funkciókból, amikre az internetet használjuk. Megtévesztés, álhírterjesztés, adathalászat, pénzlenyúlás, pedofil, illetve pornográf tartalmak beszerzése – és néhány azok közül, amelyekre sajnos szintén használható.

Egyre gyakrabban hallhatunk internetes csalásokról a különböző híradásokban. Aki használ valamilyen közösségi oldalt, az akár naponta olvashat hamis profilokról, kamu hirdetésekről és nyereményjátékokról, nem létező csomagokról, banki megkeresésnek álcázott adatszerzési kísérletekről. Pontosabban nem is csak kísérletekről, mert a leleményes csaló és a jóhiszemű célpont találkozása leginkább az első fél számára végződik jól. Hiába hívják fel a figyelmet a csalókra azok, akik már pórul jártak, minden nap akad valaki, akinek sajnos nem kapcsolt be időben a veszélyérzete a túl baráti ár, a magyartalanul szövegezett hirdetés, a barátkozási szándék vagy éppen az üzenetben küldött szerelmi vallomás hatására.

A lehetőségek tárháza kimeríthetetlen, hiszen az írni-olvasni éppen csak megtanuló kisgyerekektől a felnőtteken át a nyugdíjasokig minden korosztály képviselőjét megtalálhatják a netes csalók. Pedig a biztonságos internetezés nem elérhetetlen dolog. Tudatossággal, kritikus gondolkodással és némi egészséges gyanakvással jelentősen csökkenthetjük annak esélyét, hogy egy meggondolatlan vásárlás vagy kattintás miatt futni kelljen a pénzünk vagy a becsületünk után.

Mik a netes csalások ismérvei? Milyen módszerekkel hálózunk be a kiszemelteket a profilok mögött lévő emberek és rendszerek? Mit tegyünk, ha csalás áldozatai lettünk? Hogyan óvjuk meg a visszaélésektől a gyerekeket? Ezekre a kérdésekre adott választ a Görögkatolikus Szemlélet magazin számára **Turányi Tatjana**, a Quadron Kibervédelmi Zrt. kiberpszichológiai és oktatási tanácsadója.

Felnőtként az ember odafigyel, mit tölt fel magáról a világhálóra. De a gyerek egy bizonyos kor alatt nem tud véleményt formálni, nem tudja azt mondani, hogy anya, ezt azért mégse kéne... Mi az, amit semmiképp sem szabad megosztani a gyerekeinkről?

Elsősorban személyes adatokat és olyan felvételeket, amelyek a gyermeket részben vagy teljesen meztelenül ábrázolják. Akkor sem, ha a gyerek még nagyon kicsi, mert a mesterséges intelligencia alapú technológiával már olyan képet vagy videót lehet belőlük szerkeszteni, amelyet senki nem látna szívesen a gyerekeiről. Figyelembe kell venni, hogy a kiskorúaknak vannak személyiségi jogaik, amelyekbe a képmáshoz, hangfelvételhez való jog is beletartozik. Azonban a kiskorúak esetében a törvényes képviselője dönt – alapesetben a szülő vagy szülők – a felvételek közzété-

teléről. 14-18 év közötti gyermek esetében a gyermekkel közösen szükséges meghozni ezt a döntést. Egy kétéves ezt nyilván nem tudja még felmérni. Egy nagyobb gyerek lehet, hogy beleegyezik, de felnőtt korában már nem feltétlenül örül a róla kikerült felvételeknek. Ennél a kérdésnél az is fontos, hogy a gyereket ne engedjük túl korán a digitális eszközökhöz. De a hangsúly nem a teljes tiltáson van, mert a mi társadalmunkban a mindennapok részei a különféle eszközök. A biztonságos használatra kell megtanítani őket a szülőknek, és semmiképpen sem mástól várni el, hogy megtegye helyettük.

Azt tudjuk megtanítani, amivel mi is tisztában vagyunk. Részünkről mit jelent ez a biztonságos használat?

Az ember jobb esetben csak olyanokat jelöl be a közösségi oldalakon, akiket ismer. Azt javasolom, nézzük át néha, kik is az ismerőseink, és hogy a profilok mögött valóban azok az emberek vannak-e, akiket a képen látunk. Az is fontos, hogy kik számára tesszük láthatóvá a bejegyzéseinket. Ha a tartalmaink láthatósága nyilvános, akkor ezeket a bejegyzéseket a keresőmotorok beindexelik, és a böngésző találatként hozza fel a mi képeinket is. Innentől nemcsak a közeli ismerősöknek, hanem az egész világnak mutatjuk meg az életünket.

Ha a gyerek felnő, felelősségre vonhatja a szüleit a róla közzétett tartalmak miatt?

Felnőttként a gyermek számon kérheti szülein a vele kapcsolatos tartalmak esetleges felelőtlen megosztását, de nem biztos, hogy ennek jogi következménye is lesz. Eddig még csak külföldi esetekről hallottam, amikor a gyermek perelte emiatt a szüleit. De ne felejtjük el, hogy még csak most növekszik fel az a nemzedék, amelynek az élete gyakorlatilag megszületésüktől fogva digitálisan is dokumentálva van. Tegyük fel magunknak a kérdést, hogy megéri-e kockáztatni.

HOGYAN TALÁLNAK RÁNK A CSALÓK?

A közösségi oldalakon gyakran bukkannak fel álprofilok. Sokukról Jézust vagy Máriát ábrázoló képekkel, vallásos vagy csak annak tűnő tartalmakkal, hozzászólásokkal bombáznak másokat. Az álprofilokból milyen haszna származhat a mögöttes személynek?

A különböző keresőmotorok olyan algoritmusokat használnak, amik a korábbi kereséseink alapján próbálnak az érdeklődési körünknek megfelelő tartalmakat ajánlani nekünk. Így van ez a különböző csoportokkal, profilokkal is. A netes csalók pedig akár ezeken keresztül is tudnak potenciális áldozatokat keresni. Vegyük például a krisztusos és máriás oldalakat. Sokszor olyan tartalmakat osztanak meg, amik a keresztény hitvilággal nem is egyeznek, mert a vallásos ember nem a szerencsében hisz. De ha valaki megosztja vagy áment kommentel a „szerencsét hozó” kép alá, abból a csalók látják, ki az, aki hiszekény, és akinél érdemes csalással próbálkozni.

Mennyire merik felvállalni az emberek, hogy internetes csalás áldozatai lettek?

Ha az ember valami felé már elköteleződött, valamibe már befektetett, akkor szeretni látni, hogy megérte. Lehet, hogy érzi, valami nem stimmel, de senki nem szereti magát butának érezni, azt gondolja, hogy az a dolog nem lehet rossz. A végén pedig jön a felismerés, hogy tényleg átverték. Ha nagyobb összegű csalásról van szó, akkor is általában inkább a bankhoz fordulnak, nem a rendőrséghez. Ha viszont az ember önként utalt, sok esetben a bank sem tud mit tenni.

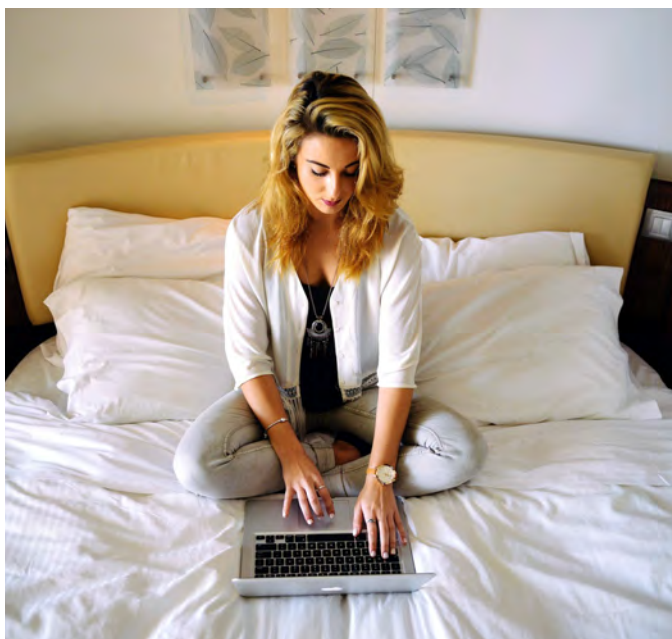
Pénzt nemcsak átutalással, de adathalászattal is ellophatnak tőlünk. Sok csaló azt próbálja elérni, hogy a kiszemelt nyisson meg egy általa üzemeltetett oldalt vagy töltsön le egy programot. A weboldal kinézetre teljesen megegyezhet a valódival, de például a nevében egy betű különbözik. Aki követi az utasításokat, fellép arra az oldalra és megadja a kért adatokat, annak így el tudják lopni a pénzét. A bank sok esetben felkeresi a számlatulajdonost, ha szokatlan tevékenységet észlel. Egyes csalók pedig éppen erre építenek: felhívják a potenciális áldozatot és azzal érvelnek, hogy pont azért kell letölteni az általuk ajánlott alkalmazást és ott megadni a belépési adatokat, mert gyanús tevé-

kenységet látnak a számlán, és ha megadott időn belül nem tölti le a felhasználó az alkalmazást, akkor ellopják a pénzét. Vagy telefonon kell bediktálni a kért információkat. De igazából így adjuk az adatainkat, és ezzel akár pénzünket is a csalók kezébe. Csalás, adathalászat, zaklatás esetén mindenképpen értesíteni kell a hatóságot.

Ha már szóba kerültek a belépési adatok, mire figyeljünk oda a jelszavak kiválasztásánál?

A szakértők próbálnak hasznos tanácsot adni a jelszót illetően. De ha például azt kéri a rendszer, hogy legyen kis- és nagybetű, meg szám is a jelszóban, sokan a saját vagy a gyerekük nevét, becenevét, születési dátumát adják meg. Ezeket az információkat pár perc alatt ki lehet deríteni egy Facebook-profilból. Ráadásul ezt nem is feltétlenül ember, hanem egy erre programozott rendszer csinálja. Hiába állítja be valaki jelszónak az 123456789-et, gondolván, hogy ezzel úgyse próbálkozik senki, mert a rendszer ezt másodpercek alatt kipróbálja. Én a jelszó helyett inkább jelmondatot javaslok: ha egymással nem összefüggő szavakat fűzünk egybe, és még akár egy számot is beleteszünk, akkor elég hosszú lesz, hogy ne lehessen kitalálni, de elég könnyű, hogy megjegyezzük. Például: nyolcvan80MogyoróGazella (figyelem: ne használjuk ezt a jelszót, de a logikát követhetjük!).

KÖZÖS TÉMÁBÓL BIZALOM, BIZALOMBÓL ÁTVERÉS

Itt a szünidő, sok gyereknél ugrik meg a képernyő előtt töltött idő. Hogyan lehet megvédeni a gyerekeket a nem nekik való tartalmaktól?

Az odafigyelés, a nyitottság és az együttműködés a lényeg. Az ember nem tud a nap 24 órájában a gyerek mellett lenni. Hivatalosan 13 éves kortól lehetne csak regisztrálni bizonyos oldalakra, de tudjuk jól, hogy ennél fiatalabbaknak is van már profiljuk. Vannak szűrőprogramok, amikkel megakadályozhatjuk, hogy a gyerek számára nem megfelelő tartalmakat nézzon. Olyan programok is léteznek, amikkel szabályozhatjuk egy adott oldal napi használati idejét. Ha például fél órát instagramozhat egy nap, akkor a rendszer nem enged neki 30 percnél többet. Ezeket a limiteket a gyerekekkel együtt kell meg-

határozni, hogy megértse, miért vannak a korlátok. De egyáltalán nem lenne szabad addig ilyen platformokra engedni a gyereket, amíg a szülő meg nem beszél vele a szabályokat, és ő ezeket meg nem értette. Az üzenetek, keresések állandó ellenőrzése nem megoldás, mert a gyerek ügyis módot fog találni rá, hogy mindezt a szülők előtt rejtve csinálja. Hagyni kell a gyereket, hogy önállóan hozzon döntéseket. Ehhez viszont az kell, hogy tudja, mit szabad és mit nem. Ha arra megtanítjuk, hogy ne álljon szóba idegenekkel az utcán, akkor az internet vonatkozásában is beléjük tudunk plántálni alapvető biztonságos viselkedési mintákat. Meg kell tanulnia azt is, hogy ha gyanús dolgot lát, azt jelezze egy felnőttnek. Sajnos volt már rá példa, hogy egy gyerek bántalmazásáról egymásnak küldözgettek az osztálytársak a felvételt. Mondjuk el a gyerekeknek, hogy ő is tehet azért, hogy az áldozatok segítségét kapjanak.

Arról nem beszélve, hogy ők maguk is könnyen zaklatás, átverés áldozatává válhatnak. A gyerekekre specializálódott csalók hogy tudnak a kiszemelték bizalmába férkőzni?

Turányi Tatjana

Említettem korábban a keresésekre vonatkozó algoritmusokat. A csalók is hasonló módszert használnak. Megtalálják a gyereket valamelyik platformon, aztán valamilyen közös pontot használva behálózzák őket. Ez a közös pont lehet egy játék, egy előadó, egy könyv, de akár a szexualitás is, ami iránt bizonyos korban elkezdenek érdeklődni a fiatalok. Hajtja őket a kíváncsiság, de a csalásban ez a téma tabu, ezért akár egy idegennel is elkezdenek beszélni róla, hiába tudják, hogy ezt nem kéne. Amikor megvan a közös pont, a ragadozók megpróbálják elnyerni a gyerek bizalmát. Sokan kifejezetten a sérülékenyebb fiatalokra utaznak. Kiderítik, milyen problémája van éppen. Vegyünk példának egy kamaszt, akit nem ért meg sem a családja, sem a kortársai, vagy éppen cikizik valamiért. A csaló ezzel visszaél, és úgy állítja be magát, hogy ő meghallgatja, benne megbízhat. Ha elnyerte a bizalmát, lassan elkezd afelé vezetni a beszélgetést, amit el szeretne érni. És itt már minden csak azon múlik, hogy a gyerek mire nyitott és mire nem.

Az idevágó híradásokban gyakran használják a darknet kifejezést. Egy átlag ember hogy képzelje el az internet „sötét oldalát”? Hol vannak azok a titkos oldalak, amikről a rendőrségi hírek szólnak, ahova sajnos gyerekekről készült felvételek is felkerülnek?

Az, amit az átlag felhasználó az internetből lát és használ, az csak a jéghegy csúcsa. Ehhez képest a deepweben olyan dolgok vannak, amiket a keresőmotorok nem indexelnek, vagyis hiába keresünk rájuk, nincsenek ott a találatok között (mert mondjuk adatbiztonsági okokból nem elérhető bárki számára). A darknet a deepweb egy speciális szeglete, ahol általában illegális dolgok történnek. Ezekre az oldalakra nem léphet be akárki. Akinek nincs megfelelő informatikai tudása, annak láthatatlanok. Különböző titkosításokon, rendszereken keresztül bonyolítanak itt le kétes ügyleteket, vagy osztanak meg egymással illegális tartalmakat.

A közösségi oldalakon vannak olyan csoportok, ahol konkrét csalókra és megtévesztő tartalmakra hívják fel a figyelmet az átverték és az időben gyanút fogók. Tehetünk valamit nagyobb léptékben a csalások ellen?

Ha olyan tartalmat találunk az interneten, ami gyerekekre káros vagy egyértelműen csalás, azt a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat bejelentő felületén, a biztonsagosinternet.hu oldalon jelezhetjük. Emellett a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság oldalán, az nmhh.hu-n is van egy felület, ahol jelenthetjük a jogsértő vagy kiskorúak számára káros tartalmakat. Aki ilyet lát, mindenképp jelezze, akkor is, ha ő maga nem érintett az ügyben, mert a hatóság időben megakadályozhatja, hogy a csalók elérjenek másokat.

Magyarul is elérhető, díjmentes vagy ingyenes próbaverzióval rendelkező szűrőprogramok:

Norton Family,
Safe Family by McAfee,
Windows Family,
ESET Internet Security,
NetPajzs – Yettel.

Az NMHH által javasolt szülői felügyeleti eszközök teljes listája elérhető a média- és hírközlési hatóság oldalán.

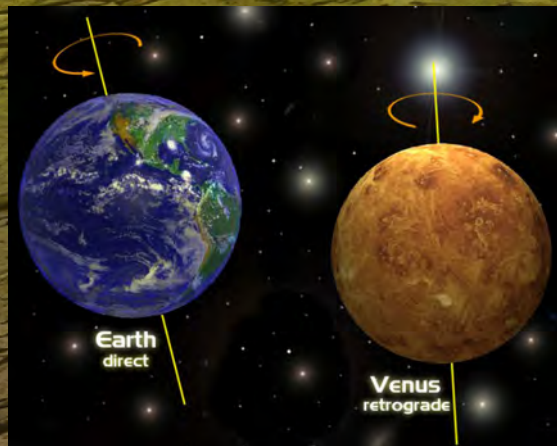
A Turányi Tatjánával készült interjú második részét a Görögkatolikus Szemlélet magazin őszi számában olvashatják majd.

ÖRVENDEZTEM, AMIKOR AZT MONDTÁK NEKEM:
„AZ ÚR HÁZÁBA MEGYÜNK.”
(ZSOLT 122,1)

„Liturgikus élet” a Vénuszon

LEHET, HOGY TÖBBEN ELGONDOLKODTAK MÁR RÓLA A MARS TÉMÁJA UTÁN, MILYEN LENNE, HA AZ EMBERISÉG EGYSZER KÉPES VOLNA MEGTELEPEDNI A VÉNUSZ BOLYGÓN. FANTÁZIÁLNI UGYAN LEHET RÓLA, S BÁR MÉRETE ÉS TÖMEGE MIATT A FÖLD TESTVÉRBOLYGÓJÁNAK IS NEVEZIK, IGEN BARÁTSÁGTALAN HELYRŐL VAN SZÓ.

A Vénusz alig kisebb, mint a Föld: egyenlítői átmérője annak 94%-a, a felszíni gravitáció az itteni 90,4%-a.

Bár népies nevén esthajnalcsillagként ismerjük, és fényessége miatt a legszebb égitestnek tartotta az emberiség, valójában tudjuk: nem csillag, hanem a naprendszer második bolygója. Elnevezésének oka, hogy csakis alkonyatkor és hajnalban figyelhető meg, éjjel sohasem, mivel a Föld éjszakai oldala nem a Nap felé néz, a Vénusz pedig közelebb van a Naphoz, mint mi. Ragyogó fényességének oka, hogy sűrű légköre a kapott napfény 60%-át veri vissza (a Föld csak 34%-ot), s a továbbjutó napfény jelentős részét elnyeli a légkör, így a felszínén sokkal sötétebb van, mint bolygónkon.

Hogy miért nem élhet a Vénuszon ember, arra a válasz az, hogy a bolygó maga a pokol. Bár a Naptól való távolsága alapján lehetne rajta élet (lakható zónában kering), fizikai jellemzői ezt nem engedik meg. Légköre olyan sűrű, hogy a felszíni légnyomás a földinek kilencvenkétszerese. Ilyet a Földön csak 1 kilométeres vízmélységben találhatunk, ami az embert a pillanat tört része

alatt megölné. Légkörét 96,5%-ban szén-dioxid, 3%-ban nitrogén alkotja, a fennmaradó 0,5%-ban pedig még kén-dioxid és kénsav is van. Hiányzik a szén körforgása, amely biztosítaná, hogy a felszabadult szén visszakérüljön a talajba, és a szerves élet hiánya miatt az ezt elnyelő biomasza sem jöhet létre. A szén-dioxid alapú légkör oly nagy mértékű üvegházhatást okoz, hogy a felszínen 450-500 °C az állandó hőmérséklet. Valaha léteztek ugyan óceánok, de rég elpárologtak, a Nap ultraibolya sugárzása pedig bontotta a vízmolekulákat, és a könnyű hidrogént a napszél kifújta a világűrbe. Az óceánok helyén csak izzó sivatagok és hegyvidékek maradtak. A bolygó ma is aktív vulkanizmus jeleit mutatja. A vulkánok száma a földinek többszöröse, és 100 kilométeres átmérőt meghaladó vulkánok is vannak (az ismert legnagyobb 280 km-es).

Mai tudásunkkal és eszközeinkkel lehetetlen ezt a helyzetet megváltoztatni, és a bolygót a földi típusú élet számára lakhatóvá tenni; ezért erről még sci-fi fantáziák is alig-alig születtek. Ha egyszer mégis sikerülne, milyen helyzettel kellene szembesülnie az embernek? S milyen lehetne ott a hitéletünk?

A feladat nem csekély, emellett hosszú és sci-fibe illő: a szén megkötése a légkörből (egyúttal oxigén kinyerése), a több évszázados lehűtés után a nagyon kevés maradék légköri vízpára összegyűjtése és folyékonyvá tétele, mágneses mező létrehozása (a kozmikus sugárzások kivédésére), a vulkáni aktivitás mérséklése, a bolygó forgásának felgyorsítása és sok más. A légkör átalakításával és lehűtésével az irdatlan légnyomás is csökkenne.

De milyen lehetne ott liturgikus életünk?

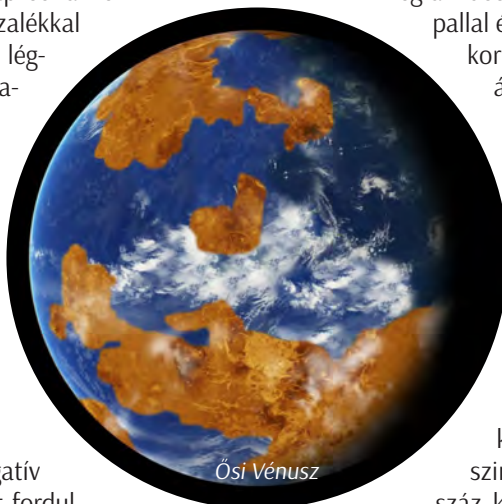
1. Jelen helyzetben a Vénusz egén a Nap soha nem látszik. (Ha lehetne látni, akkor 75 százalékkal nagyobbak látszana, mint a Földről.) A légkör sok napfényt visszaver és elnyel, a maradék pedig szórt fény formájában éri el a felszínt. Ezért ott csupán annyira van világos, mint nálunk egy erősen borús napon. Furcsa lenne Krisztust, az Igazság napját olyan, állandó félhomályban élő embereknek ünnepelni, akik már ott születtek, és a Napot sohasem látták. A légkör átalakításával persze ez a helyzet is változna, ám ez ismét sci-fi téma.

2. A naprendszerben a Vénusz tartja a negatív rekordot a forgásban: 243 földi nap alatt fordul meg a tengelye körül. Forgása lassabb, mint keringése: 224,7 földi nap alatt kerüli meg a Napot. Egyedülálló abban is, hogy forgása retrográd, vagyis északról nézve az óramutató járásának megfelelően forog. (A többi bolygó az óramutató járásával ellentétesen, és keringésük – a Vénuszé is – ugyanilyen irányú.) Az extrém lassú forgás miatt egy szoláris nap a Vénuszon (délről délig) 117 földi napba telik (58 és fél nappal és ugyanenny-

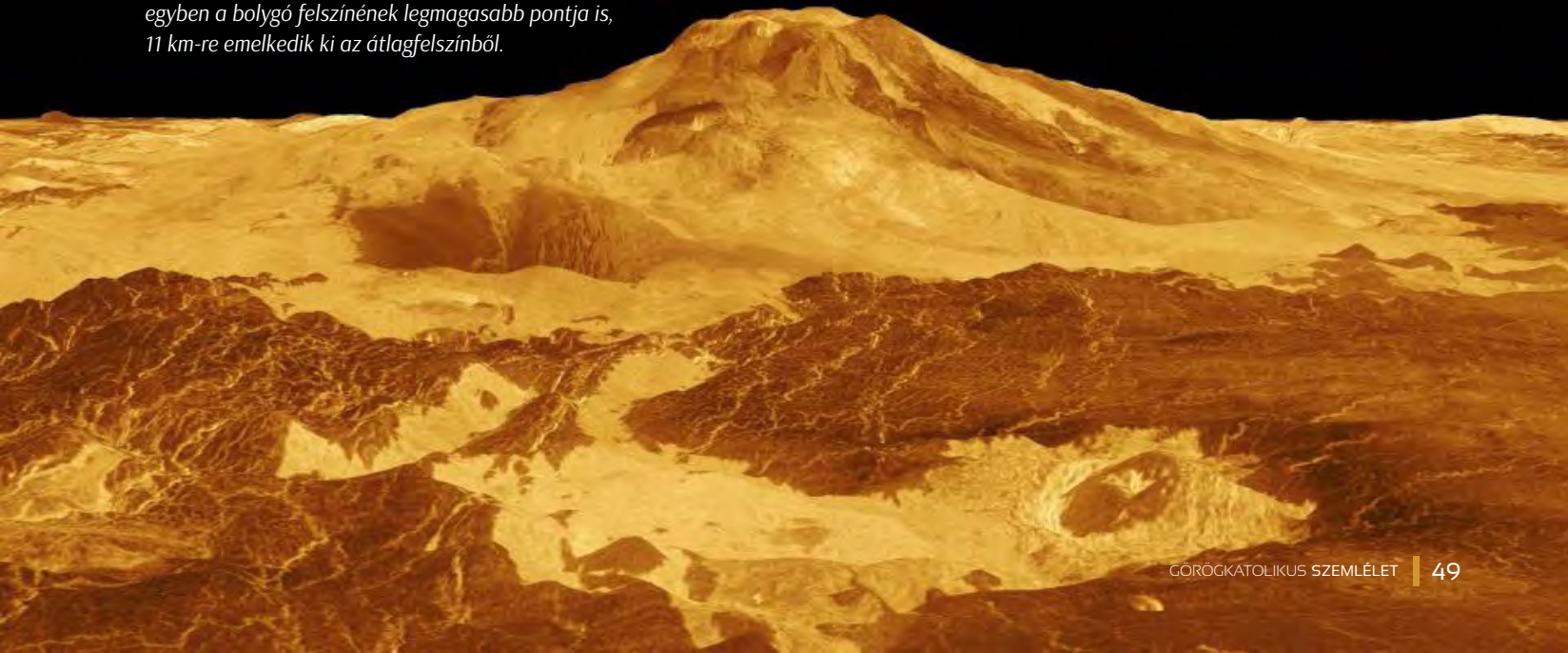
nyi éjszaka). Ehhez az ember bioritmusa képtelen alkalmazkodni, de az oda telepítendő növény- és állatvilág is. Ráadásul az ellentétes irányú forgás és keringés csökkenti le a vénuszi napot 117 földi nap időtartamra; ha azonos irányban keringene és forogna, akkor egy szoláris nap 2984 földi napig tartana.

A mi bizánci rítusunk szerint egy év alatt elolvassuk a teljes Újszövetséget a Jelenések könyve kivételével (mely könyvet elfogadjuk sugalmazottnak, de nincs liturgikus használatban). A Vénuszon vajon mit lehetne tenni, ha egy vénuszi év nem egészen két szoláris napból áll? Még ha földi mintára a 24 órát tennék meg az időszámítás alapjául (nem kevés állandó nappal és éjszakával számolva), egy vénuszi év akkor is csak 224,7 napig tartana; emiatt teljesen át kellene alakítani a szentírási szakaszok beosztását: hosszabbá kellene őket tenni, ha ott is egy év alatt akarnánk az Újszövetséget elolvasni.

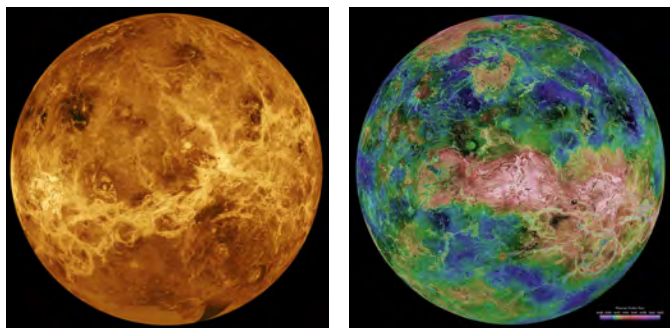
A nappalok és éjszakák nagyon lassú változása miatt azt gondolhatnánk, hogy az éjjeli félteke jelentősen lehül. Valójában nem, mert a szelek mindenható elviszik a forróságot. A felszíni szelek lassúak, sebességük csak néhány kilométer óránként, ám a felsőbb légköri szinteken egyre vadulnak, sebességük több száz km/h, vagyis a legpusztítóbb földi hurrikánokéval egyeznek meg. Ha megváltoztatnánk a légkört, azzal megszűnnének a felső vad szelek, de az éjjeli oldal fagyok elé nézne mindenütt, még az egyenlítő vidékén is; a nappali oldal viszont nagyon felmelegedne – tehát nem lehet minden szempontból ember számára lakhatóvá tenni a bolygót, hacsak a forgást fel nem gyorsítanánk valahogyan, leginkább 24 órára.

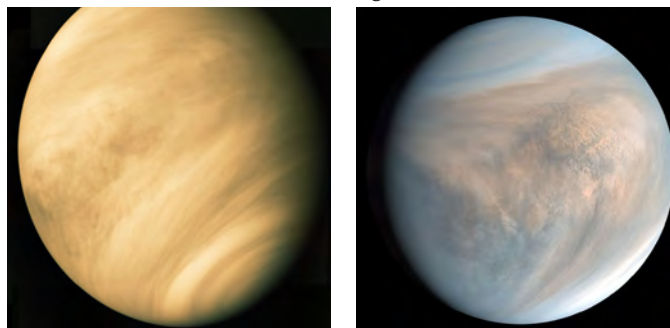
A **Maxwell Montes** egy hegység a Vénuszon, amelynek a csúcsa egyben a bolygó felszínének legmagasabb pontja is, 11 km-re emelkedik ki az átlagszínből.

A Vénusz domborzata

A Vénusz légköre

3. A retrográd forgás miatt a Nap a nyugati égbolton kel fel, és a keleti égbolton nyugszik le. Képzeltetbeli templomainkat milyen irányba építsük? Az eddig elhelyezést kövessük, tehát kelet felé (ahol a Nap lenyugszik), vagy a napkeltét kövessük, tehát nyugat felé? Azzal talán megoldódik ez a probléma, ha a Vénuszon hivatalosan is elnevezzük a nyugatot keletnek, a keletet pedig nyugatnak (az észak és a dél megmaradhat önmagának).

4. Ha földi 24 órás napokat hoznánk létre (számos állandó nap-pallal és éjjellel számolva), a vénuszi év 224, illetve 225 napos lenne (10 év alatt három 224 napos normális év, és hét 225 napos szökőév). A hét napos hetek létrehozásánál mi sem egyszerűbb, azonban mi lesz a hónapokkal?

18 és 19 napos hónapokat alakítsunk ki, hogy földi mintára 12 darab legyen belőlük, vagy hét 32 napos hónapot? (Ennek összege éppen 224 nap.) Érdekesen néznének ki ezek után az ünnepek is: ha a 12 hónapos rendszer kerülne bevezetésre, akkor előrébb kellene helyezni azokat az ünnepeket, amelyek a Földön az illető hónap 18. vagy 19. napja után esnek, például örömhírvétel, karácsony, templombavezetés. Ha a 7 hónapos rendszer mellett döntünk, ez úgyszintén ünnepek áthelyezését eredményezné, hiszen számos alkalomnak megszűnne a Földön ismert hónapja.

De más furcsaságoknak is elébe néznénk. Március 25-én tartjuk az örömhírvételt (Krisztus Urunk fogantatását), december 25-én pedig Urunk születését ünnepeljük. A két ünnep között lévő időtartam a Földön épp az emberi terhesség 9 hónapja. A Vénuszon azonban 7 földi hónapnyi idő egy év, az emberi terhesség viszont ott sem lehet rövidebb vagy hosszabb. Elég furcsa lenne úgy tartani az örömhírvétel ünnepét, hogy 2 hónap múlva karácsony, miközben tudjuk, hogy csak a jövő évi karácsonykor telik le az aktuálisan ünnepelt örömhírvételtől számított 9 hónap. Állíthatnánk példának ugyanígy Szűz Mária vagy Keresztelő Szent János fogantatását és születését is.

5. A Földön a nagybőjt, majd húsvét-pünkösdi időszak összesen 15 hét, vagyis 3 és fél hónap. Ha ezt a Vénuszon megtartjuk – és miért ne tartanánk, hiszen fontos, hogy a nagybőjt 40 nap

legyen, Urunk feltámadása után pedig ötven nappal szállt le az apostolokra a Szentlélek –, akkor az évközi (pünkösdi utáni) időszak nem 8 és fél hónap lesz, hanem mindössze 3 és fél. Vagyis a Vénuszon az év felét tenné ki a nagybőjt és a húsvét-pünkösdi időszak együtt, és másik felét az évközi (pünkösdi utáni) időszak, amelybe valamikor, valahogyan a többi három bőjtöt is be kellene iktatni – de mikor, hogyan?

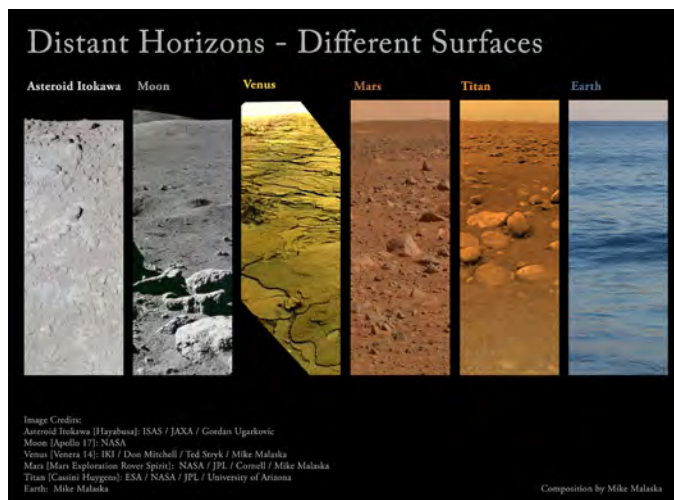
A Földön az év 365 (vagy 366) napja közül körülbelül 320 napra van előírva Aranyszájú Szent János liturgiája (ez csak hozzávetőleges szám, hiszen minden évben lehet néhányval több vagy kevesebb). A vénuszi évben – 24 órás napokban gondolkodva

–, ha a nagybőjtöt meghagyjuk ugyanolyan hosszúságúnak, akkor körülbelül 180 napunk marad arra, hogy Aranyszájú Szent János liturgiáját végezzük. A többi napra marad a másik három szent liturgia és az aliturgikus napok.

6. A Vénuszon soha nem lennének évszakok. Ennek oka, hogy a Föld forgástengelyének dőlésszöge a keringés pályasíkjához képest $23,5^\circ$ (ez hozza létre az évszakokat), a Vénuszé viszont mindössze $2,64^\circ$ retrográd forgással, vagyis $177,36^\circ$. Ebből a mi-

nimális dőlésszögből Urunk feltámadása ünnepének meghatározásához ugyan ki lehetne számolni matematikailag a tavaszi napéjegyenlőség napját (helyesebben: idejét), ám semmiféle hold nem kering a Vénusz körül. Kr. u. 325, az I. (Nikaiai) Egyetemes Zsinat óta, tehát közel 1700 éve a következőképpen határozzuk meg a húsvét időpontját: a tavaszi napéjegyenlőség utáni első holdtölte utáni vasárnap. Mikor lenne tehát húsvét?

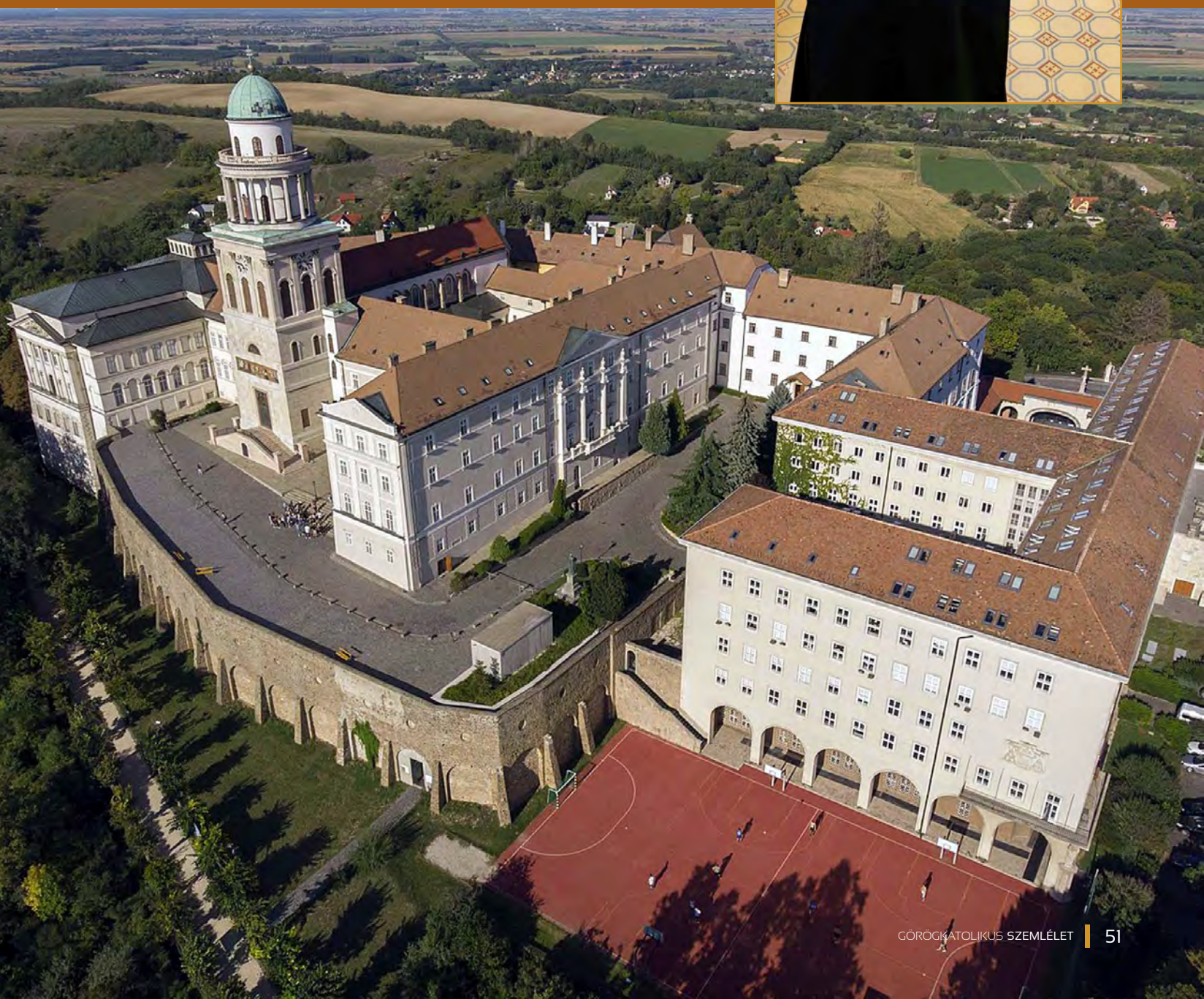
Ahogy a Mars, úgy a Vénusz esetében is megállapítható, ahogy a Jóisten nem véletlenül teremtette az embert és az egész élővilágot a Földre, ahogyan a megváltás műve sem véletlenül történt itt; s a Szentírás könyveinek a terjedelme és isteni sugalmazása sem a véletlen műve. Ezért talán nem az a feladatunk, hogy megtelepedjünk más bolygókon, hanem hogy az eddiginél jobban és hibáinkból tanulva vigyázzunk a Földre, amiből csak egy van, és végre próbáljunk meg békében élni egymással!

KONCZ ATTILA

Pannónia Szent Hegye

Bár a koronavírus-járvány erősen visszavetette a látogatók számát Pannonhalmán, lassan újra sikerül megközelíteni a korábbi évek rekordjait – elsősorban a hazai turisták és zarándokok jóvoltából. A bencés főapátság számos szép és izgalmas látnivalót kínál a közönségnek, akik érdeklődve járják végig a monostor épületét, főleg, ha valamelyik szerzetes kalauzolásával tehetik meg azt. Kedvcsinálóként a Szent Márton-hegy tetejét megkoronázó bazilika plébánosával, **Jurinka Szilveszter** OSB atyával beszélgettünk.

Mikor indult a bencés élet a ma Pannonhalmának nevezett helyen?

Az alapítás 996-ban történt meg, és Géza fejedelem nevéhez kapcsolódik. Az első templom valahol a mostani harangtorony helyén és annak környékén állhatott. A következő évszázadokban ezt folyamatosan építik, bővítik. A bazilika 1224-ben, Uros apát idején nyeri el jelenleg is látható formáját. Ebben a tekintetben kivételt éppen a homlokzati rész jelent, mert az csak a 19. század végén épül hozzá. Amikor ma belépünk a templomba, a főhajó teljes egészében és az oldalhajók bizonyos elemeiben ott találjuk az eredeti részeket, beleértve az altemplomot is.

A templom, ahogyan ma látjuk, egy-szerre krónikása az eltelt ezer esztendőnek, és kifejezője a jelenleg Pannonhalmán élő szerzetesi közösség eszményeinek. Hogyan sikerült ezt a nehéz összhangot megteremteni?

Az évszázadok során folyamatosan zajlott a bazilika átépítése, hozzátoldottak vagy éppen lebontottak bizonyos részeket. A 19. századi, Storno Ferenc nevéhez fűződő felújítás során kapja meg festését a mennyezet, az eredeti

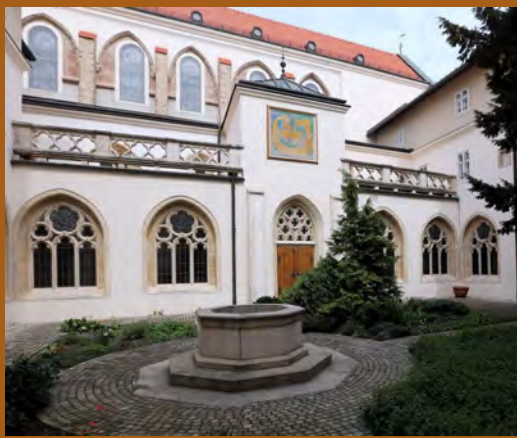

rózsablak helyére pedig a trónon ülő Szent Márton ábrázolása kerül – ez ma már nem látható, viszont könnyen észszerűsíthető volt Szent Istvánnal. A barokk kor erősen rányomta bélyegét a bazilikára, főleg a berendezését tekintve: ekkor készülnek a padok, a főoltár, illetve a szószék (ezt egyébként utoljára 2011-ben használták, amikor Habsburg Ottó szívnáját temették).

A legutóbbi felújítás 2011-2012-ben történt meg. Ekkor alakították vissza az eredeti, 1224-es állapotra, persze csak a lehetőségek engedte keretek között. Letisztult, szobroktól mentes, szerzetesi templom lett újra, nagy üres terekkel, nyers kőfalakkal és gyenge megvilágítás-

sal. Amikor összeültek a Bazilika Műhely tagjai a tervezővel, John Pawsonnal, ezt szerették volna rekonstruálni. Hiába vagyunk kvázi egyházmegye 15 plébániával, de maga a bazilika funkcionálisan nem tipikus székesegyház – nincs állandó hívőközössége, a szertartásokon rajtunk kívül leginkább az itt tanuló diákok szülei, turisták, zarándokok vesznek részt, ezért a változtatások célja elsősorban a szerzetesi közösség igényeinek kiszolgálása volt, amit a stallumok beépítése is jelez.

Arra is figyeltek, hogy a templom – az ősegyházra jellemző módon – tükrözze a kereszténységbe való beavatás egyes állomásait: első részében, a torony alatt helyezkedik el a keresztelőkút, a következő az Eucharisztia ünneplésére szolgáló oltár, majd pedig következik a felső szentély a maga ürességével – az ablakok, illetve a megfestett mennyezet már a mennyei Jeruzsálemre fókuszál. Ebben a térben imádkozni igazán misztikus élmény. Ezt segíti egyébként a világítási rendszer is: minden liturgikus alkalomnak megvan a saját programja. Hajnalban félhomály, alig derengő fény uralkodik a templomban, a napközi imaóránál csak rásegít a rendszer a természetes fényre,

a kompletórium idején pedig szinte teljes a sötétség, csak a stallumok vannak megvilágítva.

A rekonstrukció során kiemelt figyelmet kapott a frissen bekerülő anyagok kiválasztása.

Az újjáépítés egyik nagyon fontos eleme volt az ónixkö bekerülése a templomba. Ebből készült az oltár, egyetlen tömbből, a korábbi mozgatható faoltár helyére. Ez már fix, mert szándék volt, hogy a legfontosabb berendezési elemeket (keresztelőkút, oltár, ambó) ne lehessen mozgatni. Ehhez a fajsúlyos szerephez igazították az anyagválasztást: az ónix a Teremtés és a Jelenések könyvében is szerepel. Sokáig keresték a megfelelőt, amíg rátaláltak: puha kőzet, jól alakítható, szépen csiszolható és finoman darabolható.

A templom kitüntetett berendezési tárgyai mind ebből készültek: a keresztelőkút kávéja, az oltár, az ambó felső része, valamint a szentély fölötti rozetta, illetve az alatta lévő három kisebb ablak. A főkapu felett is egy félbe metszett kör alakú ónixlap látható, a lenyugvó nap szimbólumaként. Nagyon szép, ahogy a fény megtörik, illetve átlép ezen az anyagon.

Etiópiában szokás, hogy a hívek odakuporodnak az oltárhoz, a fülüket hozzátapasztják, és így mintha azt a belső hangot hallgatnák, ami Istentől jön. Amikor ott vagyok a templomban, sokszor én is odamegyek az oltárhoz, és ha nem is a fületem, de a kezemet ráhelyezem, mert a kőnek az a selymes érzete hihetetlen élmény. A keresztelőkútnál pedig, amikor a kőedénybe beleöntöm a vizet, látom, ahogy gyönyörűen hullámszik, felületén a fény játszik, és úgy világít, mintha mécses lenne – ez is izgalmas vizuális élményt ad.

Az elmúlt évtizedekben milyen rendkívüli események színhelye volt a bazilika? Illetve milyen meghatározó, személyes élményeid fűződnek hozzá?

Mindenképpen azzal kell kezdenünk, hogy 1996. szeptember 26-án ellátogatott hozzánk Szent II. János Pál pápa. A szerzetesközösség részvételével ökumenikus vesperást imádkozott, aminek az emlékét azóta egy kőbe vésett felirat örökíti meg a plánumon. 2023 szeptemberében pedig Bartolomaiosz ökumenikus pátriárka járt itt, és több napot velünk töltve egy konferencián, zárásként a vezetésével Szent Liturgiát végeztek a bazilikában.

Személyes élményként mindenképpen a pappá szentelésem pillanata kívánczik az első helyre. Az általam ismert időszakot

megelőzően a bencés és premontrei szerzetesek együtt képződtek, azután viszont sok ideig nem volt premontrei testvér a főiskolán. Hosszú szünet után én voltam az első, aki egyszerre szentelődött egy premontreivel, János testvérral. Ez azért is meghatározó emlék számomra, mert rengeteg közös barát, ismerős vehetett részt az ünnepségen. Nem is emlékszem, mikor volt itt ilyen nagy, négy-ötszáz fős vendégsereg.

Ami talán ennél is bensőségesebb élményem, az a beöltözés volt 2011-ben, amikor éppen zajlott a bazilika felújítása. Ezért az úgynevezett káptalanteremben zajlott az esemény, ahol senki sem tudja, mikor volt először vagy korábban hasonló alkalom. Mondhatnám, hogy én is egyszerre újultam meg a bazilikával, ugyanakkor vetettük le a régít és öltöttünk új ruhát.

Ami pedig mindennapos, mégis nagyon meghatározó élmény, az az esti ima a diákokkal. Amikor lemegyünk az altemplomba, szinte teljes a sötétség, csak a mécsesek égnek, és ott imádkozunk közösen. A gyerekek jelenléte egyébként szinte minden liturgikus alkalmunkat meghatározza. Vannak, akik már a reggeli zsolozsmán részt vesznek, de napközben és este még többen csatlakoznak hozzánk.

Mit kínál Pannonhalma a zárandokoknak, illetve az érdeklődő turistáknak?

Akik hozzánk érkeznek akár egyénileg, akár csoportosan, kétféle módon tudják meglátogatni az apátságot: idegenvezetővel vagy audioguide segítségével. Nagyobb létszám esetén a Tricollis Látogatóközpontban kell bejelentkezni, egyébként elegendő a jegyirodában egyszerűen megváltani a belépőt.

A bazilika bejáratánál most látogatható a kincstár, ahol kelyhek, liturgikus eszközök, ereklyetartók, apáti keresztek és gyűrűk, valamint órák tekinthetők meg – nem nagy, de látványos kiállítás. Utána következik maga a bazilika, majd a kerengőfolyosó, ami alapfalait tekintve Mátyás király korából származik – a későbbi hozzátoldások viszont már 19. századiak. Ezután következik a főkönyvtár megtekintése, ami jelenlegi formájában a millenniumra készült el. Itt látható a gyűjteménynek egy nagyon értékes része, kódexek és nyomtatványok, valamint régi orgonák. Utóbbiak Szigeti Kilián nevéhez fűződnek, és eddig sosem voltak kiállításon láthatók, most viszont három 18., illetve 19. századi darabot fedezhetünk fel, amelyek ráadásul működőképesek – van alkalom, hogy a bazilika karnagya játszik rajtuk, illetve koncertekre is sor kerül. A főkönyvtár épületében rendszeresen különböző időszaki kiállításokat is tartanak. Most éppen Uros apát koráról rendeztek tárlatot, 13. századi emlékekből.

Ingyenesen látogatható az arborétum, ahol őshonos és nem őshonos növényekkel egyaránt találkozhatunk. Szomszédságában található az illatmúzeum, ahol a gyógynövények feldolgozásának folyamatával ismerkedhetünk meg, illetve jelenleg ott működik a Pausa cukrászda. Az apátságtól nem messze található a Boldogasszony-kápolna, ami 18. századi építmény, egyben a szerzetesközösség tagjainak temetkezési helyeként is szolgál – alkalmanként a kriptá is látogatható, vezetéssel. A közelben található a lombkorona-tanösvény, ami nagyon népszerű, a Boldog Mór-kilátóval együtt, ami a Bakony és a Sokorói-dombság panorámáját kínálja.

Minden liturgikus alkalmunk nyitott az idelátogatók számára, a reggel 6-kor kezdődő laudes is, legtöbbször viszont a napközi imaórához szoktak csatlakozni 13 órakor. Este hatkor mondjuk a konventmisét vesperással együtt, ez szintén nyitott alkalom. Szeretettel várunk mindenkit.

Vannak a bazilikában előre meghirdetett orgonakoncertek, amelyekről a Pannonthalma Élmény Facebook-oldalon lehet tájékozódni. Ezekon kívül arra is van lehetőség, hogy a látogatócsoportok 20 perces koncertet kérjenek. Amikor az Arcus Temporum 3 napos rendezvénye van augusztusban, a templomban és a főkönyvtárban, illetve külső helyszíneken is nagyon sokféle zenei produkciót láthatnak-hallhatnak az érdeklődők.

Tapasztalataid szerint mi az, ami a legnagyobb hatást gyakorolja a látogatókra?

Azt hiszem, nem is maguk a falak, az épületek, a műkincsek, hanem sokkal inkább a szerzetesek valóságos, fizikai jelenléte adja az élményt. Az emberek általában úgy érkeznek ide, hogy van valamilyen elképzelésük arról, milyen egy szerzetes, de ennek sokszor nem sok köze van a valósághoz. Gyakran megkapjuk a kérdést, hogy tényleg egy sötét szobában ülünk-e egész nap imádkozva, vagy hogy még mindig másolunk-e könyveket. Ilyenkor előveszem a habitusomból a telefonomat, és megmutatom, hogy körülbelül ugyanaz van az én zsebemben is, mint ami az övékben. Ilyenkor megdöbbenés ül ki az arcukra, hogy egy szerzetesnek tényleg

Uros (Oros) apát (1180 – 1242/43)

Előkelő családból származott. Tihanyi, majd 1207-től pannonhalmi apát volt. II. Andrásnál kezdeményezte Tihany birtokainak összeírását, amely 1211-be meg is történt. Rendezte Pannonhalma birtokait, visszaszerezte régi jogait. A monostor kiváltságait a királlyal és a pápával átíratta, illetve megerősítette. Fölismerte az írásbeliség jelentőségét, minden jog- és birtokügyletet oklevélbe foglaltatott. A szétszórt földterületeket igyekezett jól jövedelmező birtoktestté formálni.

Uros apát idején Pannonhalma megerősödött mint hiteleshely, pecsétjét egyben konventi pecsétként is használták. 1215-ben részt vett a IV. lateráni zsinaton, összesen ötször járt Itáliában. 1217–18 között részt vett II. András keresztes hadjáratában. 1225-ben hiteles dokumentumokat hozott Monte Cassino kiváltsága-iról, és kérte III. Honorius pápától III. Ince birtokösszeírásának megerősítését. Monte Cassinóval szorosabb kapcsolatba akart lépni, ezért imaszövetséget alakított vele. 1226-ban Pannonhalma birtokainak jövedelmét szétosztotta a szerzetesek, a betegek és az egyház ellátására.

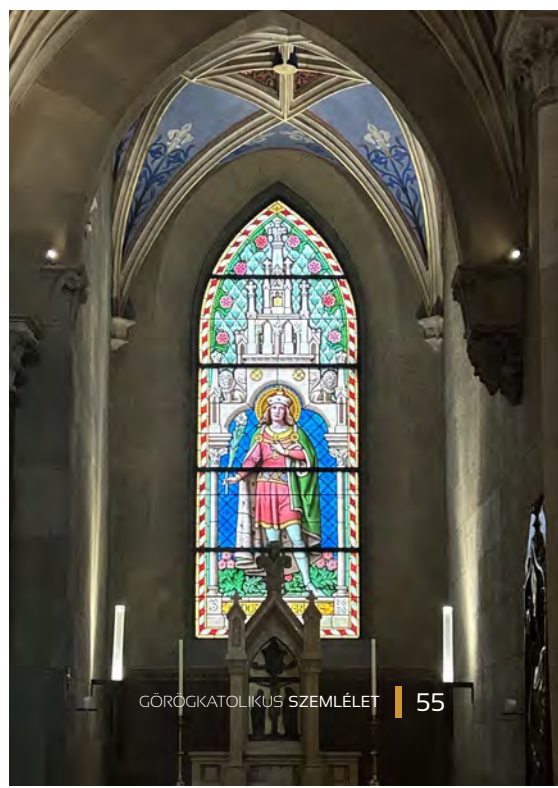
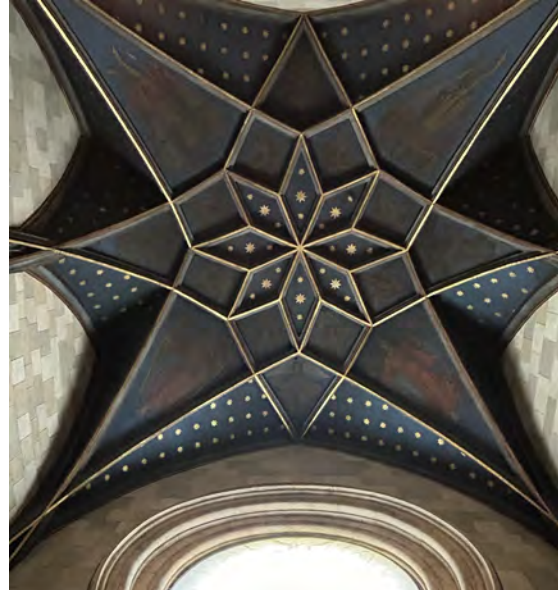
A monostor templomát ciszterci stílusban építtette újjá, késő román és kora gótikus elemekkel. Mintaként itáliai útjain látott apátságok szolgáltak, mint amilyen Fossanova. A főhajó gyöngye oszlopai helyett erős támoakat raktak, az oldal- és válaszfalakat külső támoakkal erősítették meg. A torony nélküli templom a mintának megfelelően egyenes szentélyzáródású volt. Az északi mellékhajó fölött húzódott a ma is meglévő „gyilkofolyosó”, amely 1241-ben a tatárok elleni védelmül szolgált. A templomot az 1220-as években II. András jelenlétében szentelték föl, aki a tatárdúlás (1241–42) idején 800 márka ezüstöt adott segítségként. Miután a tatárok átlépték a Dunát, Uros tekintélyét fölhasználva két küldöttséget indított a pápai udvarba segélykérő levelekkel, s megszervezte monostora védelmét. Maga Pannonhalma megmenekült az ostromtól, de birtokai jó részét fölprédálták a tatárok.

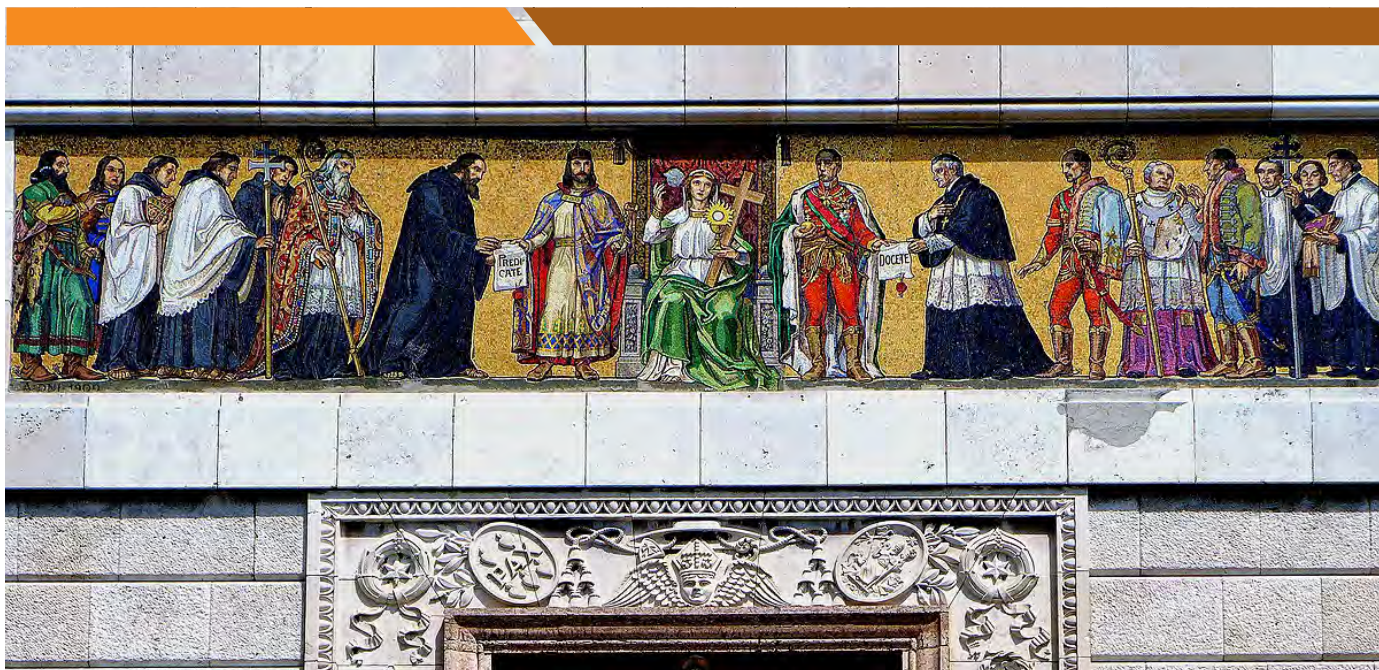
van mobilja? Igyekszünk életszagúak lenni és hasonló munkaterületeken is jelen lenni: az oktatásban, az egészségügyben, az idős- és beteggondozásban, az idegenforgalomban. Nem is vagyunk akkor naplopók – állapítják meg ilyenkor, hiszen sok mindent teszünk azért, hogy a világ jobb hely legyen.

Amikor végigjárjuk a helyszíneket, tulajdonképpen úgy mutatjuk be a monostort, mint saját házunkat vagy otthonunkat, és ez nagy hatást tesz rájuk, egyben közelebb hozza őket nem csupán Pannonhalmához, hanem a hit kérdéseihez is. Sokszor kapjuk meg a kérdést: hogyan tudunk ilyen háborús helyzetben nyugodtan ülni a kolostor zárt világában, a négy fal között. És akkor elmondom nekik, hogy mi értük is imádkozunk, meg a békéért is, az iskolában pedig megpróbálunk olyan új nemzedéket nevelni, amely a béke elkötelezettje lesz a világban.

PANNONHALMI FŐAPÁTSÁG

Szent Márton monostorát a Pannnonia fölötti hegyen („Monasterium sancti Martini in monte supra Pannoniam”) Szent István király 1002-ben kelt kiváltságlevele szerint édesapja, Géza fejedelem alapította. Az alapítás évének 996-ot szokás tekinteni. Szent István birtokokkal, a somogyi tizedekkel és olyan kiváltságokkal látta el, mint amilyeneket a bencések anyamonostora, Monte Cassino birtokolt. Az apátság már ebben az időben iskolát vezetett, itt tanult a későbbi pécsi püspök, Boldog Mór. A legendák tanúsága szerint hamarosan nemcsak térítő, hanem tanító szerzetesek is kerültek ki az apátságból. Egy 11. sz. vége felé kiadott oklevél és a Cerbanus-leveél szerint már akkor gazdag könyvtára volt. Szent István utódai királyi apátságnak tekintették, gazdag felszereléssel látták el, az egymás után épülő templomok felszentelésén (1137, 1225)

rendre részt vettek. A hely fontosságát jelzi, hogy 1096-ban Könyves Kálmán itt fogadta Bouillon Gottfried herceget.

A 15. században több zsinat foglalkozott a bencés reformmal, hatásukra az önálló monostorok kongregációkat alapítottak, egyes apátságokból reformmozgalmak indultak el. A magyar bencések megkésve ugyan, de csatlakoztak e mozgalmakhoz. II. Ulászló király 1500-ban kinevezte Tolnai Mátét pannonhalmi apátnak (1500-35), és megtette a bencés apátságok vizitátorának. Tolnai először 6 apátság unióját hozta létre, majd az összes bencés monostort egy kongregációba szervezte, amit X. Leó pápa 1514-ben elismert. Így jött létre a világon harmadikként Pannonhalma vezetésével a Magyar Bencés Kongregáció, sajátosan magyar, centralizált jelleggel.

A 18. sz. elején alakult ki a filozófiai, később a teológiai főiskola, melyen 1769-től doktorokat is avathattak. A korszak legnevesebb főpátja Sajghó Benedek volt. Az 1770-es évektől a Bécsből kiinduló korlátozások előbb a főiskolai oktatásban, majd a szerzetesi élet egészében éreztették hatásukat. II. József 1786-ban föl-oszlatta „a közügyre semmi hasznót nem hajtó” pannonhalmi bencés közösséget. A visszaállításra 1802-ben került sor.

A 19. században sok tudós bencés élt Pannonhalmán (Guzmics Izidor, Czuczor Gergely, Jedlik Ányos, Rómer Flóris, Rónay Jácint), de sokan gazdagították a tankönyvirodalmat is. A század első felé-

nek építkezései adták meg Pannonhalma mai arcát.

1944 őszén Kelemen Krizosztom főpát szerződést kötött a Nemzetközi Vöröskereszt megbízottjával, Friedrich Bornnal a monostor védeltségéről: a főapátság és parkja a szervezet védelme alá került, és területen kivülséget kapott, amit a szembenálló fegyveres erők elismertek. 1944 telétől 1945 tavaszáig Pannonhalma közel háromezer menekültet fogadott be. A monostorban kórház, műtő, csecsemőotthon, óvoda és elemi iskola működött. A kormány részéről feltétel volt, hogy csak gyermekeket és nőket fogadhatnak be, ennek ellenére számos férfi is menedéket talált itt. 1945 márciusában a nyilasok elrendelték a főpát letartóztatását, ami a szovjet csapatok előrenyomulása miatt nem következett be.

1945-ben felosztották, illetve államosították a bencés birtokokat. 1948 nyarán államosították a bencés iskolákat is, a volt tanárok főleg a lelkipásztorkodásban helyezkedtek el. 1950-ben feloszlatták a szerzetesközösségeket, de a bencés közösség részben megmaradhatott két gimnáziummal, szigorúan megszabott létszámban.

A rendszerváltozás után, 1990-ben Pannonhalma visszakapta egyházmegyéjét, most már mint területi apátságot. Ekkor indult újra a szerzetesi élet a bakonybéli és a tihanyi monostorban. A főapátságnak 1996-ban, alapításának millenniumán vendége volt Szent II. János Pál pápa.

Fotók: wikipedia.hu

KONCZ ATTILA

Európa Jeruzsáleme – Szarajevó

Merénylet, háború, olimpia – nagyjából ezek jutnak az ember eszébe, ha Szarajevó kerül szóba. Bosznia-Hercegovina fővárosának huszadik századi történetét valóban vérrel írták, és ez még akkor is érzékelhető utcáin járva, ha lakói egyébként szeretnék maguk mögött hagyni a fájdalmas múltat. A turisták szerencsére már visszatértek, és nagy örömmel fedezik fel azt a páratlan hangulatot, amit a soknemzetiségű és sokvallású város pezsgése, folyamatos lüktetése jelent. Kalauzunk ebben a hamisítatlan balkáni forgatagban **Demus Dorina** volt, aki a szerbiai Magyar-kanizsáról érkezett Szarajevóba két évvel ezelőtt, hogy fogorvosnak tanuljon.

Elég nagy ugrás lehetett ez számodra, és nemcsak kilométerben számolva...

Mielőtt eldöntöttem volna, hogy ide jövök egyetemre, már sokszor jártam a városban. Anyukám Szarajevóban tanult, csupa jót mesélt a helyről, az emberekről, az oktatásról. Az is hozzátartozik az igazsághoz, hogy Újvidéken felvételiznem kellett volna, itt viszont erre nem volt szükség. Otthon ráadásul nagyon kellemetlenül érintett, amikor az egyik professzor asszony számonkért, milyen orvos lesz belőlem, ha nem tudok szerbül – mert éppen valamit rosszul mondtam... Szarajevóban viszont soha semmi kellemetlenségem nem volt a nyelv miatt, itt más a mentalitás. Most már másodéves vagyok, és nagyon tetszik az egyetemi élet. Tanulni sokat kell, de ez mindenhol így van.

Nemcsak az egyetemen, hanem lelkileg is otthonra kellett találnod a városban.

Ebben sokat segített, hogy Szarajevóban sok katolikus templom van, én például minden vasárnap a székesegyházba járok szentmisére. Otthon sok évig ministráltam, közel áll hozzám a vallás. Tavaly jártam Lisszabonban, az ifjúsági világtalálkozó alkalmából. Busszal utaztunk, több pap is volt velünk, nagyon élveztem a találkozásokat. Jövőre Ázsiában lesz, és már tervezük, hogy valahogy oda is eljussunk. Jó volt megtapasztalni, hogy ilyen sok hívő fiatal van, mert sajnos otthon a templomban inkább azt látni, hogy csak idősek járnak, esetleg akik elszórándozásra készülnek.

Könnyen ment a beilleszkedés?

Szarajevóban mindenki egyformán jóindulatú, kedves és segítőkész, nemzetiségtől függetlenül. Én a muszlim negyedben lakom, de horvátok és szerbek is élnek a környéken. Már az elején voltak olyan élményeim, amelyek megerősítettek abban, hogy jól döntöttem. Amikor például megyek az egyetemre, át kell sétálnom a piacon a megálló felé, ahol viszont általában annyian parkolnak, hogy egyáltalán nincs hely megállni a busznak. Egyszer láttam, hogy lefékez egy rendőrautó. A benne ülő férfi kiszállt, én meg arra gondoltam, most előveszi a bírságcédulákat, és jól megbüntet mindenkit, ehelyett viszont vett egy kiló narancsot, visszazállt az autóba és ment tovább. Szó sem volt büntetésről. Egyszer télen pedig előfordult, hogy amikor át kellett kelnie egy néninek és egy kislánynak egy olyan helyen, ahol nem volt zebra, a rendőr leállította a forgalmat, hogy átmehessenek.

Amikor mifelénk balkáni mentalitásról beszélünk, az nem éppen pozitív jelentésű kifejezés.

A balkáni mentalitás lényege szerintem abban ragadható meg, hogy semmivel nem kell sietni. Minden meglesz, mindenre van idő, nem kell aggódni, pláne idegeskedni. Ha megbeszéljük, hogy ötkor találkozunk, az lehet háromnegyed négy vagy negyed hat, de ez számomra egyáltalán nem zavaró. Egyrészt hozzá lehet szokni, másrészt amikor igazán fontos dologról van szó, ott nagyon is pontosak, például ha egy egyetemi vizsgára gondolunk.

A másik fontos és mindennapos tapasztalatom, hogy Szarajevóban a tolerancia szinte kézzelfogható. Azt hiszem, az emberek minél többet szenvednek, annál kedvesebbek – és ez az itt élőkre nagyon igaz. A boszniai háború idején három és fél évig tartott Szarajevó ostroma, és akik túléltek, emberek maradtak. Ez a mai világban nagyon nagy szó.

A város huszadik századi történetét véres keretbe foglalja az első világháború nyitányát jelentő merénylet és a Jugoszlávia szétesésével együtt járó öldöklés.

Valóban, Szarajevó történetének ez talán a két legismertebb momentuma. Itt került sor az első világháború kirobbanásához vezető incidensre: 1914. június 28-án Gavrilo Princip szerb nacionalista meggyilkolta Ferenc Ferdinánd trónörökösét és feleségét, Chotek Zsófiát. Bár a város a huszadik század második felében óriási fejlődésen ment keresztül, aminek betetőzése az

itt megrendezett téli olimpia volt 1984-ben, alig néhány évvel később igazi földi pokollá változott lakói számára. 1992. április 5-én a béketüntetésre sortűzet adtak le szerb orvlövészek, másnap a boszniai szerb hadsereg körülfárta Szarajevót, amivel megkezdődött annak 1996. február végéig tartó ostroma. Ez idő alatt körülbelül 12 ezer ember halt meg, és további 50 ezer volt a sebesültek száma. A város népessége ezt követően drámaian átalakult. Ma nagyjából háromszázezren élnek itt, akiknek a túlnyomó többsége bosnyák, a szerbek és a horvátok együtt a negyedét teszik ki a lakosságnak.

Ha a történelemben messzebbre tekintünk vissza, azért akadnak annak szebb lapjai is.

A mai Szarajevó vidékének története a kőkorszakkal indul, amikor az úgynevezett butmiri kultúra virágzott a területen. A környéken számos illír település is volt. Az illírek és a rómaiak közti harcok Kr. e. 229-ben kezdődtek az első római-illír háborúval, de Róma csak Kr. u. 9-re szállta meg az egész régiót.

A szlávok a 7. században érkeztek Boszniába, de korai történetükről nem sokat tudni. Valószínű, hogy a Szarajevói-völgybe is beköltöztek, ahol az illír jelenlétet váltották fel. Biborbanszületett Konstantin *A birodalom kormányzásáról* című munkája a szerbek lakta Katera városról tesz említést, amelyet Szarajevótól dél-keletre tártak fel.

Szarajevó alapítása az 1450-es évekre tehető, tehát még azelőttre, hogy az oszmánok teljesen meghódították volna Boszniát. Helyén addig egy apró, Brodac nevű falu feküdt, ahol Isa Isaković bég építtetett várost, annak minden szükséges intézményével együtt: bazárral, törökfürdővel, hannal (kereskedők szálláshelyével) és kormányzói palotával együtt. Szarajevó ez utóbbiról – saray – kaphatta nevét. Az első mecset II. Mehmed szultán tiszteletére a Császár-dzsámi (Carova džamija) nevet kapta. Szarajevó virágzása a 16. századra tehető, amikor Husrev bég felépíttette a mai óváros nagy részét, az ő nevét viselő dzsámissal és könyvtárral egyetemben.

Szarajevót eleinte szinte kizárólag a környék iszlám hitre áttért népessége lakta. Hamarosan azonban ortodox keresztények jöttek, és egy raguzai katolikus kereskedőkből álló kolónia is ki-

alakult. A Spanyolországból elűzött szefárd zsidók a 16. század elején érkeztek, amivel Szarajevó négy vallás városává vált, és joggal nevezhető Európa Jeruzsálemének.

Mindeközben infrastrukturálisan is fejlődött: kereskedelmi utak metszéspontjában fekvő elhelyezkedése és ennek megfelelően kiépített infrastruktúrája, kulturális intézményei, víz- és csatornahálózata Európa egyik legfejlettebb településévé tették. 1660-ra mintegy 80 ezer lakosa volt, és ezzel Isztambul után a Balkán-félsziget második legnépesebb városává lépett elő.

1697-ben Savoyai Jenő kifosztotta, majd felgyújtatta Szarajevót. A megsemmisült várost ugyan újjáépítették, de régi fényét már csak az Oszmán Birodalom egyre fokozódó hanyatlása miatt sem szerezhetette vissza. 1807-ben egy szerb csapat akarta elfoglalni,

de mielőtt odaért volna, leszámoltak velük. Bosznia fővárosává csak Kara Mahmud tette, miután az 1831-32-es felkelést leverte; addig a boszniai válik Travnikban laktak. 1878-ban lázadás tört ki; a lázadók a válit elűzték és Hadszi Loját tették urukká. Ugyanezen év augusztus 19-én osztrák-magyar hadak jelentek meg falai alatt, és elkeseredett küzdelem után elfoglalták.

Az osztrák-magyar korban kiteljesedett az iparosítás, az iskolák elterjedésével visszaszorult az analfabetizmus, a cirill írást visszaszorította a latin, a felsőoktatási intézmények megjelenésével és a sajtó bővülésével pedig a kulturális és az irodalmi élet kapott friss lendületet.

A Habsburg Monarchia építészei és mérnökei számára presztízsfeladat volt az újonnan szerzett tartomány fővárosának modernizálása. A belvárost sújtó tűzvész után a negyed eredeti házainak oszmán stílusa az újonnan emelt épületek középeurópai építészeti jegyeivel, köztük a szecesszióval és a sajátságosan orientális hatású moreszkóval keveredett.

Szarajevó lakossága 1910-ben 52 ezer főt számlált.

Mi az, ami ebből a mozgalmas történelemből épített örökségeként megmaradt, és ma is méltó a turisták figyelmére?

A Vijećnica néven ismert városháza Szarajevó emblematikus épülete. Tervezője a cseh Karel Pařík volt, építési munkálatai

1892-ben kezdődtek és 1894-re fejeződtek be. Az osztrák-magyar korszak legnagyobb és legreprezentatívabb emléke a városban, amely 1949-ig a helyhatóság székhelye volt, majd nemzeti és egyetemi könyvtárként szolgált.

1992. augusztus 25-én a szerb erők ágyútűzrel zúdítottak az épületekre, ami a könyvtár teljes pusztulását okozta. A korábban másfélmillió könyvvel teli épület több mint 100 ezer kötetet, beleértve több száz értékes kéziratot és ősnymtatványt. Az intézmény munkatársai és más civilek életük kockáztatásával próbálták menteni a menthetőt, közülük legalább egy ember a mesterlövészek áldozatává vált. Az épület teljes felújítása több évtizedig tartott, átadására csak 2024-ben került sor.

A városháza szomszédságában fekszik a Baščaršija, ami tulajdonképpen Szarajevó történelmi és kulturális központja. Kiépítésére a török hódoltság idején, a 16. században került sor. Neve

a török nyelvből ered: a *baş* vagy török írás szerint *baş* jelentése *központi*, a *çarşıja* vagy *çarşı* jelentése pedig *piac*. A városrészigirbegurba utcácskái tele vannak a legkülönfélébb műhelyekkel és üzletekkel. Az egyikben az ötvösök, a másikban a fazekasok, a harmadikban a vasművesek tömörülnek és így tovább, mestersegek szerint. Kiemelkedő látványossága a Sebilj nevű kútház, amelynek vizéből ha iszik a látogató, visszatér a városba.

A Bezistan is piactér, csak éppen fedett. A téglalap alakú, közel 110 méter hosszú épület ma is kereskedelmi célokat szolgál, kis üzlethelyiségeiben minden kapható, ami a boszniai kézművesek ügyességét dicséri. A 16. század közepén dubrovnikai mesterek építették, akik nem véletlenül helyezték járószintjét valamivel a környező utcáké alá: ezzel érték el, hogy néhány fokkal alacsonyabb hőmérséklet uralkodjon benne, ami sokat számított az ott tárolt élelmiszerek eltarthatósága szempontjából.

Szarajevó azzal is büszkélkedhet, hogy pár száz méteres távolságon belül négy vallás templomaival találkozhatunk belvárosában.

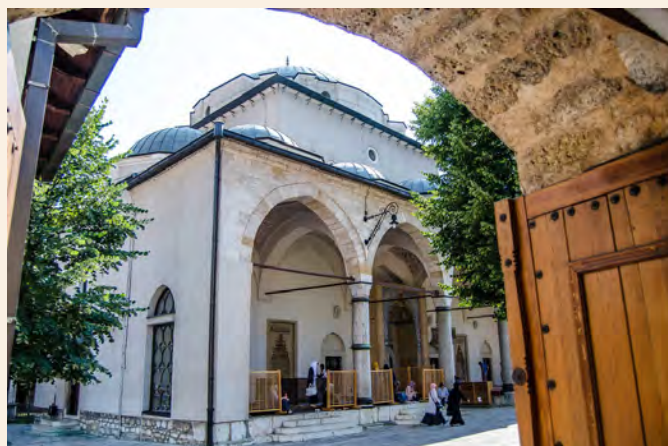
A Szent Szív-székesegyház nemcsak Szarajevó, hanem egész Bosznia-Hercegovina legnagyobb katolikus temploma. Neogótikus stílusban épült, romantikus elemekkel, Tervezője Josip Vancaš volt, aki a franciaországi Dijon Miasszonyunk-templomát tekintette mintának. Az építkezés 1884 augusztusától 1887 novemberéig tartott, a katedrális felszentelésére 1889-ben került sor. A templom hossza 42 méter, szélessége 21 méter, harangtornyai 43 méter magasba nyúlnak. A főhomlokzatot nyolcszögletű

rózsablak és a Szent Szív ábrázolása díszíti. Az épület Szarajevó ostroma alatt súlyosan megsérült, de nem semmisült meg teljesen, a károkat azóta helyreállították. A katedrális márványból készült főoltára, orgonája és a mennyezetfreskói is figyelmet érdemelnek.

Szarajevó szerb ortodox katedrálisát az Istenszülő születésének tiszteletére szentelték, és az egyik legnagyobb az egész Balkánon. Építésetileg háromosztatú bazilika kereszthajóval és öt kupolával. A barokk stílusú harangtorony a bejárat fölött emelkedik. Különlegesen gazdag a falak festése: alakok, jelenetek és díszítőmotívumok egyaránt helyet kaptak a templombelsőben. Az építési költségek legnagyobb részét helyi szerb kereskedők állták, de a szultán és a szerb uralkodó is adományozott kisebb összegeket. II. Sándor orosz cári mesterembereket küldött, akik az ikonosztáz építésében vettek részt. A templom felszentelése nem ment simán: első alkalommal a muszlim tiltakozás nyomán kialakult incidens miatt maradt el, egy évvel később pedig csak katonai erők biztosítása mellett lehetett békességben megtartani.

A Gazi Husrev bég dzsámi Szarajevó központi mecsete, az egész Balkán egyik legszebb oszmán építménye. 1530 körül épült, de nem önmagában: iskola, fürdő és piactér is tartozott a komplexumhoz. Alkotójának nevét nem ismerjük, de egyes vélemények szerint elképzelhető, hogy a nagy Szinán munkája, aki több

szultán alatt volt az egész birodalom főépítésze. Ez volt az első mecset a világon, ahová bevezették az elektromos áramot, 1898-ban. Stílusa a klasszikus oszmán építészet korai időszakát reprezentálja. A külsőt a főkupola uralja, a mecset oldalához egyszerű, mégis monumentális minaret csatlakozik. A belső díszítés egyszerre mértéktartó és pompás. A Szarajevó ostromát követő újjáépítés során eltávolították az osztrák-magyar időkben a falakra került díszítés maradványait, és egy helyi művésszel tervezették újra a kalligrafikus elemeket.

Manapság egyetlen működő zsinagógát találunk a városban, a Miljacka folyó déli partján. 1902-ben emelték az askenázi közösség számára. Mór stílusban épült, ami a korban kedvelt volt Monarchia-szerte. Tervezője ugyanaz a Karel Pařík volt, akinek a városháza monumentális tömbje köszönhető. Belső díszítése szemképrázatos gazdag. Az imaházat a 2000-es években újíttották fel. Bejáratánál kőből készült menóra emlékezik zsidóság négyszáz éves bosznia-hercegovinai jelenlétére.

A turista nemcsak az épített örökségre, hanem a gasztronómiai kultúrára is joggal kíváncsi Szarajevóban.

A balkáni konyháról általában elmondható, hogy különleges élményt kínál az utazónak. A csevap jól ismert a térségben mindenhol, szarajevói változata darált marhahúsból, sóval és borsal ízesítve készül, időnként birkahússal vegyítve. Az elkészítést követően 48 órán át hűtőszekrényben érlelik, és csak ezután grillezik, majd egy kör alakú, somun nevű kenyérben tálalják nyers hagymával bőven körítve.

A begova čorba a bosnyák csirkeleves, amelyet hagyományosan meleg előételként szolgálnak fel. A fő összetevők a csirke és az okra, ami a mályvafélék családjaiba tartozó zárwatermő növény, ehető zöld magtokkal. Ezeken kívül a leves különféle gyökérzöltségeket is tartalmaz, tejföllel és tojással sűrítve kínálják. Jellemzően ünnepi alkalmakkor kerül az asztalra.

A burek különféle sós töltelékkel töltött tésztaféle. Török eredete ellenére ez az étel a bosnyák nemzeti konyha büszkesége. Bár a legtöbb helybéli állítja, hogy csak a marhahúst tartalmazó burek nevezhető bureknek, ugyanezt az ételt más töltelékkel is készítik, ilyen változat a túrós, a spenótos és a burgonyás. A bureket csigaszerű formába hengerelve sütik, az étektermek gyak-

ran pite formájában készítik el. A helyiek úgy tartják, ha egy nő képes jó bureket készíteni, bizonyosan jó feleség válik belőle.

A bosnyákok egyik kedvenc édessége a kataifi. A desszert kataifi tésztát és gazdag diótöltelékkel tartalmaz, amely általában apróra vágott dióból áll. A kataifi általában réteges, a diótöltelék a vajjal bevont kataifi szálak két rétege közé kerül. Sütés után a desszertet sűrű citromízű szirupba mártják, amelyet időnként fahéjjal vagy szegfűszeggel tovább ízesítenek.

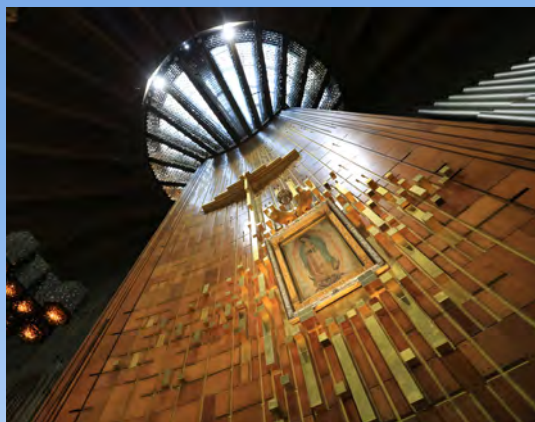
A finom ételek felsorolását szinte a végtelenségig folytathatnánk, de biztos állíthatom, sokkal jobb kipróbálni őket, mint beszélni róluk!

Ha valaki kedvet kapott egy szarajevói városlátogatáshoz, hogyan érdemes megtervezni azt?

Időjárási szempontból a tavasz és az ősz nevezhető ideálisnak, nyáron túl nagy a meleg és túl sok már a turista. Ha valaki kedveli a havas sportokat, érdemes télen is eljönnie: kiváló sípályák találhatók a város közvetlen közelében. Legalább három-négy nappal számoljunk, mert a város rengeteg látnivalót kínál, a korábban említett nevezetességek mellett számos kisebb-nagyobb múzeum is figyelmet érdemel. A közbiztonság tekintetében nincsenek gondok, egyedül talán a zsebtolvajok okozhatnak kellemetlenséget a barangolásba belefeledkező turistának.

Szarajevóban egyébként magyar egyesület is működik, amelynek létrejötté a háborús időkre nyúlik vissza: a kilencvenes évek elején azért jött létre, hogy összefogja, bátorítsa és segítse a városban élő magyarokat, akik közül a legtöbben a Jugoszláv időkben kerültek ide. Ma körülbelül nyolcvan taggal működik, hogy a magyar nyelv és kultúra kicsiny szigetként végezze misszióját.

KONCZ ATTILA

Zarándoklat a Gaudalupei Szűzanyához

BESZÉLGETÉS **MAKLÁRY ÁKOS** BUDAI PARÓKUSSAL

Mit gondolsz általában a zarándoklásról? Mennyiben tartozik hozzá a keresztény ember életéhez és vallásgyakorlatához?

A Krisztusban hívő emberek számára a zarándoklás kezdetektől fogva a hit megélésének nehéz, de szép eszköze. A keresztény ember úton lévő ember (homo viator), van célja, földi élete maga egy zarándoklat. Emberi életünk egyik alapvető tapasztalata, hogy szüntelenül úton vagyunk. Az egyház életében is mindig fontos szerepe volt a zarándoklatnak, de idővel máshová kerültek a hangsúlyok. Sokáig a bűnbocsánatot követő megtisztulás eszköze volt, mint egyfajta vezeklési gyakorlat. Később az Istennel megélt kapcsolat elmélyítését szolgálta, vagy az Istennel történő találkozás vágya ösztönözte. Aki zarándokol, látszólag utazik, valójában belső útra indul és Istennel él, emiatt nekünk, mai keresztényeknek is fontos, hogy mindannyian zarándokoljunk időnként.

Milyen alkalomból került sor mexikói zarándoklatodra, és miért éppen Guadalupe lett a célpont? Mit szóltak hozzá családtagjaid és barátaid?

2023-ban adtam hálát 25 éves papi szolgálatomért, feleségemmel ekkor ünnepeltük házasságunk ezüstjubiläumát is. Nagyon régóta terveztük, hogy egyszer eljussunk a világ legnagyobb és leglátogatottabb kegyhelyére. Váratlanul ért bennünket, hogy a Via Sacra Zarándok Utazási Iroda éppen 2023 őszére hirdette meg az első guadalupai zarándoklatát. Nem volt kérdés számunkra, hogy ez nekünk is szól, hamar felvettük a kapcsolatot az iroda vezetőjével, Budai Andrással, aki a görögkatolikusok között is jól ismert, hiszen sokunkat elvitt már fontos kegyhelyekre, így jutottam el vele én is Częstochowába, Lourdes-ba, illetve a Szentföldre.

Hogyan készültetek fel a nagy utazásra?

A készülletnek van belső és külső színtere. A lélekben él egy hálaadás, hogy el tudok menni az útra, amit sok embernek köszönhetek. A természetes kíváncsiságon túl az imádságban vannak köszönetek és kérések is. Ilyenkor sokakat viszel a szívedben magaddal, sokak kérését és gondját csomagolod össze belül. Szükséges még az elhatározás, hogy az úttal együttjáró megpróbáltatásokat és lemondásokat türelemmel fogom viselni, és megcímmezve felajánlom azokat. A zarándoklat nem luxusutazás, és jó, ha nem a kényelemről szól. Alkalmazkodni kell egymáshoz, tűrni és nélkülözni, amire fel kell készülni mindenkinek. A külső készüllet része volt az is, hogy kerestünk és hívtunk zarándoktársakat. Így a parókiai közösségből együtt utaztunk egy kedves házaspárral, akiknek a jelenléte megerősítő volt számunkra. A zarándoklat előtt olvasni és tájékozódni, ha tetszik ráhangolódni Mexikóra nagyon fontos volt, hiszen az Óperencián túl egészen más a világ.

Ha messzi országba érkezik az utazó, kultúrsokkot élhet át. Volt ilyen Mexikóban?

A kulturális sokk jó kifejezés erre, mert valóban minden más. A globalizált világ velejárója, hogy sok termék és üzlet ugyanolyan, mint itthon, de ez csak a felszínnek egy vékony szelete. A megszokott európai életérzés helyett valami egészen különleges közép-amerikai tapasztalat várt minket. Minden hasonló, mégis más. A tájak, a növényzet és az ember alkotta környezet is párhuzamba állítható az európaival, de nem azonos vele. Az építészeti stílusok szintén hasonlítanak az általunk megszokottakhoz, mégis eltérőek.

Milyen a helyiek mentalitása?

Őszintébbek, nyitottabbak és egyszerűbbek. Láttunk csillogást és nagy szegénységet is, ugyanakkor elbűvölő volt rácsodálkozni arra, hogy Mexikóváros hatalmas központi parkjában kora estétől spontán alakuló csoportokban szegények és gazdagok, idősök és fiatalok, ismerősök és ismeretlenek néha papucsban táncolnak. Csak úgy, a tánc és a zene öröméért. Nem érzik magukat feszélyezve, és az arcukat nézve bizony irigyeltük őket, mert boldognak tűntek, ahogy ilyenkor átadják magukat a zenének és a táncnak, mellőzve minden pózt és maszkot, sőt minden földi gondot.

Milyen benyomást szereztek a helyiek vallásosságáról? Melyek a különbségek?

Számukra a hit a mindennapi élet vezérfonala. A vallásosság nagyon jelen van a hétköznapiakban. A legkisebb üzletben is ott a feszület és a guadalupi kegykép, az autókon és a buszokon ugyanígy. Mindenhol találoztunk keresztény szimbólumokkal és képekkel, a templom mindenütt nyitva van, és sűrűn látogatják azokat. A legkisebb helyen is élő templomokban voltunk, amelyeket rengeteg virággal és

színes textilekkel, kendőkkel díszítenek. Tarka sálak, leplek, hajgumik és csatok mint ajándékok rendszeres látvány a szentek lábainál. Az ott élők szeretik a templomaikat, látható gondoskodásuk. A szekularizált európai állapotokkal szem-

ben azt tapasztaltuk, hogy a kereszténység él és mindenütt jelen van. Az európai katolikus zarándokok számára olykor megdöbbentő a szenvedő, keresztre feszített vagy a keresztről levett Krisztus faragott szobrainak látványa. Aprólékos, végtelenül részletes kidolgozásuk szinte valósá teszik őket, mintha a *Passió* című film kelne életre. A szobrokon rendszerint „paróka” van és nagyon gyakori a gyermek Jézus és a kislány Istenszülő ábrázolása. Minden templomban egy tűzben égő alak szobra alatt gyűjtenek adományokat a purgatóriumban szenvedő lelkekért végzett szentmisékre. Többször találoztunk a hatalmas faragott oltárokon Árpád-házi Szent Erzsébet ábrázolásával.

A kegyhelyen tett látogatás hogyan zajlott?

A zarándoklat elején és végén is hosszú időt töltöttünk el Guadalupeban. Kora reggeltől este nyolcig hétköznapi is minden órában van szentmise, ahol felemelő volt jelen lenni. Csöndben és méltósággal viselkedik mindenki, pedig hatalmas sokaságról van szó. Senki sem volt hangos, tiszteletlen, nem láttunk dohányzó vagy „bazáros” embereket. Csak ülni és nézni a sok zarándokot, már önmagában felért egy lelki gyakorlat. A kegyhely nagy te-

rületen fekszik, bejárni és megismerni minden részletet sok időt vesz igénybe, de van mód csöndben is lenni. Nagyon kreatív megoldás az új bazilikában az, ahogyan a kegyképhez a mozgó járdán közel lehet jutni, ezzel az egyszerű megoldással elkerülük a tumultust, a kellemetlenségeket.

Melyek voltak az út további fontos állomásai és látnivalói? Vallási, történelmi és természeti értelemben egyaránt kérdezem.

Mexikóvárosba érkeztünk, ami egy végtelen nagynak tűnő város. A kereszténység felvétele előtti és utáni emlékei magukkal ragadják az utazót. A város katedrálisa és más templomai barokk stílusúak, de máshogyan, mint az európaiak, csak itt terjedt el például a csavaros díszítés, az úgynevezett churriguereszk stílus. Az Antropológiai Múzeumban mindenki képet kap a mexikói és latin-amerikai történelemről. Meglátogattuk Teotihuacan romvárosát, ami az azték birodalom fővárosa volt, és a mai napig sok titkot őriz. Olyan gyönyörű városokat látogattunk meg, mint Cuernavaca, Taxco és Puebla. Taxco különösen is lenyűgöző volt számunkra, nemcsak a fekvése és ezüsbányáiból származó gazdagsága, hanem a főtér vidám és életteli hangulata miatt, ami a templomból áradt. Láttuk a füstölő Popocatepetl vulkánt, elzarándokoltunk Szent Mihály kegyhelyére és újra Guadalupéba, ahol már mindenki otthon érezte magát.

Mi tette rátok a legmélyebb benyomást?

Nekem a mexikóiak hite volt a legnagyobb kincs. Azért lehetett ez, mert érezhető rajtuk, hogy a Krisztus-hit számukra nem a spanyol hódítók importcikke, végképp nem erőszakos térítés eredménye, ahogyan előtte gondoltam és általában gondoljuk. Óslakos idegenvezetőnkől megtudtuk, hogy éppen a guadalupai csoda volt az, amit az indiánok személyes meghívásként éltek meg. Számukra megkérdőjelezhetetlen tény, hogy őseikhez Is-

ten elküldte az Istenszülő Szűz Máriát és egy indián férfit, Juan Diegót keresztül hívta meg őket, így lettek keresztények. Ennek a felismerése értette meg velünk, hogy miért olyan természetes Mexikóban a kereszténység, hogy mennyire magukénak érzik Krisztust, éppen Édesanyján keresztül. Nem véletlen az sem, hogy az egész amerikai kontinensnek kegyhelye Guadalupe, a templomban Észak- és Dél-Amerika minden nemzetének lobogója ott van. Sok amerikai országból érkező csoporttal találkozunk. Olyan ez, mint a mi régióknak Máriapócs, csak Guadalupe egy egész kontinenst vonz magához.

Késő ősszel zarándokoltunk, ami náluk szép tavaszas időjárást jelent. Számukra november a halottak hónapja, ilyenkor kinevelik a halált, aminek jeleként vicces-színes koponyákat és csontvázakat láttunk mindenütt. Voltak a csoportból többen is, akik kicsit megbotránykoztak ezen, nem értették, hogy a mexikóiak Krisztus feltámadásával a halál legyőzésének így tudnak örülni. Vasárnaponként megfőzik az elhunyt családtag kedvenc ételét, kimennek a temetőbe, és ott vidáman beszélgetve-emlékezve elfogyasztják azt.

Milyen lélekkel zarándokoljunk, hogy az élmény a legteljesebb legyen?

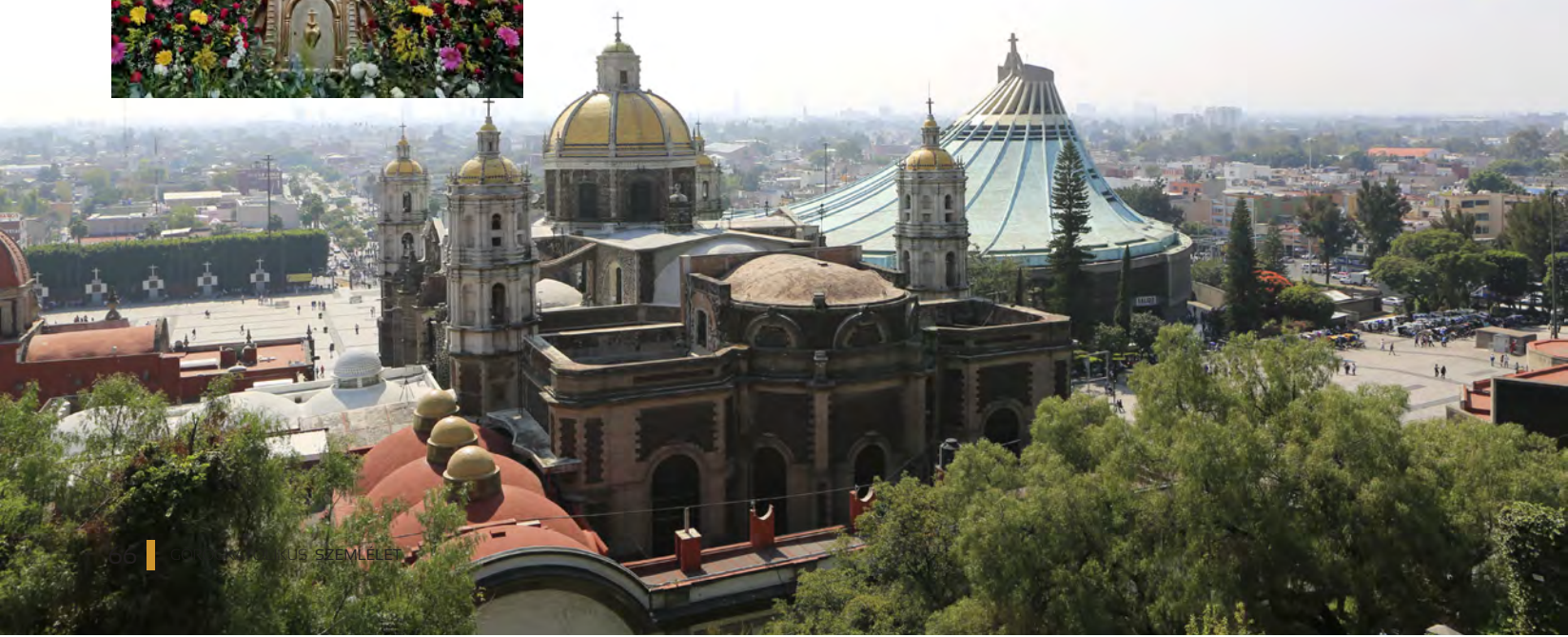
Azt hiszem, hogy jó céllal kell elindulni. Istennek és magamnak megfogalmazni azt, hogy mire vágyom, mit szeretnék elérni és megélni az út során, illetve a hazaérkezéskor. Attól más ez az utazás, hogy lelki síkon is történik. Figyelni kell a belső történésekre, hangokra és jelekre, ahogyan a zarándok szeme figyel a szépre, legyen az a természetben Istentől teremtett vagy ember által alkotott szépség. A zarándok szivacs, aki beszívja a jót, mint a friss levegőt és engedi hatni magában. A zarándok Isten jelenlétében utazik, a belső együttlétre figyel és imádkozik. Ilyenkor más az imádságunk is, mert kötetlenebb és szabadabb.

Mennyire sikerült megismerkedni a mexikói gasztronómiával, ételekkel és italokkal? Mit próbáltatok ki, és mi ízlett?

Beleláthattunk a mexikóiak életébe, ezen belül a gasztronómiába is. Különös látványt jelentettek az utcai árusok zsákjai, akik sült-pörkölt, fűszerezett tücsköt és bogarat árultak, ahogyan itt-hon a pirított napraforgót vagy tökmagot. A bátrak megkóstolták, bevallom nekem nem ment a próba sem. Belekortyoltunk az agávéból készült tequilába, a mezcalba és a pulquéba is, amelyek érdekes ízű italok, de szerintem a magyar gyümölcspálinkák közelében sincsenek, a kukorica alapú söreik és gyümölcsitalaik azonban finomak. Izgalmas az ételek erős és sokszor csípős fűszerezése, a sok hagyma és bab. Sok helyen a szabadtéri, közös étkezés a jellemző, ahol nem nagy összegért ismerősök és idegenek egy sátorban étkeznek, mert náluk ez valóban közösségi esemény.

A mostani útból kiindulva miért érdemes zárandokolni, mit ad hozzá az emberhez, illetve hogyan lehetne összegezni mexikói tapasztalataitokat?

Ez a zárandoklat nagyon megerősíti a hívő embert. Egészen élő és mondhatni friss az ott élők Krisztus-hite, ami felrázza a zárandokot. A sok szín és ének, a nekünk mindig mosolygónak tűnő indián arcok mintha a hit belső örömét és nyugalmat sugároznák. Ez a zárandokút talán nem annyira a magányról és az elvonulásról szól, sokkal inkább az isteni szépség meglátásáról, az emberi találkozásokról és az Istenszülő Szűz Mária közelségéről.

Az első komolyabb megrendelést 1929-ben Zaymus Gyula budapesti plébánostól kapta. Mivel néhány évvel korábban az ifjú művész a pap gondjaira bízott Árpád-házi Boldog Margit tiszteletére szentelt kápolna kifestésén dolgozott, nem kell csodálkoznunk, hogy a plébános néhány év múlva az Árpád-házi szent legendáit feldolgozó, *Egetjáró királyleány* (Budapest, 1930) című könyve illusztrálására is őt kérte meg. A kötetben harmincnál több, különböző méretű rajz található, többségüket a művész szignálta.

A korszak ismert pap írója volt Schmiedt (Szíves) Béla (Mérk, 1901 – Hatvan, 1971), aki 1928 és 1935 között Nyírmadán szolgált, ahol az újonnan alapított plébánia első lelképásztora volt; majd a szomszédos Pusztadobosra került, ahonnan már nem is helyezték más helyre, bár a második világháború után egy évig a szatmári püspök irodaigazgatója volt.

Schmiedt *Isten atlétái* című, 1931-ben megjelent könyve számára Petrasovszky huszonnégy különféle formájú rajzot készített, és a borítót is ő tervezte. Schmiedt másik könyve két évvel később ugyancsak a szerző magánkiadásában jelent meg Budapesten, *Lelket az életbe* címmel. Ebben a műben alig egy tucat illusztráció szerepel, néhány már előfordult az előző kötetben is. Petrasovszky ezek többségét szignálta, az egyiken 1932-es évszám olvasható.

1. kép

TERDIK SZILVESZTER

MTA-SZAGKHF LENDÜLET GÖRÖGKATOLIKUS ÖRÖKSÉG KUTATÓCSOPORT

Petrasovszky Manó könyvillusztrációiról

2022-ben jelent meg Petrasovszky Manó görögkatolikus festőművészkünk munkásságát feldolgozó könyvem, amelyben külön fejezetet szenteltem a két évtizeden keresztül (1929 és 1947 között), különböző médiumokban (valóságos újságok és könyvek) rendszeresen megjelenő illusztrációinak. A finom tusrajzai nyomán készült nyomtatott illusztrációkat nézve egyértelműen érződik, hogy Petrasovszky ebben a műfajban nagy biztonsággal, mondhatni otthonosan mozgott.

Matits Ferenc művészettörténész hívta fel a figyelmemet arra – amiért itt szeretném hálámat kifejezni –, hogy Schmiedt Bélának van egy harmadik könyve is, amelyet szintén Petrasovszky Manó rajzaival illusztráltak. E munka címe: *A fehér torony hívei*. A Korda Rt. kiadásában, Budapesten jelent meg 1942-ben. (Ekkoriban egyébként ők újra kiadták Zaymus *Egetjáró királyleány* című munkáját is – ez volt a 3. kiadás –, amint fentebb láttuk, szintén Petrasovszky rajzaival.) A színes borító ebben az esetben is Petrasovszky rajza nyomán készült (1. kép). A könyvben ötvenkettő – különböző formájú és méretű – rajza szerepel, ezek egy részén olvasható a művész teljes, vagy különböző formában rövidített neve, illetve a készítés idejére utaló évszám (1941).

A mű alapvetően Schmiedt Bélának egy papi életútból – valószínűleg leginkább a sajátjából – merített történetfüzére, amelybe ügyesen beleszői a közösség, a szolgálati helyet jelentő falu minden napjait. A kötetben csak Nevetlenfalunak hívott település valójában a történeti Szatmár és Szabolcs vármegyék határán fekvő Pusztadobos, ahol a többség római katolikus volt, s ahol az író már egy évtizede élt. Plébániájukat 1841-ben alapította Hám János szatmári püspök.

Schmidt az egyik fejezetben tisztázza a klerikusok és a laikusok közötti különbséget. A pap személyét – ma már egészen avítottnak ható, de az akkori szemléletnek teljesen megfelelő módon – a közösség igazi előjárójaként, vezetőjeként írja le,

aki mind erkölcsi szempontból, mind a tudás területén mindenki felett áll a faluban. Ez a papi hatalom természetesen apostoli eredetű, ezért megkérdőjelezhetetlen. Petrasovszky nagyon szellemesen, a két kezében különböző kalapokat – papsapkát és világi főveget – tartó Krisztus alakjával nyitja az erről szóló fejezetet (2. kép).

A falu életét bemutató szövegekben több helyi történetet, az azokból származó konfliktusokat és ezek megoldását is megörökítette a szerző. Olvashatunk például egy, a falu határában álló őrgyalszoborról, amelyet a 19. század végén egy édesanya azért emeltetett, mert két kisgyermeké sértetlenül megmenekült egy megvadult lovak által húzott, elszabadult, száguldó szekértől. A 20. század közepére már rossz állapotú emlék felújítását a hívek a plébános ösztökélésre sem akarták támogatni, de nagy nehezen mégis rá tudta őket venni. Ehhez is kapcsolódik Petrasovszky képzeletbeli rajza erről a szoborról (3. kép).

A fiatal pap szomorúan tapasztalta, amikor a faluba került, hogy elődjei sírját senki sem gondozza. Az első plébános,

a nagykárolyi piarista paptanár, Takács István sírját is csak egy öreg bácsi tudta megmutatni az elvadult, elhanyagolt régi temetőben. Elhatározza hát, hogy tartós fakereszttel jelöli meg a templomépítő atya sírhelyét (4. kép). Schmiedt leírása szerint a falu közepén állt egy nagy tölgyfa, amelyet a millennium évében, 1896-ban ültettek. Ez alatt volt egy lóca, ahol legalább hét ember le tudott ülni. A férfiak itt minden fontos dolgot meg tudtak tárgyalni, ezért csak „parlamentnek” nevezték. A plébánia ablakához közel álló fa árnyékában bizony gyakran a falu papja is szóba került, s nem mindig a legemelkedettebb kontextusban. Az itt zajló élethez kapcsolódik két másik rajz (5–6. kép).

Komolyabb konfliktusa is támadt a plébánosnak a helyi közösséggel: három akácfa eladása körül olyan botrány kerekedett, hogy egészen a járásbíróságig kellett men-

ni. Ennek tanúságát mutatja Petrasovszky rajza, amelyen a jog, vagyis a szöveg szerint az ügyvédek által képviselt szörszálhasogatással szemben Assisi Szent Ferenc szereteten alapuló világszemléletét ajánlja a jogalkotók figyelmébe a szerző (7. kép).

Külön kiemeli azonban a közösség mély Mária-tiszteletét, amely minden évben a pócsi búcsújárásban éri el tetőtőpontját. Érdeemes ezt a szakaszt szó szerint is idéznünk, különösen így nyár elején, amikor valóban a nagybúcsú sora következik:

Nyáron a Nyírséget különlegesen meleg vallásos érzés önti el, amit a nyíri ember ezzel a mondattal juttat kifejezésre: »Menjünk Máriapócsra!« Mint látjuk, a pócsi Szűzanya hívei többes számot használnak, amikor egy pócsi zarándokútra gondolnak. Ennek a többes számban gondolkodásnak az a magyarázata, hogy a nyíri Madonna-tisztelet nagy tömegek hódolata és többezres zarándokseregek megnyilatkozása. Máriapócsra jobbra tömegekben zarándokolnak el a hívó lelkek.

Természetesen magános zarándok sem hiányzik a pócsi kegykép elől. Az esztendő minden napja elvezet valakit a könyvező Szűzanyához. Sokszor az ország legtávolabbi pontjairól is. A nyár azonban valósággal pócsi lázba ejti a nyírségi és felvidéki községek vallásos népét.

A júliusi, augusztusi, szeptemberi latin és görög szertartású Szűz Mária-ünnepek alkalmával valósággal megmozdul a nyíri föld: imádkozó és éneklő körmenetek hagyják el a falvakat, miközben felcsendül a pócsi processziók toborzója:

Máriát dicsérni, hívek, jöjjetek,
Mert ő fogja kérni Fiát értetek.
Üdvöz légy, Mária – mondja minden hív;
Áldott légy, Mária – mondja nyelv és szív.

Jellegzetes és érdekes kép a pócsi búcsújárás. Háttére rendszeren a nyírségi dombok szelíd magasodása. A képkeretet az összehajló akácfasorok adják. Ezeken az – utakat szegélyező – fasorokon belül mezítlábos embersereg lépeget. Tarkán és szaporán.

A processziót lobogók tartják össze. Fehérek. Pirosak. Zöldek. A zarándoksereg különböző korú csoportjainak megvan a maguk lobogója. Ez alatt gyülekeznek és annak az árnyékában menetelnek. Az ifjúságnak rendszeren két lobogó jut: külön egy a fiúknak és egy másik a lányoknak.

A zarándoksereg nagyobb része a meglelt korúak közül kerül ki. Sok férfi keresi fel a pócsi Szűzanyát. Bünbánati út ez, amelyen újra és újra megígérik, hogy nem káromkodnak többé, és hogy ezután jobbak lesznek. A processzió végén tipegnek az édesanyák, a hitvesek, a fájdalmas szívű asszonyok. Azért mennek lassan, mert két batyut cipelnek. Az egyiket senki sem látja, csak majd a pócsi Szűzanya. Ez a láthatatlan batyu a vérző, szenvedő anyai szív. Ez a piros batyu. De ezenkívül van még egy másik is. Ez nem piros, hanem poros. Ezt a hátukon cipelik. Fehér, házi-szöttek abroszban eleség van. Két-három napra való. Sokszor a fél családnak, mert alig marad valaki otthon házörzőnek.

A búcsújárók alázatos áhítattal vonulnak át az útba eső falvakon. Mindenütt megértésre találhatnak. Az emberek az utcára szaladnak. Megsüvegelik a poros

vándorokat, és meghúzzák tiszteletükre a harangokat. Együttérzésből. Nyíri rokon-szenvből.

Egyszer aztán véget ér a zarándokút. A nyíri homokdombok között felragyog a kegytemplom két hatalmas tornya. Aztán a többi is. A zarándok összeszedi magát. A hódolat felsorakozik. Rendbe, sorba. Formás alakulatba. Aztán meghajlanak a lobogók. A szemek könnyesek lesznek, mikor a kegytemplom küszöbén felharsan a köszöntő szó:

Téged jöttünk köszönteni,
Méltóztassál meghallgatni.
Oh, pócsi templom csillaga,
Üdvöz légy, szép Szűz Mária!

Így érkezik a Nyírség évről-évre a pócsi Szűzanya kegyoltára elé. Ez a látogatás olyan mély nyomokat hagy a lelkekben, mint valami pihenő a mennyország nagykapuja előtt. Békével telíti el a megzavart lelkeket. A bűnök sebhelyére a bocsánat írja kerül. A gyarlóság romjain erősfogadás épül. Aki Pócsról jön, az már nem az, mint aki Pócsra ment. A hazatérő lélek jobb és csendesebb. A Pócsról jövő ember nagy ígéret.

Ígéret a családnak: hogy ezután megváltozik és jobb lesz. Az apa gondosabb és dolgozabb. Józanabb és megértőbb. Szelídebb szavú és higgadtabb. Az anya is új lelket hoz haza. Új lelket, amely az anyák Anyjánál kapott új erőre. A Pócsról hazatérő anyák újabb lépést vállalnak a hősiesség kálváriahegyén felfelé. És a gyermekek? Azok is a szebb és tökéletesebb jövő ígéretével érkeznek haza. Azon fáradoznak, hogy megaranyozzák viselkedésükkel a szülők gondjait. Szorgalommal munkálkodnak valamennyien. Sürögnek, forognak. S mindenekelőtt imádságos kézzel élesztik önmagukban az ősi hit mécsesét, mert az örökkévalóságba vett hit fénye nélkül nem élet az élet.

Íme, így térnek vissza a nagy útról a pócsi zarándokok. De mielőtt eltűnnének, meg kell említeni még valamit. Szólnunk kell arról a nagy rámás képről, amelyet pócsi emlékképpen bevisznek a családi szentélybe. A Szűzanya nagy rámás képe ez.

Ez a kép minden hívő nyíri családban megtalálható. Ez a kép azt hirdeti, hogy a ház oltalmát az Istenanya vette át. Ő védi népét, hogy béke és nyugalom melegágya legyen minden kunyhó, amelyben helyet kapott a falon a kegykép másolata, és amelyekben ezt énekelgetik munka közben:

Máriapócsi templom, kegyelmek helye,
Itt tündöklök, itt ragyog az egek gyöngye.
Segíts, őrizz, oltalmaz, Istennek Anyja,
Mária, pócsi templom hajnalcsillaga...

A szöveget Petrasovszky két rajza kíséri: egyik a kegyképet, másik a templom előtti búcsúokat ábrázolja, a szöveg két fő hangsúlyához igazodva (8–9. kép). Érdekes, amit Schmiedt a Mária-képről ír: valóban, sokan emlékezhetünk még azokra

a falusi házakra, amelyekben a tiszta szoba hangsúlyos eleme volt az 1900 körül a baziliták által kiadott színes pócsi kép, aranyos vagy egyszerű fekete keretben.

Már a II. világháború után, 1946-ban rendelkeztek Petrasovszkytól rajzokat az Ékes virágszál című regényhez. Ezt a művet a máriapócsi baziliták felkérésére Tartally Ilona, a nagydobosi parókus felesége az 1696-os első pócsi könnyezés 250. évfordulójának tiszteletére írta. A könyvet öt egész oldalas illusztráció díszíti, amelyek közül az egyik maga a pócsi kegykép rajzváltozata, illetve további négy, kisebb formátumú rajz. Stílusukban ezeket vetítik előre a Schmiedt kötethez készült rajzok is.

Petrasovszky könyv- és újságillusztrációinak stílusa alapvetően emlékeztet a korszak egyházi könyvkiadásaiban alkotó más művészek munkáira, de az ő rajzai festőibb, gyakran részletesebb megoldásokat mutatnak. Az egyházi sajtó 1949 után bekövetkező visszaszorítása és marginalizálása azt eredményezte, hogy a művész munkássága utolsó negyedszázadában ilyen típusú megbízásokra már nem számíthatott, ezért is örömdetes, ha korábbi, mára elfeledett munkái újra felszínre kerülnek.

VÁNDOR ILKA BORBÁLA

Aki építészetében összeszövi a múltat a jövővel

Beszélgetés a Kossuth-díjas
Salamin Ferencel

2024. március 15-én Sulyok Tamás, Magyarország köztársasági elnöke Kossuth-díjat adományozott Salamin Ferencnek a hagyomány továbbélését szolgáló organikus-regionális építészet remekeit kiérlelő tervezőmunkája elismeréseként. Salamin Ferenc a nemzeti kegyhelyünk épített környezetét meghatározó, két jelentős épület: az Emmánuel Zarándokközpont és a Családvár alkotója.

Mit gondolsz a díjakról?

Jólesik, ha gondolnak rám. Természetesen nem ez motivál, csupán teszem a dolgom, és ha ezt elismerik, akkor nyilván jól esik.

Nem érzed azt, hogy a Kossuth-díj egyfajta felelősséggel is jár?

Egy nagy díj esetében már előfordulnak olyan kritikai hangok, hogy megérdemelte-e az illető vagy sem, de ezzel nem foglalkozom. Lehet nyomasztó, de ezt próbálom elhessegetni. Nem szabadna, hogy túlzottan befolyásoljon, hiszen, ha eddig tettem a dolgom, és ezt díjazták, akkor ez azt jelenti, hogy jól csináltam, tehát ugyanúgy kellene továbbra is csinálnom.

Viszont az nagyon jó benne, hogy a Tokaj környéki emberek – a legegyszerűbb közművestől kezdve a gazdálkodón át a polgármesterig – úgy gratuláltak, hogy érezni lehetett, büszkéek arra, hogy Hegyaljához kötődik a dolog. Mondtam is nekik, hogy ez nélkülük nem ment volna, és tekintsenek rá úgy, mint egy közös díjra.

És úgy is érzik egy kicsit, hogy „a mi fiunkat” díjazták, nem?

Valószínűleg, és ez a legszebb benne.

Miként jött az életedbe Tokaj-Hegyalja? Hiszen te budapesti vagy, itt nőttél fel, jártál iskolába...

Budán nőttem fel, de gyerekkoromban nagyon sokat kirándultunk országszerte, úgyhogy nem feltétlenül budapestinek, hanem elsősorban magyarnak érzem magam. Tokaj-Hegyaljához talán jobban is kötődöm, mint a fővárosához. És azt is tapasztalom, hogy vidéken sok szempontból máshogy gondolkodnak az emberek, sokkal rugalmasabbak és kedvesebbek egymáshoz.

Az 1980-as évektől sokat dolgoztam Makovecz Imre mestermel. Többek között tanítottunk a posztgraduális iskolánkban, amelyet fiatal építészek részére alapítottunk, és most már Makovecz Vándoriskolának hívnak. Együtt dolgoztunk a Kós Károly Egyesülésben és az Országépítő folyóiratban is.

Makovecz sokat épített Sárospatakon: művelődési házat, lakóházegyüttest, egy egész városrészt tervezett. Akkoriban Szerencsen volt egy fiatal, agilis tanácselnök, Magda Gábor, aki szintén meghívta. Beszélgettek a városképről, és javasolta neki, hogy a város szépítéséhez, rendezéséhez vegyen fel egy főépítést. Másnap Makovecz bejött az irodába, és azt mondta: „Fiacskám, holnaptól te leszel Szerencs főépítésze.”

Akkor hány éves voltál? Tudtad, hogy mit csinál egy főépítész?

Ez 1987-ben történt, 29 éves voltam, és nem tudtam semmit.

Meghallgattam egy riportot, amelyben arról beszélsz, hogy mit csinál egy főépítész. Ott elmeséled, hogy ez nem hatósági feladat, a főépítész ugyanis nem büntet, nem bírál, hanem elsősorban együtt gondolkodik a városvezetéssel. Elmondad azt is, hogy ez neked amolyan másodállás szerepet tölt be az életedben. A tervezés és a főépítési munka mellett sok területen mozogsz egyszerre, ezek időben egyszerre vannak jelen vagy egymás után? Milyen arányban osztod meg az idődet a feladataid között, ha éppen tervezel, tanítasz vagy előadásra készülsz?

Egyszerre vannak jelen. A legfontosabb számomra, hogy épületeket tervezek. A második legfontosabb, hogy több mint 35 éve főépítésként dolgozom, elsősorban Szerencsen és Zebegényben. Van még emellett néhány település, Monok és Szegilong, ahol néha tanácsot kérnek.

Az építész a fejében hordja az irodáját, akár éjjel is tud házat tervezni. Nem kell hozzá még papír se, mert fejben kitalál valamit, és utána már könnyű lerajzolni. Ezt nem lehet félrerakni.

És ott van még az Építőművészeti Tagozat a Magyar Művészeti Akadémián, valamint más egyéb dolgok, amiket idővel majd le kell adnom, de jelenleg még egyformán fontos mindegyik.

Tokaj-Hegyaljához miként kötödsz több, mint harminc éve? Van ott házad?

Sajnos nincs. Többször fölmerült régen, még az is, hogy oda-költözünk, de aztán nem jött össze. Igazából nem voltam ügyes ebben, vagy nem értem rá, és úgy jártam vele, mint a cipész a lyukas cipőjével.

Mi áll hozzád közelebb: a felújítás vagy az új építés? Mert az az érzésem, ahogy a múltból, a történelemtől és az emberi történetekről beszélsz, hogy neked ez nagyon fontos.

Hamvas Béla egy írásában úgy fogalmaz, hogy az a misztikus, aki a látható mögött felfedezi a nem láthatót. És ez nagyon illik arra a fajta építészetre és hozzáállásra, amit én is szeretek. Meglátni, megkeresni, felfedezni azt, amit az ember nem lát, és ami a látható dolgok mögött van.

Tokaj-Hegyalján minden házban, ahol az ember leveri a vakolatot, előjön a régi ház története több száz évre visszamenőleg, akár egész a reneszánsz kőfaragványokig. A több száz éves kőtámfalak a hegyen nem csak egyszerűen falak, hanem az emberek sok száz éven keresztül munkájának a tanújelei.

Sok mindent lehet fölfedezni egy telekben, egy régi házban, egy utcában, egy településben vagy egy hegyoldalban, amit az ember első pillantásra nem feltétlenül vesz észre. És az az izgalmas benne, hogy miként lehet a mögöttük rejlő történetet beleépíteni a házba. Ehhez nem kell feltétlenül régi háznak lennie, bár én nagyon szeretem megmenteni a régi épületeket.

Ha lebontunk valamit, akkor az olyan, mintha azokat az embereket is kidobnánk, akik építették. Ezért én megpróbálom megtartani, megtalálni benne az értéket, és beépíteni az újba.

ÉLETRAJZI ADATOK

Budapesten született, 1958. február 18-án. Nős, négy gyermek édesapja.

Tanulmányok

1977–1985: Budapesti Műszaki Egyetem, Építész-mérnöki Kar

Munkahelyek

1987–: főépítész, Szerencs
1990–: AXIS Építésziroda, tag (alapító Nagy Tamással és Vincze Lászlóval)
1993–2013, 2023–: főépítész, Zebegény

Egyéb szakmai tevékenység (oktatás, előadások)

1989–2004: Kós Károly Egyesülés, Vándoriskola titkára

Művészeti szervezeti tagságok

1990–: Kós Károly Egyesülés
2015–: Tokaj-Hegyaljai Világörökségi Tervtanács, tag
2013–: Országos Főépítész Kollégium, elnök

2019–: Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja
2020–: Magyar Művészeti Akadémia Építőművészeti Tagozat vezetője

Jelentősebb munkái

Népház, Szerencs
Általános iskola, Szerencs
Patricius Borház, Bodrogkisfalud
Zarándokház, Olaszliszka
Közösségi borászati üzemek, Tállya, Herceghút, Bodrogkisfalud
Búzaszem általános iskola, Göd
Emmánuel Zarándokközpont, Máriapócs
Családvár Zarándokház, Máriapócs
Lakóépületek ápoló-gondozó otthon kitagolásához, Szakoly (Erhardt Gáborral)
Óvoda bővítése, Kisvárd
Csodák Tornya, Máriapócs (Salamon Pállal)

Az új házaknál is szeretem kombinálni a régies elemeket az újakkal. Ha nem lehet könnyen eldönteni, hogy mikor épült egy ház, akkor számomra az dicséret, mert szeretem az időzónáknak ezt a fajta összekapcsolódását. Egyszerre lehet valami régi és új is.

Nem szeretem, amikor azt sugallják, hogy az új ház csak betonkocka lehet, a régi meg csak cseréptető és vakolt. Ez a fajta gondolkodás számomra azt közvetíti, hogy az élet csak akkor élvezhető, ha valamin látszik, hogy vadonatúj és naprakész. És az ilyen gondolkodás szerint épített épületek pár évente kimennek a divatból.

Elég csak végignézni az elmúlt harminc év családi házas építkezéseit: a tűzépbarokktól elkezdve a mediterrán, a minimál és a fekete-fehér ravatalozó házon keresztül végül minden kimegy a divatból. És az, aki iszonyatosan fontosnak érezte, hogy olyan háza legyen, ami abban az adott évben divat volt, pár év múlva ránéz a házára, és cikinek érzi, hogy abban lakik.

Összességében tehát olyan időtálló dolgokat szeretek tervezni, amelyekben benne van a történelem is. És ha nem lehet fölsmerni, hogy 2012-ben épült, akkor valószínűleg nem követi az adott év divatját, és akkor én ennek örülök.

Ez, ha jól gondolom, akkor nagyobb munka és nagyobb kihívás is.

Számomra inkább izgalmasabb.

Hogy állsz a szakrális épületekhez? A görögkatolikus egyháznak zarándokházat terveztél, de hozzád kötődnek a tarczali Terézia-kápolna felújítási munkái is.

Nem sok ilyen épület talált meg az évek során, talán azért, mert túl nagy feladatnak tartottam. A máriapócsi Családvárban van egy belső kápolna, ami nagyon jó helyen van az épületen belül, a homlokzaton is látható a főbejárat fölötti hangsúlyos helyen. A Terézia-kápolna egy barokk épület felújítása volt, amit nagyon szerettem. És terveztem templomot Debrecen-Tócoskertbe, ott végül egy másik valósult meg.

A templomépítéshez külön affinitás kell?

Inkább tapasztalat. Nagyobb belső erő és elmélyültség.

A családról nem nagyon szoktál beszélni, mesélsz róluk pár mondatban?

Az ükapám Svájcban érkezett az 1800-as évek közepén. Édesapám, Salamin Pál vízépítő mérnök volt. Édesanyám révén beszélgetései a család, ő női szabó volt. Heten vagyunk testvérek, a szüleimnek harminchárom unokája és nagyjából nyolcvan dédunokája van.

A feleségem településmérnök, több egyetemet elvégzett a gyerekek mellett, akikkel sokat volt otthon. Négy gyermekünk van,

a legnagyobb huszonnégy, a legkisebb tizennégy éves, három fiú és egy lány, akik a legkülönbözőbb élethelyzetekben vannak most. A legnagyobb most kezd dolgozni, van köztük egyetemista, egyetemet és gimnáziumot kezdő gyermekem. Úgyhogy ez most izgalmas időszak a családukban.

Van neked olyan hobbid, ami nem mindazzal kapcsolatos, amit napközben csinálsz?

2022-ben adtuk ki a *Tokaj – A borvidék építésze* című könyvet, Erhardt Gáborral közösen szerkesztve. A reprezentatív albumban nyolc tanulmány ismerteti a világörökségi védelmet élvező borvidék történetét, építészetét a településszerkezet sajátosságaitól a régió meghatározó épülettípusaiig. Ezt a munkát nagyon szerettem és hobbinak tekintem.

Épített világunk ugyanúgy a helyi kultúra része, mely a régió gyökereiből, anyagaiból, klímájából, a korábbi mesterek tudásából építkezett mindig. (részlet Salamin Ferenc előszavából)

Jó, de ennek még mindig a munkádhoz van köze.

Szeretek kirándulni. Ez lehet biciklitúra, evezés, kirándulás vagy síelés, a lényeg, hogy a családdal együtt lehessenek.

Miként emlékszel vissza a máriapócsi zarándokházak tervezési munkáira?

Életem egyik legszebb munkája volt a máriapócsi tervezés, minden nehézsége ellenére. Egy olyan inspiráló tervezési folyamatban vehettem részt, ahol folyamatosan új gondolatok merültek fel a házakkal kapcsolatban, köszönhetően az akkori építésügyi főelőadónak. Ez pedig arra készítetett mindenkit, így engem is, hogy ne ragadjunk bele az első gondolatba, hanem hogy egyre újabb és újabb dolgokon gondolkodjunk, hogy az épület minél jobb legyen, és minél jobban szolgálja azt a funkciót, amit eredetileg kitaláltak. Valaki ezt nem szereti, de én kifejezetten élveztem a folyamatos újragondolást.

A máriapócsi tervezés egy több éves brainstorming volt.

A zarándokházakba próbáltam beleszőni a kegytemplom és környezetének építészeti hangulatát. A cél az volt, hogy ne legyen

se túl modern, se túl régies, hanem valahol a kettő között: a régi-re is hasonlítson egy kicsit és új elemek is legyenek benne.

A tervtanácsban először az Emmánuel Zarándokközpont boltíveit elutasították azzal, hogy olyan, mintha régi lenne. Elmagyaráztam, hogy a kegytemplom és a rendház között is van egy ilyen boltíves átjáró, és azt szeretnénk egy kicsit továbbvinni. Ezt a koncepciót végül a helyi műemlékes kollégák megvédték, kicsit módosítottunk a terveken, amelyet azután a tervtanács is elfogadott.

Hogyan viszonyulnak egymáshoz napjainkban ezek az irányzatok Magyarországon?

Nem mindenki szereti a múltat összeszőni a jövővel egy épületen belül. Ezek különböző szemléletek, amivel nincs baj akkor, ha ezek a szemléletek egyforma lehetőséget kapnak, és a megrendelők tudnak választani közülük. Ha viszont egyeduralkodó akar lenni egy irányzat, az már nem jó.

Lehetett látni sok évtizeden keresztül a műemlék-felújításoknál, hogy egyféle szemlélet érvényesült. Mostanában emiatt halljuk azt, hogy néhányan nem szeretik a várak újjáépítését. Véleményem szerint pedig ez egy jó lehetőség, ha van megfelelő történelmi nyom, amin el lehet indulni a visszaépítéssel. A füzéri vár-felújítást például nagyon jónak tartom, végre nem csak romokon ugrálunk, hanem érzékeljük és élvezzük egy régi vár jelenlétét.

Azt olvastam a diósgyőri építkezés kapcsán, hogy ott az a legnagyobb baj, hogy megsérülnek, tönkremehetnek műemlék elemek...

A diósgyőri vár körül kialakult helyzetben is benne van a szakmán belüli vita a különböző érvrendszerek között. Az egyik irányzat azt vallja, hogy a megfelelő kutatási eredmények alapján építkeznek, a másik azt, hogy nem, bár a részleteket nem ismerem teljesen. Az lehet vita tárgya, hogy az 1600-ast, az 1700-ast vagy az 1800-ast építsd vissza, de elvileg csak tudományosan megalapozott dolgok jöhetnek szóba.

Az első ütem jól sikerült, a gótikus lovagtermet, amiből csak néhány ív és faragott kő maradt, egy az egyben ki lehetett szerkeszteni az eredeti állapot szerint. Konferenciát is tartottunk már

benne, csodálatos és hiteles terem lett. Végre újra lehet használni, őrzi és közvetíti a múltat, ugyanakkor esküvőt is lehet tartani benne.

Füzéren fölrobbantották az osztrákok a várat, a régi leírásból, egy szöveges leltárból és a megmaradt falmaradványokból építették vissza a szobákat. Egy jó építész is kellett ahhoz, hogy most az az érzése az embernek, egy régi várban vagyunk. Nagyon népszerű célpont lett, sokszorosára emelkedett a látogatottsága.

Amíg Tokaj-Hegyalja egy elhagyatott és kevésbé fellendült vidék volt, amire nem igazán figyeltek, addig voltak lelkes lokálpatrióták a borászok és az építészek között is, akik próbálták a helyi hagyományokat felfedezni és megőrizni a régi eljárásokat, helyi karaktert, és azokból kiindulva új dolgot létrehozni.

Vannak a borászatnak szabályai, hogy milyen fajta szőlőt szabad termesztetni, és milyen fajta borokat lehet tokajiként eladni. Az építészetben is ugyanezt szeretnénk csinálni, meghatározni azokat az építészeti elemeket, anyagokat és formákat, amelyek több száz éve kialakultak és értékesek. A világörökségi cím is ezt akarja védeni, és ez határozza meg a feladatot számunkra: miként lehet mindezt egy új, mai építészetbe beemelni.

A helyzet akkor változott meg, amikor elkezdett divatos lenni a terület, több új befektető jelent meg. Mivel világörökségi helyszín, minden tervet be kell küldeni egy tíztagú központi tervtanácshoz, amelyben helyi főépítészek és a környéken tervező építészek is vannak. Ez a testület a nem oda való, idegen kultúrájú, idegen stílusú, túl divatos házakat megpróbálja kiszűrni.

Ha nem is százszázalékos eredményességgel, de azért a befektetők és az építészek egy része már rájött, hogy inkább tokaj-hegyaljai karakterű épületet szeretne építeni, mert az egyedibb, izgalmasabb. Egy másik részük pedig a tervtanácson keresztül próbáljuk együttműködésre bírni. És ez az építészekre is igaz.

Min dolgozol jelenleg?

Néhány nagyobb turisztikai fogadóépület anyagi forrás miatt áll ideiglenesen, de nemrég épült egy iskola Tolcsván, egy református és egy katolikus iskola Szerencsen, egy borászat Tarcalon, piac és turisztaszállás Herceggúton, térsztaüzem Szegilongon, öregek otthona Monokon. Sok kisebb-nagyobb feladaton dolgozunk, község-háza-bővítés kastélyfelújítással Berentén, iskolai tornaterem Gödön a Búzaszem iskolában, falusi piacok, vendégházak Tokaj-Hegyalján, és továbbiak: lakóházak, üdülőhajó, budai villák, zarándokszállás, iskolafelújítás, egyebek. Azaz sok apró és nagyobb épület.

Mind nagyon fontos, hiszen embereknek, így a bennünk lakó Teremtőnek is készülnek.

Foglalkoztató

HÁROMDIMENZIÓS NYÁRI KÉPESLAP

SZÜKSÉGES ESZKÖZÖK: sablonok különböző színű papírból, A4-es méretű fehér lap, ragasztó, olló.

ELKÉSZÍTÉS: A fehér lapot hajtsd félbe. A kék papírból vágj hullámokat, majd ragaszd fel a fehér papírra. Ehhez használhatsz különböző árnyalatú kékeket. Színes papírjaid közül válaszd ki azt, amelyiknek az árnyalata a leginkább hasonlít a homokéhoz. Ebből vágd ki a dímbe-dímbe homokfövenyt, és ragaszd a képeslap aljára.

Ezután következik a nap. Ehhez vágj ki egy szabályos kört sárga lapból. Ha 3 dimenziós hatást szeretnél, akkor 3-4 egyforma méretű kört készíts. Az első napot ragasztóval rögzítsd a képeslapra. Ha több korongod is van, mindegyiket hajtsd félbe. Az elsőnek ragasztózd be az egyik felét, így nyomd rá óvatosan a papírra. A következő korongnak ugyanazt a felét ragasztózd be, és illeszd a már papíron lévő nap szabadon álló feléhez.

Ezután vágj egy vékony, barna papírcsíkot és ragaszd a homokra – ez lesz a napernyő szára.

A rendelkezésre álló színes papírokból vágj ki egy-egy esernyőformát, és mindegyiket hajtsd félbe a hajtásvonal miatt. Hasonlóan kell felragasztani, mint a nap részeit. Beragasztózzuk az első ernyő egyik oldalát, és rögzítjük a papírhoz, majd jön rá sorban (mindig a papíron lévő forma szabad hátsó feléhez

Forrás: easypeasyandfun.com

ragasztunk!) a többi ernyő. A napernyő már két szín felhasználásával is nagyon mutatós.

A képeslapot viheted ajándékba, de használhatod meghívóként is.

Találós kérdések

Hosszú száron aranytál,
benne jó falat,
szereti ezt Péter, Pál,
és a kismadár.

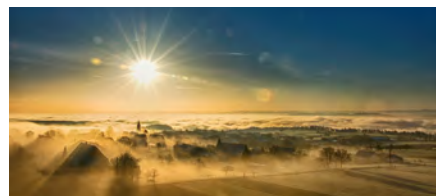
Búzamezőben a szélen,
vagy éppen a nyári réten,
harsány piros öltözékben,
ringatózom a szélben.

Szép bordó és savanykás,
süteménynek is pompás,
a magját azt ne edd meg!
Szárát fogd, ha leszeded!

Ha az idő nagyon komisz,
ott ülök a fejedem.
Hogyha jön egy nagy,
erős szél, nem maradok
helyemen.

Fényt és meleget adok,
nyáron érlelő vagyok.

Játéksarok

Ki van a hátamon?

Minden játékos hátára egy papírost ragasztunk, amelyen egy híres ember neve szerepel. Arról, hogy valós vagy kitalált személyeket választunk, még a játék előtt érdemes megegyezni. A társaság tagjai szabadon mozognak a játéktéren, mindig megállítva valakit. Mindenkinél 3-3 barkochbakérdést tehetnek fel a hátukra ragasztott illetővel kapcsolatban. Aki kitalálta, jelentkezik a játékvezetőnél. Ekkor vagy kap egy újabb nevet, vagy oldalt várakozik, hogy mindenki rájöjjön, ki van a hátán.

A játék szabadon variálható egy bizonyos körbe tartozó híres emberekkel. Például: csak sportolók, focisták, énekesek/énekesnők, filmszereplők, rajzfilmfigurák. De játszható akár állatnevekkel is.

Színfogó

Egymástól néhány méterre két vonalat húzunk, az egyik mögött felsorakozik a társaság. A két vonal közti részen a fogó tanyázik. Amikor a fogó mond egy színt (például kék), akkor mindenkinél át kell futnia a túloldalra. Akin a kiválasztott színből van valamilyen ruhadarab, azt a fogó az adott körben nem kaphatja el. Akit megfogott, az lesz a fogó a következő körben.

Mészöly Miklós: Pipiske és a fűszál

Láttatok már pipiskét? Olyan apróka madár, hogy akár a markotokban is elérne. Barna a háta, fehér foltos a szárnya. Kint lakik a réteken, bokrok alá rakja fészket. Nagyon jókedvű madár. Ahogy felkel a nap, a pipiske is talpon van. Mint a nyíl, fölrepül a magasba, és ott dalolgat. Ha megunja, megint csak visszaszáll a mezőre.

Egyszer éppen a mezőn csicserikélt. Meglátott egy fűszálat.

– Nicsak, milyen nagy fűszál! Nagyobb, mint én! Mi lenne, ha kihúznám?

S mindjárt belecsimpaszkodott, elkezdte húzni erősen. Odament a barázdabillegető és a tövisszűrő gébics. Az egyik a farkát billegette, a másik a csőrét csattogtatta.

– Mit csinálsz, pipiske? – kérdezték kíváncsian.

– Kihúdom ezt a fűszálat!

– Aztán mért húzod ki?

– Azért, mert nagyobb nálam! – szólt hetykén a pipiske.

A két madár összenézett, elnevelték magukat.

– Tudod mit, pipiske? Ha már kihúzod, húzd ki ezt a bokrot is, ez is nagyobb nálad.

A pipiske bólogatott:

– Bizony, azt is kirántom, csak előbb a fűszállal végzek.

S húzta, húzta – míg csak el nem szakadt. Akkor egyszeribe

hátrahömbölyödött, és a fenekére csüccsent.

Azt hiszitek, mérges volt? Cseppet se. Talpra ugrott, s azt kiáltotta:

– Én is így akartam!

Aztán, mint a nyíl, fölrepült a magasba, és ott csicserikélt. Mikor megunta, visszaszállt a mezőre, és bebújt a bokor alá.

Ha a bokrot is kihúzta volna, bizony nem tudom, most hol aludna.

Március 1.

Március 8.

Március 19.

Március 5.

Március 8-10.

Március 22.

Március 1. Magyarország idén is csatlakozott a Világimanaphoz. Az eseményen minden évben súlyos helyzetben, nehézségektől szenvedő régióban élő keresztényekért imádkoznak világszerte. A közös alkalmat a Debreceni Görögkatolikus Parókia szervezésében a Metropóliai Hivatalban tartották meg.

Március 3. Az 1914-es pokolgépes merénylet áldozataira emlékeztek Debrecenben. Az áldozatok emléktáblájánál tartott Panachida és koszorúzás után vetítéssel egybekötött előadást tartottak az Érseki Hivatalban, ahol Telenkó Bazil Mihály, a HUN-REN DE Néprajzi Kutatócsoport tudományos munkatársa beszélt a történelmi esemény jelentőségéről.

Március 5. Balázs Mihály Kossuth-díjas magyar építész, egyetemi tanár, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja tartott rendkívüli tárlatvezetést a Görögkatolikus Múzeumban. A múzeum és a vele szomszédos Szent Atanáz főiskola épületét is ő tervezte, így a jelenlévők a tervezés során figyelembe vett igényekről és hagyományokról is megtudhattak pár érdekességet.

Március 5. A *hit ereje mindenre képes!* címmel rendezett történelemversenyt – immáron a hetediket – a nyírlugosi Szent Péter és Pál Görögkatolikus Általános Iskola. A versenyen 2 vármegye 14 intézményének 131 tanulója mérte össze történelmi tudását.

Március 7. Életének 87., papságának 62. évében elhunyt id. Jeviczki Ferenc áldozópap.

Március 8. A római Pápai Keleti Intézetben védte meg doktori disszertációját Nyírán János, a Hajdúdorogi Főegyházmege fődiakónusa, a debreceni Érseki Hivatal irodavezetője és a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola oktatója.

Március 8-9. A nyíregyházi papnevelő intézet növendékei látták vendégül az országos kispaptalálkozó résztvevőit. Az első napon Máriapócsra látogatott a győri, az esztergomi érseki, a budapesti központi, a szegedi, az egri érseki, az egri Redemptoris Mater egyházmegyei missziós és a Váci Egyházmegye propedeutikus (előkészítő) szemináriumából érkezett száz papnövendék és húsz elöljáró. A találkozó másnapját a résztvevők Nyíregyházán töltötték. A szervezők igyekeztek minél több aspektusból bemutatni egyházunkat.

Március 8-10. Kánoni vizitáción járt Ábel püspök Érpatakon. A látogatást Munkácsi János parókussal közösen végzett imával nyitották meg. A hivatalos főpásztori út során Érpatakon és leányegyházában, Geszterédén működő hivatalokba és intézményekbe, illetve személyekhez, családokhoz látogatott el a hierarcha. Emellett ellenőrizték a pénzügyeket, a pasztorációs feladatok végrehajtását, az egyházközség ingó és ingatlan tulajdonát.

Március 9. Máriapócsra megtartották a Nyíregyházi Egyházmegye kántorképzőjének 10. alkalmát. A közel harminc jelenlévő a vecsernye előverseit tanulta meg a képzésen.

Március 14. Magyar Bronz Érdemkereszt kitüntetést kapott a nemzeti ünnep alkalmából Bodnár-Szabó Ildikó, a Nyíregyházi Egyházmegye szociális irodájának vezetője, az egyházmegye szociális intézményrendszerének kialakítása és működtetése érdekében végzett szakmai tevékenysége elismeréseként. A kitüntetést Pintér Sándor belügyminiszter adta át.

Március 15-17. Létavértesen rendezték meg a kántorok nagybőjti lelkipályázatát, amely a kántorok és énekelni szerető hívek számára kínált alkalmat a találkozásra, lelki feltöltődésre és tapasztalatcserére.

Március 19. Ötödik alkalommal rendeztek apák napi programot a nyírlugosi Szent Péter és Pál Görögkatolikus Óvodában. A jelenlévő apukák együtt játszhattak, kézműveskedhettek a gyerekekkel, később pedig sorversenyen mérték össze ügyességüket.

Március 20-21. Megtartották a *Mozdulj a Szent Lászlóval!* elnevezésű megmérettetés döntőjét Debrecenben. A gyerekek aktivitását elősegítő program helyszíne a Szent László Görögkatolikus Gimnázium és Technikum volt. A dobogós helyeket a Kinizsi Pál Általános Iskola, a Hunyadi János Általános Iskola és a Kölcsey Ferenc Református Gyakorló Általános Iskola szerezte meg.

Március 22. A máriapócsi kegytemplomban tartották meg a liturgikusének-verseny döntőjét. A megmérettetésre közel 200 gyermek

Április 2.

Április 12–14.

Április 13.

Április 5.

Április 13.

Április 29.

érkezett, akik egyénileg és csapatban is megmutatták tudásukat, tehetségüket.

Március 22–24. Kánoni vizitáció zajlott az Újfehértói Görögkatolikus Egyházközségben. A vizitáció során a püspöki hivatal munkatársai betekintést nyertek az egyházközséghez tartozó intézmények munkájába, meglátogatták az oktatási-nevelési intézményeket, találkoztak a település vezetőivel. Az utolsó napon együtt ünnepelték meg a templom címünnepét, virágvasárnap lévén pedig Ábel püspök szentelte meg a barkát.

Április 2. Atanáz püspök megszentelte az új közösségi házat és nevelési központot Hernádvécscén. Az ünnepségen a lakásotthonban lakó, valamint a Jelenlét Pont foglalkozásain rendszeresen résztvevő gyermekek közös műsorral lepték meg a házszentelésre érkezett vendégeket.

Április 5. Tizenegyedik alkalommal rendezte meg Szépséges Pászka elnevezésű programját a Miskolci Egyházmegye. A miskolci Művészetek Házában koncerttel és kiállítással várták az érdeklődőket.

Április 6. Kisebbségi rendekben részesített Ábel püspök két nyíregyházi egyházmegyes papnövendéket. Véghseő Péter (Nyírszölösi Görögkatolikus Parókia) harmadik évfolyamos papnövendék felolvasói, Tamás László (Máriapócsi Görögkatolikus Parókia) ötödéves papnövendék pedig alszerpapi renddel felruházva folytatja tanulmányait és szolgálatát.

Április 9. Fekete Károly, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke tartott rendkívüli tárlatvezetést a Görögkatolikus Múzeumban *Liturgikus párhuzamok a görögkatolikuság és a reformátusság között* címmel.

Április 10. Életének 93., papságának 68. évében visszaadta lelkét Teremtőjének Virányi György görögkatolikus áldozópap.

Április 11. Debrecenben ülésezett a Hierarchák Tanácsa, a Magyarországi Sajátjogú Metropolitai Egyház (Görögkatolikus Metropólia) legfőbb döntéshozó testülete. Az ülésen jelen volt Fülöp metropolita, Atanáz miskolci és Ábel nyíregyházi püspök, továbbá Keresztes Szilárd nyugalmazott hajdúdorogi megyéspüspök és Michael Wallace Banach apostoli nuncius.

Április 12–14. Háromnapos kánoni látogatást tartott Szegeden Fülöp metropolita. A vizitáció alkalmával találkozott a parókia szolgálattevőivel, híveivel, a Szent Rozália szolgálat vezetőivel és dolgozóival.

Április 13. Ábel püspök megszentelte a Solya Miklós görögkatolikus áldozópapról elnevezett emlékparkot Miklós atya szülőfalujában, Tímáron, a görögkatolikus templom szomszédságában. Solya Miklós 40 évig tartó hodászi szolgálata alatt a cigánypasztoráció megteremtője volt. Minden cigány emberhez úgy közeledett, hogy meglátta bennük a jót, és ki akarta emelni őket a szegénységből, a reménytelenségből.

Április 13. Futás a testnek, imádság a léleknek – ezzel a mottóval, ötszáz futó részvételével tartották meg a Pray&Run futófesztivált Máriapócsban.

Április 16. Kereszt- és épületszentelést tartott Atanáz püspök a felújított sátoraljaújhelyi Szent Anna szeretetotthonban. A jeles alkalomra ellátogatott Soltész Miklós, a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára is.

Április 17. A besztercei asperzoriumról szóló szakmai ankétot rendezett a Görögkatolikus Múzeum. Az elhangzott előadások rámutattak, hogy egyetlen tárgy milyen gazdag kultúrtörténeti információkat hordozhat a szakemberek számára.

Április 27. Sajópálfalán tartották meg a Cse-reháti Esperesi Kerület lelki napját, melyre a kerület parókiáiról és filiáiból mintegy száz hívó érkezett. A lelki napot Jaroslav Lajciak, a kassai egyházmegye első helynöke vezette.

Április 27. Első helyen végzett az Országos Szakképző Iskolai Közismereti Tanulmányi Verseny humán kategóriájában Várszegi Ádám, a kisvárdai Szent Bazil Görögkatolikus Gimnázium, Technikum, Szakképző Iskola, Szakiskola és Készségfejlesztő Iskola diákja. Felkészítő tanára Balázs Anita volt.

Április 29. Szabó Irént, a nyíregyházi Görögkatolikus Múzeum igazgatóját választotta meg új elnökének az Egyházi Múzeológusok Egyesülete.

Május 4.

Május 9.

Május 20.

Május 7.

Május 15.

Május 20.

Április 30. Vers- és prózamondó versenyt tartottak a Görögkatolikus Papnevelő Intézetben. A jelentkezők Radnóti Miklós vagy Babits Mihály versei, illetve Czákó Gábor prózái közül választhatták ki azt, amivel a zsűri elé állnak. A versenyt Turjanica János másodéves papnövendék nyerte. A második helyen Lakatos Zsolt végzett, a harmadik helyezett Pipoly Patrik lett.

Április 30. Életének 34., papságának 5. évében elhunyt Troszt Máté görögkatolikus áldozópap.

Május 2. Az intézmény névadójáról emlékeztek meg a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola oktatói, hallgatói és munkatársai. A szeminárium kápolnájában tartott Szent Liturgián Atanáz püspök beszélt a jelenlévőknek az alexandriai püspök életéről, hitéről.

Május 4. Ábel püspök megszentelte a felújított görögkatolikus templomot Csegöldön. Az épület renoválása már égetően fontos volt. A támogatásoknak köszönhetően a süllyedő, vízszedő, repedező templomot stabilizálták.

Május 7. A Miskolci Egyházmegye cigány közösségeinek tagjai, valamint a tanodákba járó gyermekek imádkozták együtt a Paraklisz szertartását Miskolcon, a püspöki székesegyházban. Az imádságos találkozón a miskolci görögkatolikus szakkollégisták tettek tanúságot hitükről. A tanodás gyerekek zsolttárral, a selyebi harmadikosok pedig drámajátékkal készültek az alkalomra. A szertartás énekes

részeit a papnevelő intézet előkészítő évfolyamosai vezették.

Május 9. Krisztus mennybemenetelének ünnepén tartották a máriapócsi fatemplom búcsúját. Az ünneplő közösséggel együtt imádkozott a nyíregyházi főpásztor, Ábel püspök és Barsi Balázs ferences szerzetes.

Május 11. A világ teremtése és a teremtés-védelem jegyében tartották meg az idei gyermekbúcsút Máriapócscon. *Minden általa lett* – erre az evangéliumi gondolatra mutatott rá a búcsún felállított 17 állomás, ahol a résztvevők minden érzékszervükkel rácsodálkozhattak a teremtett világ szépségeire. Idén mintegy 2 500 zarándok érkezett a gyermekbúcsúra.

Május 13–14. Horvátországban tartották meg a közép-európai görögkatolikus püspökök találkozóját. Az összejöveteleken egyházunkat Fülöp metropolita, Atanáz és Ábel püspökök, Seszták István főhelynök és Nyírán János fődiakónus képviselte.

Május 15. Gálaműsort adtak *A zene az kell...* elnevezésű projektben résztvevő fiatalok, köztük a Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény három lakásotthonában élő gyerekek. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság 2014-ben indította el *A zene az kell, hogy ne vesszünk el, hogy mégse adjuk fel* című pályázatát. A gálanapot a tizedik, jubileumi év zárásaként tartották meg a nyírbátori művelődési ház nagyszínpadán.

Május 15. Motoros zarándoklat indult Nyírcsádról a csíksomlyói búcsúba. A zarándo-

kok Szabolcs és Hajdú-Bihar vármegyékből érkeztek.

Május 19. Családi napot tartottak, a Szentlélek eljövételét és a Szentháromság tiszteletére szentelt templom búcsúját ünnepelték a nyíregyháza-örökösöldi görögkatolikusok. Az ünnepi liturgiával zárult a közösségben zajló kánoni vizitáció. A szertartás után Ábel püspök megáldotta az újonnan létesített szabadidőparkot.

Május 20. Kápolnaszentelést ünnepelt a 2022 júliusában létrehozott nyíregyháza-nagyszállási görögkatolikus szervezőlelkészesség közössége. Korábban az akkor még működő általános iskola épületében, majd később a közösségi házban kaptak helyet a katolikus felekezetek. A saját lelki központot egy lakóházban alakították ki, ahol kápolna és parókia is helyet kapott.

Május 20. Útmenti keresztet szentelt pünkösdhétfőn Fülöp metropolita Hajdúböszörményben. A Külső-Hadházi utcában felállított kereszt Szepesi Tibor és családja jóvoltából készült el.

Május 21. Ökumenikus konferenciát szervezett a Görögkatolikus Metropólia és a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola. A debreceni Érseki Hivatalban megtartott esemény célja az volt, hogy az ökumenikus imahét mellett lehetőséget adjon a közös, tudományos együtt gondolkodásnak, s egyben új alkalom nyíljon a találkozások, a kötetlen beszélgetések számára is.

Május 22.

Május 26.

Május 28.

Május 25.

Május 26.

Május 29.

Május 22-23. Görögkatolikus bölcsődéket áldott meg Ábel püspök. Nyírbátorban 22-én adták át a 48 gyermek elhelyezésére alkalmas Bárka bölcsődét. Nyírlugoson pedig 23-án kapott püspöki áldást a Micimackó bölcsőde, mellyel teljessé vált a görögkatolikus egyház kötelékében működő oktatási és szociális szolgáltatások köre.

Május 24. Együtt mottóval tartottak ifjúsági imaestet Máriapócon. A kegytemplom előtti téren tartott játékos ismerkedés után Ábel püspökkel és nyolc görögkatolikus lelkipással közösen elindultak a Máriapócsot 13 kilométer hosszan körülölelő Boldogságok útján. A csaknem száz zarándok késő éjjel érkezett vissza a kegytemplomhoz. A kegykép előtt Akathisztosz szertartást imádkoztak.

Május 25. Ismét Sajópálfalán tartották meg a Miskolci Egyházmegye ministránsainak éves találkozóját. A találkozó Szent Liturgiával kezdődött, amelyen Atanáz püspök tartott prédikációt. A nap folytatásaként Dudás György atya tartott előadást.

Május 25. A Nyíregyházi Egyházmegye zarándoklatát tartották Máriapócon. Az ünnepi Szent Liturgia záró áldását követően az egyházmegye kilenc esperesi kerületének egy-egy családját szólították a tábori oltárhoz. Az idei zarándoklattal ugyanis útjára indult a családokért végzett imafolyam: minden esperesség kapott egy Szentháromság-ikont, amely a kerület családjai között vándorol hétről hétre.

Május 26. Családi és gyermeknapot rendezett a Hajdúdorogi Főegyházmegye Debrecenben, a Görögkatolikus Oktatási és Képzési Központ udvarán. A rendezvényre az ország számos pontjáról érkeztek érdeklődők. A szervezők kicsiknek és nagyoknak egyaránt változatos programokat kínáltak.

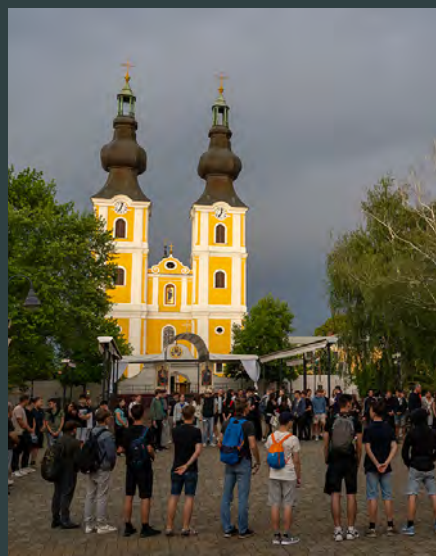
Május 26. Főpásztorával együtt ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját a Fehérgyarmati Görögkatolikus Parókia. A Szentháromságról elnevezett templom búcsúünnepén Ábel püspök és Magyar Márton parókus a közösség létrehozásának kezdeteire és elmúlt éveire emlékezett. Az egyházközségért tett szolgálataiért püspöki elismerést kapott Szabó Zoltánné és Udud Nándorné.

Május 26. Fülöp metropolita diakónussá szentelte Feczák László tanulmányvégzett papnövendéket Hajdúdorogon. Az újszentelt 2023 augusztusa óta hitoktatóként, kollégiumi nevelőként és lelkipásztori kisegítőként szolgál Hajdúdorogon, ahol immáron diakónusként folytatja tovább munkáját.

Május 26. A Sajószentpéteri Görögkatolikus Parókia is csatlakozott a Ferenc pápa által meghirdetett *Gyermekek világnapjához*. Az ünnepi liturgián jelen volt Atanáz püspök, akinek jelenlétében ünnepélyesen megújították fogadalmukat az egyházközség képviselő-testületének tagjai. A templom udvarán színes programokkal várták a gyerekeket. Volt ugrálóvár, csocsó, rajzverseny, asztalitenisz, arcfestés és több különböző verseny.

Május 28. Gyereknapot tartottak a Miskolci Egyházmegye által működtetett hernádvécsei Jelenlét Pontba járó gyermekeknek. A rendezvényen több mint százötvenen vettek részt – olyanok, akik rendszeres résztvevői a Jelenlét Pont más programjainak.

Május 29. A hagyományokhoz híven május utolsó szerdáján idén is megrendezte a *Challenge day – Kihívás napja* programját a mátészalkai Mária Kertje Görögkatolikus Óvoda. A most 32. alkalommal megtartott esemény délelőttjén kétszáz gyermeket és a dolgozókat, délután a szülőkkel együtt további százhusz embert mozgattak meg a szervezők.

VISSZAKAPTA a kolozsborsai görögkatolikus egyházközség a háborúban elvett harangját

A Budapesti Történeti Múzeum visszajuttatta az erdélyi Kolozsborsa görögkatolikus egyházközségének nemrégiben megtalált harangját, amely nyolcvan évig volt ismeretlen helyen.

Május 13-án egyedülálló eseményre került sor a Budapesti Történeti Múzeumban: a kolozsborsai görögkatolikus egyházközség parókusa, Marius Mureșan átvette a közösség nyolcvan éve ismeretlen helyen lévő, nemrégiben előkerült harangját. A harangra 2023 decemberében bukkantak rá egy budapesti katonai alakulat területén végzett régészeti ásatáson. Miután megtisztították, láthatóvá vált felirata, amely bizonyítja, hogy ez a harang a kolozsborsai görögkatolikus híveké; Kolozsváron a Lengyel cég öntötte 1920-ban (római számokkal), Ioan Bochiș lelképásztorkodása idején.

A második világháború végén, a zűrzavaros időkben a borsai görögkatolikus templom harangját Budapestre vitték. A szokatlan lelet arra készítette a Budapesti Történeti Múzeum képviselőit, hogy a múlt sebei gyógyulásának és a sorsközösség jeleként visszaadják egykori tulajdonosának ezt az értékes történelmi

emléket. Ennek apropóján egy Budapesten szervezett ünnepség keretében adták át a harangot Marius Mureșannak, a borsai görögkatolikus közösség jelenlegi parókusának és az őt kísérő romániai küldöttségnek.

Marius Mureșan történelmi tettnek nevezte a Budapesten történeteket. A kolozsborsai parókus köszönetet mondott mindazoknak, akik részt vettek a projektben: a Budapesti Történeti Múzeum csapatának, élén Csorba László igazgatóval; Vákár Istvánnak, a Kolozs Megyei Tanács alelnökének, valamint Anka Pali Kolozs megyei tanácsosnak. Végül, de nem utolsósorban köszönetet mondott a harangot Budapestről Borsára szállító sofőrnek, Paul Ionuț Mureșannak is.

Vákár István elmondta: mivel a harang korábban a teljes falué volt, ám az jelenleg felekezetiileg megosztott (többségében ortodoxok és görögkatolikusok lakják), a helyi parókus úgy döntött, hogy a görögkatolikus templom udvarán, egy külön e célra létesített lábazon helyezik el a harangot, hogy ismét a teljes közösség legyen, felekezeti hovatartozástól függetlenül.

Forrás: Romkat.ro/Magyar Kurír

Ismeretlen angol katona verse:

Találkoztam Istennel

Ide hallgass, Isten!

Nem volt módom eddig találkozni Véled,
de most szeretném, ha üdvözölhetnék.

Tudod, Isten, nekem azt mondták, hogy nem vagy.

Hirdetik, mesélik, én meg bolond, el is hittem nékik.

Az éjjel egy gránátvágta fedezékből az eget néztem.

Ott jöttem rá, Isten, hogy hazudtak nekem.

Ha figyeltem volna arra, amit alkottál, –

s mit világnak hívnak –

rájöttem volna régen, hogy csak bolondítanak.

Nem tudom Isten, kezet fogsz-e velem, –

de akármit teszek

biztos vagyok benne, hogy Te megértesz.

Különös és furcsa, az kellett,

hogy íme e pokolba essek,

hogy a Te arcoddal megismerkedhessek.

Sok mondanivalóm ezek után nincsen,

csak még annyit, Isten, –

örülök, hogy mi ketten találkoztunk itten.

Támadunk ma éjjel, csak a jelre várunk

s jöhet minden percben,

nem félek, mert tudom, itt vagy a közelben.

Itt a jel!... Hát Istenem mennem kell.

Bocsáss meg, látod, intenek.

Csak még annyit, én biz' megszerettelek.

Rettenetes harc lesz – megeshetik minden,

én is meghalhatok,

s reggel a Te Házad előtt felbukkanok.

Noha mi nem voltunk erős barátságban,

megkérnélek mégis,...

várnál az ajtóban?... hátha jövök én is.

Könnyezem. No, nézd csak!

Viszlát, Isten! Különös, mit érzek –

mióta ismerlek – meghalni sem félek.

ÁLLJATOK ÉLLEN!
1JÁN 4,7

TARÁNDOKLAT 2024

AUGUSZTUS 12-17.
MISKOLC - MÁRIAPÓCS

gorogkatolikus.hu

ifjusagizarandoklat.hu

[#alljellen](https://twitter.com/alljellen)